

Mgr. Lucie Marešová

Vnitrostátní migrace v rámci České republiky a její socioekonomický a bezpečnostní dopad

Anotace

Tato studie se věnuje problematice vnitrostátní migrace na území České republiky. Podává přehled o situaci na území České republiky, vývoji počtu obyvatel, jeho věkové struktuře a osídlení území. Dále představuje území Středočeského kraje z pohledu změn v populačním vývoji vlivem vnitrostátní migrace obyvatelstva. Charakterizuje vybrané území z hlediska věkového složení, urbanizačních tendencí a dalších demografických ukazatelů. Závěr studie je věnován průzkumu v obcích Středočeského kraje a vybraným problémům, mezi které patří stárnutí populace, vylidňování venkova, vnímání emigrace obyvatelstva, stagnace v rozvoji obcí, nedostatek potřebných veřejných institucí. Cílem studie je určit problémové lokality ve Středočeském kraji.

Klíčová slova

Venkov; vylidňování; stárnutí; populace; migrace; Středočeský kraj.

Summary

Intrastate Migration in the Czech Republic and its Socioeconomic and Security Impact

The study investigates the issues of an internal migration in the Czech republic. It serves as an overview of population in the territory of the Czech republic mainly its development, age structure and distribution. The goal of the study is to identify problem locations in the Central Bohemian Region. Central Bohemian Region is introduced in the next part of the study, primarily from the perspective of changes in population development influenced by intrastate migration. The study characterizes chosen region from the perspective of age composition, urbanization trends and other demographic indicators. Next chapters are dedicated to survey in the municipalities of Central Bohemian Region and chosen problems including population aging, rural depopulation, perception of emigration, stagnation of municipality development and lack of needed public finances.

Keywords

Rural area; depopulation; aging; population; migration; Central Bohemian Region.

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala za poskytnutí informací panu doc. RNDr. Martinovi Ouředníčkovi, Ph.D a RNDr. Radimovi Perlínovi, Ph.D. z Univerzity Karlovy a v neposlední řadě i panu Ing. Václavovi Dvořákovi, MBA z Příbrami.

Úvod

Migrace byla, je a rozhodně vždy bude součástí lidstva. Lidé migrují z různých důvodů – politických, environmentálních, pracovních, studijních, za lepšími životními podmínkami atd. Stejně tak i trendy v migraci nejsou stejné, mění se v závislosti probíhajících změn ve společnosti. Pojem migrace se stal předmětem mnoha odborných demografických, geografických a sociologických publikací, časopisů nebo odborných článků. V posledních letech se diskuze o migraci hojně rozšířily i do veřejných debat, neodborné literatury, běžně navíc i do předvolebních sloganů. O aktuálnosti tohoto jevu tedy není pochyb.

Stejně tak problematika vnitrostátní migrace na území České republiky je aktuálním tématem. Migrací dochází ke změně struktury populace a jejímu rozmístění. Pohyb obyvatel je různě intenzivní v jednotlivých věkových, vzdělanostních, sociálních či národnostních vrstvách obyvatel. Negativní stránku věci představují především tendence ve vysoké koncentraci obyvatel ve vybraných lokalitách. Těmi jsou zejména větší města fungující jako ekonomická centra. Větší aglomerace jsou atraktivní svou polohou, dostupností, nabídkou pracovních příležitostí, služeb a dalších možností, které běžné občany lákají. Pokud dochází k tomuto jevu v konkrétní oblasti dlouhodobě, může vyvstat problém, resp. nevyváženost v osídlení území. Mezi jednotlivými regiony tak mohou vznikat disparity, tj. neodůvodněné rozdíly mezi územními celky projevující se na různých úrovních. Přetrvávající regionální disparity mezi kraji mají za následek především vyšší míru nezaměstnanosti, změnu ekonomického rozvoje a další prohlubování těchto nerovností. V extrémních případech mohou vznikat problémové oblasti, které jsou hospodářsky slabé, ač se nachází třeba v ekonomicky úspěšných regionech. Celkový pohled na úspěšný region tak může po nějakou dobu skrývat vznikající nedostatky těchto specifických oblastí. Nicméně už dnes tyto lokality vynikají a v určitých kruzích se o nich intenzivně hovoří a jedná.

Obecně si lidé s pojmem migrace spojí primárně zahraniční migraci, konkrétně v souvislosti s migrací z afrických států do Evropy. Občan České republiky, který není zainteresován do problematiky, si migraci nespojuje s dějem probíhajícím na území naší země. Přitom se obyvatelstvo České republiky hojně stěhuje a migrace tak není vůbec novým jevem. Ba naopak, stěhováním přece všechny národy „vznikly“. Migrace je zdravá a přirozená, leckdy potřebná. V Česku se migrací, resp. stěhováním, obměňuje struktura obyvatelstva, mísí se obyvatelé z různých koutů země, osídlují se obvyklé i neobvyklé lokality, vznikají a mění se stávající aglomerace. I tento jev vykazuje známky extrému, jeho následky se přibližují pomyslné hranici, která rozděluje dobré a špatné. Co když následkem jednosměrného intenzivního stěhování vznikají extrémně obydlené lokality a na druhou stranu i extrémně vybydlené lokality? Co vlastně migrace ovlivňuje, co s sebou přináší a co naopak bere?

Věřím, že toto téma je vhodné pro zpracování studie. V Česku se problematice vnitrostátní migrace, s tím spojeným vylidňováním venkova, mění se struktuře složení obyvatelstva věnuje několik odborníků, státních institucí a organizací. Proč jsem si téma vybrala? Protože dosud je problematika vylidňování určitých lokalit, vysoká míra urbanizace a stárnutí obyvatelstva stále nedoceněným problémem, které obecná veřejnost nebere příliš vážně nebo je vůbec nevnímá. Cílem studie je zmapovat situaci vnitrostátní migrace na území České republiky a hlavní problémy, které některým lokalitám ztěžují život a bezproblémové fungování. Nejprve v studii podávám stručný pohled na území České

republiky, následně se zaměřuji podrobně na území Středočeského kraje. Studii koncipuji tak, aby zvládla podat pohled na stav vnitrostátní migrace, vývoj počtu obyvatelstva, věkovou strukturu obyvatelstva a jestli spolu tyto jevy korespondují. Dá se říci, že migrace má svůj podíl na stárnutí obyvatelstva v České republice? Souvisí vnitrostátní migrace se vyšší mírou kriminality? Přináší migrace v České republice dobré nebo špatné změny? Jak jsem výše naznačila, zkoumání aspektů vnitrostátní migrace představuje širokou škálu témat. Já jsem se zaměřila na dopady vnitrostátní migrace a vybrané problémy, které obce ve Středočeském kraji tíží.

Metodika studie a vymezení hypotéz

V studii jsem se rozhodla zkoumat stav vnitrostátní migrace v České republice v souvislosti s následujícími jevy. Jaký má vliv na vylidňování venkova, jaké jsou má dopady na věkovou skladbu obyvatelstva a míru kriminality. Svou pozornost zaměřuji nejprve na území celé republiky, následně podrobněji na území Středočeského kraje. Za stěžejní ukazatele pro analýzu zvolených oblastí jsem si zvolila vybrané socioekonomické a demografické ukazatele. Z kategorie socioekonomických ukazatelů jsem si vybrala aspekt kriminality.

Z demografického hlediska se předmětem mého zájmu stal populační vývoj, tzn. vývoj počtu obyvatelstva, jeho věková struktura a rozmístění osídlení populace. Cílem studie je stanovit problémové lokality ve Středočeském kraji. Tyto oblasti budu sledovat jako problémové z hlediska stárnutí populace, vylidňování, vyšší míry kriminality a stagnujícího rozvoje obcí.

Nejprve představím základní pojmy, kterými jsou migrace a venkov, navíc i s nimi související a doprovodné jevy. Mezi ty patří dopady migrace, stav vnitrostátní migrace v České republice nebo různé formy urbanizace. V souvislosti s pojmem venkov definuji aktéry rozvoje venkova v České republice, nástroje pro rozvoj venkova a nesmí chybět ani samotné problémy rozvoje venkova, se kterými se český venkov potýká. Ve třetí kapitole se věnuji již charakteristice území České republiky z pohledu výše zmíněných ukazatelů. Zaměřuji se na rozmístění a koncentraci obyvatelstva, vývoj jeho počtu a věkovou strukturu. Součástí kapitoly je i přehled trendu míry kriminality. Čtvrtou kapitolu podrobněji provádím na analýzu Středočeského kraje. Analyzuji populační vývoj v kraji, rozmístění a koncentraci obyvatelstva, vývoj jeho počtu a věkovou strukturu. Vyhodnocuji stav populace, jeho diverzifikaci mezi okresy kraje. Krátce se věnuji i struktuře obcí na území kraje, neboť i ta hraje roli v závěrečné kapitole studie.

Na závěr studie se věnuji dotazníkovému šetření. Provedla jsem výzkum v obcích Středočeského kraje zaměřený na vnímání vybraných problémů rozvoje venkova relativními aktéry, tedy obcemi. Problémy venkova jsem vybrala na základě jejich vymezení ve *Strategii regionálního rozvoje 2014 – 2020*. Získala jsem na 151 kompletních odpovědích od respondentů z vedení jednotlivých obcí.

V samotném závěru studie vyhodnocuji výsledky zkoumání i stanovené hypotézy, které jsou následující.

Hypotéza č. 1: Vylidňování některých oblastí je v kontextu České republiky relevantními aktéry chápáno spíše jako hospodářské a společenské / sociální, nikoli primárně jako bezpečnostní výzva.

Hypotéza č. 2: Problematika „vylidňování“ není sledována jen na úrovni státu a krajů, ale i na nejnižší úrovni. Na úrovni obcí existují aktivní opatření a probíhají lokální snahy, které si kladou za cíl zmírnit negativní jevy v ohrožených lokalitách.

Základními zdroji dat jsou statistiky sledované Českým statistickým úřadem (ČSÚ), statistické přehledy Policie České republiky, informace získané při kontaktu se zástupci obcí a institucí a některé výzkumné projekty Univerzity Karlovy. Kapitoly zaměřené na zkoumání demografických ukazatelů jsou postaveny na základě dat z posledních sčítání lidí, domů a bytů, které probíhají jednou za deset let. Z toho důvodu jsou data v určitých kapitolách srovnávány mezi roky 2001 a 2011.

Vymezení základních pojmů

Na začátku studie je zapotřebí vymežit pojmy, které v studii užívám. Nejprve bych ráda odlišila základní pojmy populace a obyvatelstvo. Lidská **populace** představuje soubor lidí, mezi kterými dochází na vymezeném území k reprodukci. Základem populace je její existence na společném území. Dnešní populace vznikly ve většině případů důsledkem migrace. **Obyvatelstvo** se od populace odlišuje konkrétně vymezeným územím, kde žije (stát, město atp.). Obyvatelstvo se může skládat z jednotlivých populací, etnik nebo národů. Stav obyvatelstva se vykazuje údaji získaných prostřednictvím správní administrativy, naproti tomu údaje o jednotlivých populacích existují jen výjimečně.¹ V praxi se oba výše zmíněné termíny používají ale jako synonyma.

V mé studii hrají zásadní roli údaje z vědního oboru demografie. **Demografie** zkoumá demografickou reprodukci lidských populací. Zabývá se změnami počtu obyvatel a jeho prostorovou mobilitou, tedy migrací. Při zkoumání vývoje populace je zapotřebí využití i **geografie** obyvatelstva, která se zabývá jeho rozmístěním či koncentrací a výsledky migrace.

Demografické ukazatele se obecně dělí do kategorií věková struktura, sňatečnost, rozvodovost, plodnost, úmrtnost. Dále existují též socioekonomické ukazatele. Mezi socioekonomické ukazatele patří vzdělání obyvatelstva, celková nezaměstnanost, obyvatelstvo podle zaměstnání, obyvatelstvo pod hranicí chudoby a příjmové nerovnosti a kriminalita (trestné činy na 1 000 obyvatel).

V studii se věnuji vymezení pojmu migrace, její dopadům a následkům. V souvislosti s migrací definuji pojmy jako periferie, depopulační oblast, urbanizace, suburbanizace, satelitní městečka aj. Další stěžejní pojem představuje venkov, na kterém se vliv migrace znatelně podepisuje.

¹ *O demografii*. Demografické informační centrum, 2004. [cit. 2019-03-02].
http://www.demografie.info/?cz_vyzkum=&PHPSESSID=1fcaddf1f60380325c78278c91f3ec99

Migrace

Migrace je chápána jako pohyb lidí z jednoho místa na druhé za účelem dlouhodobějšího pobytu. Dle Terminologického slovníku Ministerstva vnitra (dále jen MV) se migrací rozumí „přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje. Migrace může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná (cirkulární)“.² Jedná se tedy o formu prostorové mobility mezi dvěma územními jednotkami znamenající obvykle trvalou změnu pobytu. V rámci České republiky mluvíme o jednom z nejdůležitějších regionálních procesů. Důvodů a příčin migrace je mnoho. Ve světovém měřítku migrují lidé nejčastěji z důvodu náboženského nebo rasového, kvůli politické nesvobodě, nepříznivým ekonomickým podmínkám a chudobě (označováno jako ekonomická a pracovní migrace), též kvůli nekvalitnímu životnímu prostředí (environmentální migrace).

V souvislosti s migrací musíme vymezit i tzv. „push“ a „pull“ faktory a druhy samotné migrace. *Push faktory* se rozumí negativní skutečnosti, jež nutí obyvatele opustit území, na kterém žijí. Jako například ozbrojené konflikty, sociální nerovnosti atp. *Pull faktory* jsou naopak pozitivní skutečnosti, které lákají a motivují lidi k migraci na jiné území. Mezi takové můžeme řadit například vysokou životní úroveň, lepší nabídku práce, možnosti vzdělání apod. Druhy migrace jsou segregovány dle jednotlivých kritérií do kategorií. Těmi jsou mezinárodní a vnitřní migrace, nucená a dobrovolná, legální a nelegální, ekonomická a politická.³ Tyto kategorie se však často překrývají, ne vždy je tedy možné migrující lid zařadit do přesných kategorií. Další polarizace migrace probíhá z hlediska územní jednotky, kde dochází k migraci vnitřní nebo vnější. Vnější migrace probíhá směrem vně státu, dělí se na migraci zahraniční či mezinárodní. Zahraniční migrací se rozumí přistěhování nebo vystěhování osoby z ciziny do některého kraje České republiky nebo naopak. Mezinárodní migrace představuje změnu dlouhodobého pobytu za hranicemi státu. Organizace spojených národů (OSN) stanovuje v tomto případě limitní hranici jednoho roku pobytu za hranicemi daného státu. Pokud probíhá migrace uvnitř státu, hovoříme o migraci vnitrostátní neboli vnitřní. Další diverzifikaci migrace lze určit na základě kritéria příčiny a to na migraci *dobrovolnou* a *vynucenou*.⁴ Za dobrovolnou migraci můžeme považovat situace, kdy lidé migrují za účelem studia, sjednocení rodiny, zaměstnání či z jiných důvodů osobního charakteru. Vynucenou migrací jsou myšleny snahy vyhnout se pronásledování, represi, ozbrojeným konfliktům, přírodním či jiným katastrofám nebo jiným situacím, jež představují ohrožení života, svobody a živobytí jednotlivce. Často se stává, zvláště u migrace za prací, že dobrovolná migrace splývá s kategorií migrace vynucené.

² *Slovníček pojmů: Terminologický slovník*. Ministerstvo vnitra České republiky: Odbor azylové a migrační politiky, 2019. [cit. 2019-03-12]. <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

³ *Migrace: Teoretické pojmy*. Masarykova univerzita: Filozofická fakulta, 2017. [cit. 2019-03-12]. <https://www.encyclopediaofmigration.org/migrace/>

⁴ *Migrace obyvatelstva – historické mezníky a význam migrace pro současnost i budoucnost*. Brno: Mendelova univerzita v Brně. [cit. 2019-01-07]. https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=71391

Dalšími pojmy souvisejícími s migrací jsou **emigrace, imigrace a reemigrace**. Emigrace označuje proces opuštění země původu a přestěhování do jiné země. Imigrace neboli přistěhovalectví je pravým opakem emigrace. Jedná se o proces, při němž se na území státu usazují obyvatelé přicházející ze zahraničí. Terminologický slovník Ministerstva vnitra charakterizuje imigraci jako *změnu místa pobytu směrem na území jiného než domovského státu; imigrace je procesem, při němž se na území států usídlují cizinci*. Posledním pojmem je tzv. reemigrace, kterou se rozumí zpětná migrace. Znamená návrat dřívějších emigrantů nazpět do své mateřské země (lokality).

Migrace je poměrně obtížně sledovatelným jevem. Všechny migrační pohyby, které ve skutečnosti probíhají, nejsou a ani nemohou být přesně zaznamenány. Pokud si migrant nezmění adresu trvalého bydliště, není ve statistice zahrnut. Data týkající se vnitrostátní migrace v České republice (ČR) čerpám od Českého statistického úřadu.

Dopady migrace

Dopady migrace mohou být jak pozitivní, tak negativní. Mezi pozitivní lze řadit ekonomický přínos, zlepšení situace na pracovním trhu, nová pracovní síla, vyšší daně státu atd. Pro hostitelskou ekonomiku imigrační oblasti přistěhovalci nabízejí množství talentů a pracovní síly. Z pozitivního pohledu migrace přispívá ke snížení úrovně chudoby, snižování nezaměstnanosti a rozšíření zkušeností a příležitostí pro obyvatelstvo. Negativní důsledky mají ale také svou váhu. Jednou ze sporných otázek migrace je ztráta vzdělaných lidí, také známé jako „odliv mozků“. Mnozí se po ukončení studia či práce, obvykle ve velkých městech, kde jsou univerzity a přemíra pracovních příležitostí, odmítají vrátit domů. V takovém případě se jedná o škodlivý zásah do hospodářského růstu a rozvoje dané oblasti. Z jiného pohledu může migrace také způsobovat zvýšení kriminality v určitých oblastech. Pokud bychom se zaměřili na mezinárodní migraci, která s sebou nese ještě jiné dopady, které se na území České republiky však nedějí. Jde například o hrozbu xenofobie či rasismu, střet nesourodých kultur, které mohou přerůst až do fáze vzájemného konfliktu, objevují se nemoci netypické pro daný region, lidé se bojí o svou práci z důvodu jejich možného nahrazení.

Migrace v České republice s sebou však také přináší určité negativní dopady. Vnitřními pohyby obyvatelstva dochází k nerovnoměrnému osídlení území. Postupem času vznikly oblasti, ve kterých se dlouhodobě projevují depopulační tendence. Specifická území a obce se do dneška potýkají s celou řadou problémů. Nejčastěji pramení z určitých forem diskriminace, jako například nevýhodná geografická poloha, nedostatečný lidský kapitál, nevýhodný systém přidělování financí aj. Důsledkem těchto znevýhodnění dochází v mnoha takových obcích k problémům, jako je absence technické i sociální infrastruktury, zanedbaný bytový fond nebo velmi nízký sociální status obyvatelstva.⁵ Důsledkem zmíněného vznikají tzv. depopulační oblasti a periferie.

⁵ OUŘEDNÍČEK, Martin, NOVÁK, Jakub a ŠIMON, Martin. *Současné změny migrační bilance nejmenších českých obcí*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Urbánní a regionální laboratoř, 2011, 11. [cit. 2019-01-29].
<http://www.suburbanizace.cz/odborne/Ourednicek.pdf>

Proces vzniku **depopulačních oblastí** je patrný jak ze srovnání socioekonomických ukazatelů v podrobnosti obcí České republiky, tak z pozorného vnímání každodenního života zejména v menších venkovských sídlech. Aby místní obyvatelstvo dosáhlo dostatečné úrovně života, volí různé cesty. Jednou z těchto strategií je jejich emigrace. Nejčastěji dochází k odlivu mladších a vzdělanějších obyvatel z území, umocňující stárnutí venkovské populace. Doprovodným jevem je i následné postupné mizení důležitých sociálních institucí, jejichž existence je závislá na určitém prahovém počtu uživatelů a jejichž přítomnost zásadně ovlivňuje kvalitu života obyvatel.⁶

Periferie jsou v odborné literatuře definovány jako dlouhodobě hospodářsky slabé a prostorově znevýhodněné oblasti. Obvykle nacházejí na pohraničí s ostatními sousedními státy, tedy na území po obvodu republiky.⁷ Nicméně v posledních letech se periferní oblasti objevují i ve vnitrozemí České republiky, na okrajích regionů, v odlehlejších oblastech od měst. Tyto nazýváme jako *vnitřní periferie*. V urbanistickém významu jsou označovány jako území na okraji velkoměst. Mezi charakteristické rysy patří typická zástavba, nízká hustota obyvatel, značný podíl skladů či hal fungujících jako úložiště pro velké firmy, popř. budovy sloužících výrobě. Periferie tvoří přechod mezi městem a venkovem. Může být chápána jako část rurbanizovaného území, která má blíže k městu a jeho způsobu života, postupem času bývá také nejdříve městem pohlcena. Obvykle zde lze nalézt tradiční venkovská osídlení obklopená městskou zástavbou, vilovou čtvrtí, skupinami rodinných domků, zahrádkářskými koloniemi či jen rozptýlenou zástavbou.⁸ V tomto kontextu se často hovoří o rozdělení reliéfu území na *jádro* a *periferii*. Jádro je symbolem města a periferie vzdálenějším okrajovým územím od jádra.

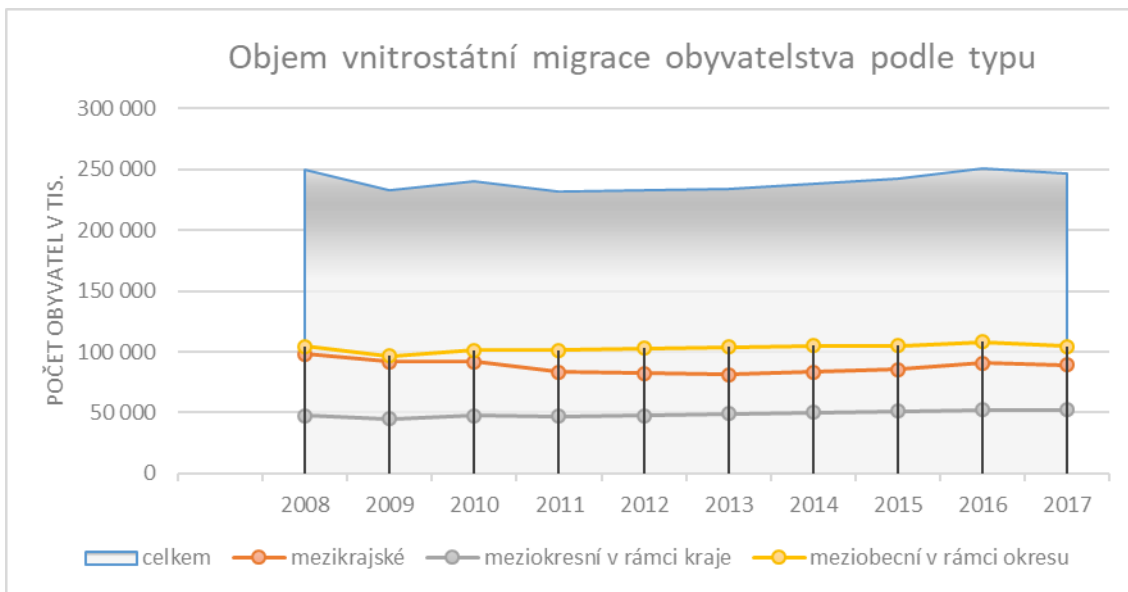
⁶ OUŘEDNÍČEK, Martin, ŠPAČKOVÁ, Petra, FEŘTROVÁ, Marie. *Změny sociálního prostředí a kvality života v depopulačních regionech České republiky*. Sociologický časopis / Czech Sociological Review. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2011, 47(4): 777–803

⁷ MUSIL, Jiří a Jan MÜLLER. *Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exkluze*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2008, 44(2): 321–348, 28.

⁸ *Periferie*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2018. [cit. 2019-03-12]. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Periferie>

Vnitrostátní migrace na území České republiky

Vnitrostátní migrace představuje pohyb obyvatelstva uvnitř ohraničeného území. V České republice dochází permanentně ke stěhování obyvatelstva, v jeho celkovém objemu však nelze vypočítat stejný trend v minulých letech, ten lze sledovat leda dle typu stěhování. Na základě dat Českého statistického úřadu (ČSÚ) si můžeme prohlédnout kolísající tendence migrace a jaký typ vnitřního stěhování v posledních deseti letech převládal. Typy stěhování se rozlišují na mezikrajské, meziokresní v rámci kraje a meziobecní v rámci okresu. Zaměřila jsem se tedy na data z posledního desetiletí, mezi lety 2008 a 2017. Na grafu jsou znázorněny i počty jednotlivých migrujících skupin obyvatel.

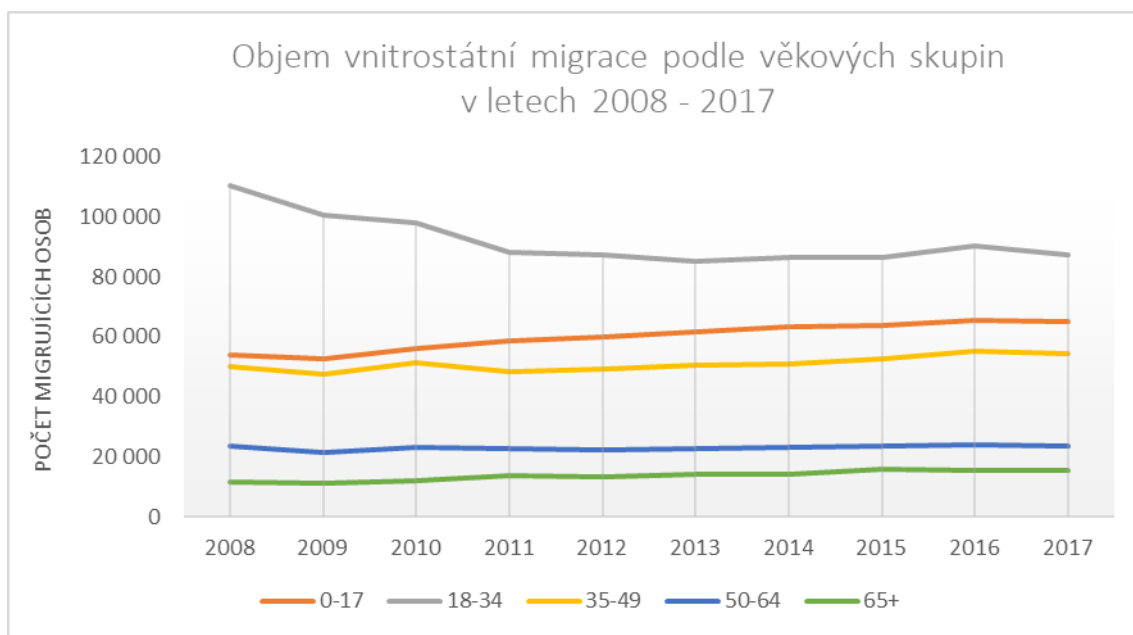

Graf č. 1: Objem vnitřního stěhování v České republice podle typu v letech 2008 – 2017. (Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování)

Největší celkový objem migrace byl zaznamenán v letech 2008 (250 071 obyvatel) a následně až 2016 (250 722 obyvatel). Z dat vyplývá kolísavá tendence během sledovaných let, která se proměnila na postupný růst od roku 2011, následný pokles až v roce 2017. Nejnižší objem vnitrostátní migrace nastal v roce 2011, migrovalo celkem 231 684 obyvatel. Pokud se zaměříme na podíl jednotlivých druhů stěhování na celkovém objemu, zjistíme, že se jejich pořadí výrazně nezměnilo. Jednoznačně nejvyšší podíl zastává meziobecní stěhování v rámci okresu, jehož tendence byla během let obdobná a bez výrazných výkyvů. Průměrně se hodnoty pohybují okolo sto tisíc obyvatel, nejnižší hodnota byla zjištěna v roce 2009 celkem 96 295 obyvatel, nejvyšší v roce 2016 celkem 107 994 obyvatel. Druhým nejčastějším typem stěhování zůstává migrace obyvatelstva mezi kraji. Ta oproti předchozímu typu migrace vykazuje výrazně nestabilnější hodnoty, rozdíly během let se pohybují do deseti tisíc obyvatel. V letech 2008 (97 914 obyvatel) a 2009 (91 965 obyvatel) se nejvíce přiblížila hodnotám meziobecního stěhování, rozdíl představoval jen několik tisíc obyvatel. Během následujících let se však rozdíly zvětšily a udržely. Nejnižší míru stěhování představuje meziokresní stěhování v rámci kraje, které je dvakrát nižší, než stěhování meziobecní. Jeho

výsledky zaznamenávají ale stálý mírný nárůst. V roce 2017 vykazovalo meziokresní stěhování 52 468 obyvatel. V shrnutí mohu říct, že v České republice panuje největší tendence stěhování obyvatelstva pouze mezi obcemi v rámci jednoho okresu.

Stěhování obyvatelstva podle věku je samo o sobě též zajímavou kapitolou. Krátce lze říci, že v letech 2008 – 2017 se na celkovém objemu vnitřního stěhování nejvíce podílela věková skupina 18-34 let, ač její objem v letech 2011 až 2014 značně klesal. V roce 2008 se přestěhovalo 110 607 obyvatel této věkové kategorie, v následujících letech vykazoval jen sestupnou tendenci, vyjma roku 2016. V roce 2017 se tak přestěhovalo 54 337 obyvatel ve věku 18-34 let, jeho objem klesl během posledních let o polovinu. Ve sledovaném desetiletí naopak rostl podíl stěhování věkové skupiny 0-17let, který konstantně stoupal od roku 2009. V roce 2017 se přestěhovalo 65 187 obyvatel této věkové skupiny. Starší věkové skupiny spíše stagnovaly, resp. skupina 50-64 let tvořila skupinu okolo 10% a skupina 65let a více dosahovala maximálně 5% celkového objemu stěhování. Obyvatel ve věku 50-64 let se stěhuje v průměru okolo 23 tisíc (k roku 2017 celkem 23 641 obyvatel). Občané ve věku 65+ mají přece jen lehce stoupající křivku, což pravděpodobně souvisí i s jejich zvyšujícím se počtem v průběhu let, což si ukážeme v jedné z dalších kapitol. Každopádně rozdíl mezi lety 2008 a 2017 ve stěhování obyvatel kategorie 65+ činil 4 tisíce osob (2008 celkem 11 551 obyvatel a 2017 15 531 obyvatel). Veškeré tyto informace znázorňuji v následujícím grafu č. 2.

Graf č. 2: Objem vnitrostátní migrace věkových skupin v letech 2008 – 2017. (Zdroj: Český statistický úřad, zpracování vlastní).

Obecně intenzita vnitřního stěhování podle věku bývá nejvyšší u dětí v prvních letech života, které se stěhují s rodiči. Poté intenzita migrace klesá a vzápětí roste k druhému vrcholu ve věku zhruba 25–30 let. Tento růst obvykle souvisí se stěhováním po absolvování školy za práci nebo s nově založenou rodinou. Dále se intenzita stěhování postupně snižuje

až na minima okolo věku 70–75 let. U nejstarších osob míry stěhování opět rostou v souvislosti se stěhováním do menších bytů, k rodinám nebo do zařízení sociální péče.⁹

Urbanizace, suburbanizace

Urbanizace v sociální geografii představuje dlouhodobě jedno z velmi studovaných témat. Je procesem, při kterém obyvatelstvo mění stěhováním se způsob života z venkovského na městský. Lidé se stěhují do měst, zvětšují se tak aglomerace, dochází k prostorové koncentraci obyvatelstva a změnám, které si vynucují potřeby života příchozích. S přibývajícím počtem obyvatel se mění vnitřní diferenciací měst, vzniká nutnost územního plánování a potřeba hledání možností řešení situace. Dochází k růstu imigračního regionu, přičemž výrazně roste především jádrové město, zatímco v zázemí většinou obyvatelstvo ubývá. Hlavními problémy se stávají přeplněná a nedostačující doprava, nedostatek ubytovacích kapacit (bytového fondu) a následky nese i životní prostředí. Proces urbanizace je dále rozlišován dle studie Van den Berga (1982) „A Study of Growth and Decline“, která rozeznává čtyři fáze urbanizačního procesu: *klasická urbanizace, suburbanizace, desurbanizace a reurbanizace (gentrifikace)*.¹⁰

*„Proces **suburbanizace** znamená přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí. Jedná se o typický proces rozšiřování území města, který můžeme zaznamenat jak u většiny měst vyspělých zemí, tak v historickém vývoji našich měst. Termín suburbanizace je odvozen z anglického slova suburb.“¹¹ Vznikají zástavby s nízkou hustotou obyvatelstva v okrajových předměstích a mimo katastrální území měst. Formují se městské aglomerace, často hvězdicového tvaru, s obyvatelstvem koncentrovaným podél hlavních dopravních tahů v okolí města. Dochází tedy k suburbánnímu rozvoji, jehož zdrojovou oblastí je jádrové město. K nejviditelnějším projevům tohoto rozvoje patří stavební aktivita, oživení ekonomických funkcí a společenských aktivit v příměstských obcích. Mezi pozitivní dopady suburbanizace patří růst kvality a kvantity služeb v lokalitách, kde jich byl nedostatek nebo jen omezené množství. Dále vyšší míra zaměstnanosti a vznik pracovních příležitostí. Dochází ke zvýšení finančních příjmů obcí (daň z nemovitostí, daň z příjmů, místní poplatky), nové kulturní a sportovní aktivity, příchod nových ekonomických i sociálních elit. Mezi negativní dopady suburbanizace patří například narušení architektonického charakteru venkovského osídlení, monotónnost, úpadek klasického města zapříčiněný oslabením center měst, prostorová segregace, nepřipravenost infrastruktury na větší zátěž, či úbytek volné krajiny a zemědělské půdy. Tento proces můžeme vidět v praxi v okolí všech větších měst České republiky, v rámci Středočeského kraje, kdy dochází ke specifickému nárůstu počtu obyvatelstva v zázemí Prahy, například obec Jesenice.*

⁹ *Vnitřní stěhování v České republice*. Praha: Český statistický úřad, 2018. [cit. 2019-03-12].
<https://www.czso.cz/documents/10180/61566238/13013818a02.pdf/990ab841-c595-4fd7-b19b-da42ab8c648c?version=1.0>

¹⁰ OUŘEDNÍČEK, Martin. *Teorie stádií vývoje měst a diferenciální urbanizace*. Sborník ČGS. Praha: Univerzita Karlova, 2000, 4(105), 9. str. 361-369

¹¹ OUŘEDNÍČEK, M. *Suburbanizace: Co to je a jaké má podoby?*. Praha: 2012. [cit. 2019-02-12].
http://www.suburbanizace.cz/01_theorie_suburbanizace.htm

„Suburbanizací vznikají nové výstavby označované jako **satelitní městečka** (*suburbia*), nákupní nebo průmyslové zóny. Tyto lokality můžeme zjednodušeně rozčlenit podle převládající funkce na dva druhy: rezidenční (obytná) a komerční (pracovní a obslužná).“¹⁰ V případě rezidenční suburbanizace sledujeme především výstavbu nového bydlení v zázemí města a postupný odliv lidí z jádrového města do nových rodinných (v poslední době i bytových) domů v okolních obcích. Komerční urbanizace se projevuje zejména ve výhodně lokalizovaných místech podél hlavních dopravních tahů. Většina nových areálů komerční výstavby je budována na místě původních polí, tzv. "na zelené louce" (*greenfield*). Typickými jsou vznikající logistické areály, hypermarkety a další obchody, částečně i výroba a zábava. Jen okrajově bych zmínila další trend, jedná se o tzv. *urban sprawl*.¹² O tento jev se jedná v případě, že se objevují buď levné domy na velmi malých pozemcích umístěných na volných plochách uvnitř obcí, nebo naopak přepychové domy daleko od vesnické zástavby. *Urban sprawl* je forma suburbanizace, která je považována za nežádoucí z ekonomického, sociálního i environmentálního pohledu. *Sprawl*, neboli „rozlézáni“ zástavby do volné krajiny je charakteristický neřízeným a nepromyšleným umístěním rezidenčních nebo komerčních areálů do krajiny. Hnací motorem takového rozvoje jsou snahy individuálních vlastníků pozemků nebo investorů o maximální zisk.¹³ Odborníci označují sídla v těsném zázemí jádrového města jako *suburbia*, česky předměstí.

Třetí stádium vývoje urbanizace je nazýváno **desurbanizací**. Centrum měst se jako pracoviště stává stále méně dostupným, snižuje se propustnost dopravní sítě a zvyšují se nároky na parkovací místa. Roste tlak na nedostatek bydlení v centrech měst. Pokles počtu obyvatelstva zaznamenává nejen jádrové město, ale rovněž většina předměstí. Původně venkovské oblasti v širším zázemí města se transformují na městská sídla, většinou na úkor přírodního prostředí a zemědělské půdy.

Reurbanizace je proces, při kterém dochází k opětovnému osídlování centrálních zón měst a metropolitních regionů. Opuštěné administrativní a komerční budovy i historické industriální stavby (bývalé objekty továren, dílen, mlýnů a jiných technických zařízení) jsou restaurovány a rekonstruovány ke zcela novému funkčnímu využití. Současný trend bydlení a práce v tzv. "lofts" propagují buď příslušníci vrstev s velmi vysokými příjmy (ti si vybírají obvykle historické objekty s luxusními velkoplošnými byty nestandardními plochou, polohou, prostorovým uspořádáním i vybaveností, velkými ateliéry a podobnými prostory) nebo příslušníci středních příjmových tříd preferující komunitní styl života (historické objekty s menšími byty, kulturními centry, kluby, ateliéry a galeriemi).¹⁴ Proces reurbanizace je spojován především se snahou politické reprezentace o znovuoživení center velkých měst.

¹² SÝKORA, Luděk. Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky. Praha: Ústav pro ekopolitiku, 2002. ISBN 80-901914-9-5.

¹³ JACKSON, Jiřina. *URBAN SPRAWL*. Urbanismus a územní rozvoj. 2002, 5(6), 8. [cit. 2019-03-12]. http://www.vitejtenazemi.cz/archiv/krajina_cs/sprawl.pdf

¹⁴ *Reurbanizace*. Fakulta stavební, České vysoké učení technické: Katedra urbanismu a územního plánování, 2018. [cit. 2019-02-12]. <http://www.uzemi.eu/pojmy/reurbanizace>

Ve spojitosti s urbanizací existuje i pojem **rurbanizace**. Tento pojem označuje *prolínání venkova a města a tím pádem vznik souvislých oblastí, které nejsou ani čistě městské, ani převážně venkovské*.¹⁵

Venkov

Odlišování „venkovského (rurálního)“ od „městského (urbánního)“ patří mezi nejstarší myšlenky geografie. Neexistuje jediný způsob v chápání venkova – naopak v odborné literatuře se objevuje velké množství různých diskurzů rurality. Obecně se píše o venkově jako o prostoru, který zahrnuje jak krajinu, tak venkovská sídla. Pro venkov je typická menší intenzita a hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují. Pro konvenční vymezení venkova používá převážně ukazatel hustoty zalidnění. *Hustotou zalidnění* chápeme počet obyvatel vůči jednotce prostoru, resp. k 1 km². Regiony, kde je počet obyvatel na km² nejnižší, se dají již považovat za venkov. Pojmem venkov a pojmy s ním spojenými se zabývá podrobně i doktor Perlín z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy například ve svém článku *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Sídla na venkově nazývá *venkovskými sídly*, autor je dále řadí do následujících kategorií: urbanistické, architektonické, sociální, ekonomické, historické, administrativní a statistické¹⁶. Právě toto poslední statistické vymezení venkovského sídla je ale v podstatě jediné, které lze zpravidla použít ke specifikaci území na venkovské či městské.

Vhodnou variantu k určení venkova v České republice poskytuje koncepční dokument Ministerstva pro místní rozvoj České republiky. Za stěžejní diverzifikaci venkovského prostoru považují tedy dělení dle *Strategie regionálního rozvoje 2014 – 2020*¹⁷. Zdůrazňuje vhodnost propojení definice venkovského prostoru v závislosti na poloze venkovských obcí. Lze tak vymezit přibližně tři typy venkovských oblastí, ve kterých se prosazují odlišné trendy. Dokument tedy rozlišuje kategorie závisající na vzdálenosti od aglomerace na *příměstský venkov, mezilehlý venkov a odlehlý venkov*.

¹⁵ *Rurbanizace*. Sociologická encyklopedie: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2018. [cit. 2019-03-12]. <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rurbanizace>

¹⁶ PERLÍN, Radim. *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Praha: Univerzita Karlova, 2003. [cit. 2019-01-10]. https://www.researchgate.net/publication/228386326_Venkov_typologie_venkovskeho_prostoru

¹⁷ *Strategie regionálního rozvoje České republiky 2014 – 2020*. III. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2013.

V následujícím dělení jsou u jednotlivých typů venkova specifikovány i jejich znaky:

- **Příměstský venkov** je označení pro venkovské oblasti v zázemí velkých měst. Tyto oblasti jsou ovlivněny převážně suburbanizací a zaznamenávají výrazný nárůst populace, což ovlivňuje jejich rozvojové a zvláště investiční možnosti. Obyvatelstvo těchto oblastí pracuje především ve výrobě a službách v rámci dojížděky do spádových měst. Tlak urbanizace klade nároky na nové uspořádání území a ochranu přírodního prostředí.
- **Mezilehlý venkov** označuje průměrně rozvinuté venkovské oblasti ve větší vzdálenosti od velkých sídelních center. Pro tyto oblasti je charakteristické stále ještě dobré dopravní spojení a dostupná infrastruktura, které zajišťuje dobrý rekreační potenciál pro zázemí městských oblastí. Je potřeba zachovat jejich zemědělský potenciál, zvýšit tempo hospodářské diversifikace a posílit jejich vztahy se středními a malými městy.
- **Odlehlý venkov** představuje periferní venkovské oblasti. Tyto oblasti jsou řídké obydlené, izolované od spádových měst a hlavních dopravních sítí. Největší problémy periferních regionů způsobuje nedostatečné dopravní napojení na regionální centra, což vyvolává potíže při dojížděce za prací. Odlehlost se podílí na vyšší než průměrné nezaměstnanosti, nízké úrovni příjmů obyvatel, základních služeb a celkovém útlumu ekonomických aktivit v území, který není plně kompenzován příjmy z cestovního ruchu a zemědělství. Periferní regiony trpí nezájmem investorů.¹⁸

Území České republiky je rozmanité a v čase proměnlivé, stejně tak tomu je i s venkovem. V poválečném období převládaly na území státu spíše dostředivé procesy vedoucí k jednostrannému využívání příměstských území městy (blízké okolí města zásobovalo městské obyvatelstvo zemědělskými produkty a náleželo pod správu většího centra). Naopak v posledních desetiletích se prosazují trendy odstředivých procesů (původní závislost města na zázemí se postupně obrátila). Typickým rysem obcí se stal vysoký podíl dojíždějících za prací, službami i zábavou do jádrových měst. Města a venkov jsou propojena intenzivní migrací. Z řady původně venkovských obcí v zázemí měst se pod vlivem suburbanizace staly obce příměstské s městským způsobem života. Dosavadní přístupy k vymezení venkova v České republice jsou velmi diferencované, nejsou nikterak kodifikovány a dosud ani neexistuje obecně přesně vnímaná hranice mezi venkovem a městem.¹⁹ Vymezení území na urbanizovaný a rurální prostor je založeno na historických, politických, kulturních a administrativních souvislostech.

V případě, že mluvíme o venkově, musíme si jasně určit i základní měřitelné jednotky, které hrají významnou roli v určování prostor venkova. Jedná se o pojmy *obec* a *město*. Na základě zákona č. 128/2000 Sb., o obcích je **obec** *základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda*

¹⁸ *Strategie regionálního rozvoje České republiky 2014 – 2020*. III. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2013.

¹⁹ *Vymezení venkovských obcí v Česku*. Praha: Deník veřejné správy, 2019. [cit. 2019-03-12]. <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068>

*Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Obec je samostatně spravována zastupitelstvem obce; dalšími orgány obce jsou rada obce, starosta, obecní úřad a zvláštní orgány obce. Město je samostatně spravováno zastupitelstvem města; dalšími orgány města jsou rada města, starosta, městský úřad a zvláštní orgány města.*²⁰ **Město** lze z administrativního pohledu považovat za obec, která má městský úřad nebo magistrát. Městský způsob života se zdatně liší od života na malé obci, či na venkově. Je více anonymní, neosobní a obecně účelový. To znamená, že klesá počet osobních vazeb, ale naopak se zvyšuje množství kontaktů profesních či pracovních. Za typický znak pro město lze považovat zvýšenou kriminalitu, větší hustotu a koncentraci obyvatelstva, taktéž i odlišnou demografickou, profesní a sociální strukturu obyvatelstva.

Při hodnocení venkovských obcí a regionů je zapotřebí vycházet ze statisticky dostupných dat a hodnotit větší soubor obcí/regionů. Pro územně malý soubor obcí nebo omezený počet regionů lze kromě statistických kritérií využít i subjektivní hodnotící techniky. Ovšem hodnocení na základě subjektivních výpovědí jednotlivých aktérů je vhodné pouze pro skutečně velmi malá či omezená území a nelze jej použít pro národní nebo snad mezinárodní srovnání.²¹ Přístupy k vymezení venkova vycházejí většinou tedy z určení kvantitativního nebo kvalitativního ukazatele, případně z kombinace více ukazatelů, na jejichž základě lze pak vymezení venkovské a městské oblasti. V následující tabulce jsem uvedla případná kritéria, na základě jejichž výsledků, lze hodnotit venkovský prostor nebo venkovskou obec. Jak jsem výše uvedla, lze je zkoumat metodou statistickou či subjektivní.

	Venkovský prostor	Venkovská obec
Statistické	hustota zalidnění, podíl ekonomických aktivit	počet obyvatel, správní struktura, označení obce
Subjektivní	krajina, krajinný ráz	individuální znaky, architektura, urbanismus, sociální vztahy

Tabulka č. 1: Statistické a subjektivní ukazatele pro hodnocení venkovského prostoru a venkovské obce. (Zdroj: Deník veřejné správy, vlastní zpracování).

²⁰ Viz §1, 2, 3, 4, 5 a další zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).

²¹ *Vymezení venkovských obcí v Česku*. Praha: Deník veřejné správy, 2019. [cit. 2019-03-12]. <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6384068>

Problémy rozvoje venkova

Venkov je specifickou částí území, kde dochází k prolínání různých environmentálních, hospodářských a společenských prvků. Dříve byla pro venkov charakteristická zemědělská výroba a lesní hospodářství, postupem času se zásluhou technického pokroku změnil typ práce do sektoru průmyslu či služeb. Stejně tak klesl i počet lidí, kteří na venkově zůstávají pracovat. Neméně důležité jsou i fungující instituce nebo aktéři, chcete-li, kteří ovlivňují a řídí jednotlivé složky a regulují problémy venkovského prostoru. Tyto subjekty usilují o rozvoj různých aspektů venkova – o zvýšení kvality života, rozvoj lidských zdrojů, rozvoj podnikání. Využívají širokou škálu nástrojů, kterým se budeme věnovat v další kapitole, a jsou klíčem k získávání potřebných prostředků pro podporu území. Rozvojem je považována kvalitativní změna (například zvýšení počtu a kvality služeb ve venkovské obci). Rozvoj venkova tedy představuje činnost za zlepšením podmínek života na venkově.

Problémů rozvoje venkova existuje celá řada. Jelikož každý region je specifický, je třeba k jejich rozvoji přistupovat individuálně. Rozvoj a problémy venkovských obcí se liší od velikosti obce, její polohy, aktivity místních obyvatel nebo snahy vedení obce. Za bariéry udržitelného rozvoje venkova v České republice vymezuje *Strategie regionálního rozvoje České republiky 2014 – 2020* následující body:

- Stárnutí venkovské populace a vysídlování venkova.
- Odliv a nedostatečná přítomnost veřejných služeb z venkovského prostoru.
- Nízká daňová výtěžnost malých obcí, nedostatek finančních prostředků na řešení problémů.
- Nedostatečná dopravní obslužnost venkovských obcí.
- Velmi malé zastoupení malých a středních konkurenceschopných podniků na venkově.
- Rozvolňování zastavěného území venkovských sídel na úkor volné krajiny, tedy i životního prostředí, například vznik satelitních městeček.
- Hustá síť pozemních komunikací. Na jedné straně podporuje integraci venkovského prostoru s jejich spádovými centry, zároveň bohužel v katastrofálním stavu zejména komunikací III. třídy a místních komunikací.
- Velká diference mezi vlastnictvím a užíváním zemědělské půdy (cca 88 % zemědělské půdy je obhospodařováno v nájmu).

V roce 2017 bylo provedeno dotazníkového šetření v obcích České republiky společností *GaREP, spol. s r.o.* Respondenti byli rozděleni do dvou skupin – dle velikosti a dle jejich geografické polohy. V odpovědích dle velikosti obcí byl za nejčastější problém a nevýhody obcí obecně považován nedostatek pracovních příležitostí. Práce je spíše ve městech, na venkově už se shání obecně hůře. V těchto oblastech lidé pracují spíše individuálně, práce je spíše pro menší podnikatele, zemědělce. Nejvíce tento problém vnímaly obce s nejnižšími počty obyvatel, tedy o velikosti do pěti set obyvatel. V těchto obcích pravděpodobně problém vzniká i nedostatkem zaměstnavatelů, kteří by práci nabízeli. Na třetím místě problém nedostatku pracovních příležitostí vnímají naopak největší města, tedy nad 2 000 obyvatel, kde je zase větší poptávka po práci než nabídka, takže opačný problém. Druhým nejtíživějším problémem se jeví špatná finanční situace, resp.

nedostatek financí v rozpočtech obcí celkově. Třetím největším problémem je snižování počtu obyvatel. Vnímání vylidňování obcí se liší dle velikosti obcí. Nejmenší obce vylidňování vidí jako skutečný problém, největší obce jej v podstatě nevnímají.

Nyní k problémům skupiny respondentů dle jejich geografické polohy. Respondenti byli rozděleni do kategorií dle své geografické polohy – v zázemí měst, v dobré, průměrné a špatné dopravní poloze. Největší problém představoval opět nedostatek pracovních příležitostí. Hlavní roli hrál právě v lokalitách se špatnou dopravní dostupností, nejméně tento problém vnímají obce v zázemí měst, odkud se do práce dojíždí dobře. Obecně mezi obce se špatnou dopravní dostupností patří obce nejmenší, tzn. do 199 obyvatel. Druhým předním problémem se stala špatná finanční situace. Odpověď špatné finanční situace je u všech typů respondentů stejná nezávisle na poloze, vystupují jen obce se špatnou dopravní dostupností. Tyto obce obyčejně o trvalé rezidenty přicházejí, tím méně tím pádem získávají do rozpočtů. Nyní se dostáváme ke třetímu nejvíce vnímanému problému, kterým je snižování počtu obyvatel. Výsledky hodnocení odpovědí si jsou velmi podobné s předchozím grafem. Úbytek obyvatelstva zaznamenávají především „diskriminované“ obce se špatnou dopravní dostupností. Právě díky tomu dochází s největší k odlivu místních obyvatel. V blízkém okolí měst tento problém bývá opět takřka neviditelný.

Dalším problémem venkovských obcí bývá i velké množství rekreatantů, „chatařů a chalupářů“. Rekreatanti, chataři a chalupáři se obvykle neradi podílejí na činnosti obce a odmítají působit v orgánech obce či jiných zájmových organizacích. Tento fakt narušuje jakousi sociální kontrolu, která běžně ve fungujících obcích funguje, a může představovat bariéru pro rozvoj obce. Stejně tak i vlastníci zemědělských velkofarem hospodaří převážně na pozemcích propachtovaných od drobných a středních vlastníků, nevlastní je. Tudiž zpravidla také nejsou zainteresováni na péči o krajinu nebo prostředí v obci. Rozvoj dané samosprávy ovládne nezám.

Situace, ke které též může dojít je pravým opakem předchozího příkladu. Pokud dojde k přistěhování nových obyvatel do vesnice, je v první řadě zapotřebí mít vhodné podmínky pro bydlení, což samo o sobě může být problém – v „zapomenutých“ vesnicích může být větší množství staveb v chátrajícím stavu, opuštěné nebo pronajaté právě výše zmíněným rekreatantům. Komplikovanou se může stát též situace, kdy během krátké doby získají „přistěhovalci“ výraznou početní převahu nad „starousedlíky“, původními obyvateli, a vytvoří uzavřené společenství. Stává se, že taková skupina obyvatel ovládne zastupitelstvo obce a prosazuje své zájmy na úkor ostatních obyvatel vesnice.

Aktéři rozvoje venkova

Subjekty, které se podílejí na rozvoji venkova, patří obecně k aktérům regionální politiky. Kromě „klasických“ aktérů, kteří mají nástroje k ovlivnění rozvoje venkova, jsou důležité také jednotlivé sociální skupiny a komunity obyvatel, kteří na venkově žijí. V následující tabulce jsou shrnuti subjekty rozvoje venkova dle jednotlivých úrovní a sektorů, do kterých spadají.

SEKTORY				
		Veřejný	Podnikatelský	Neziskový
ÚROVEŇ	Evropská	Evropská komise	Nadnárodní zájmová uskupení	Sítě
	Národní	Ministerstva; Celostátní síť pro venkov	Celostátní zájmová uskupení	Spolky, svazy, sítě
	Krajská	Kraj, VŠ, krajská informační střediska	Podnikatelská sdružení	Nezisková sdružení
	Lokální	Obce – DSO, MAS; Obcí zřizované organizace ²²	Podnikatelé, zemědělci	Zájmová sdružení, spolky

Tabulka č. 2: Přehled aktérů rozvoje venkova. (Zdroj: Metodická podpora regionálního rozvoje, vlastní zpracování).

Předním aktérem **na lokální úrovni** je obec. Jejich role a přístup řešení vlastního rozvoje je ovlivňována jejich roztříštěností, velkým počtem malých obcí, který spravují, nedostatkem finančních prostředků. Obce se sdružují nejčastěji formou dobrovolných svazků obcí (DSO) nebo místních akčních skupin (MAS). Pro dosažení žádoucích cílů je tedy (zejména na venkově) podstatná spolupráce obcí. Rozvoj venkova podstatně ovlivňuje přítomnost podnikatelských subjektů. Podnikatelé vytvářejí pracovní místa pro obyvatele, přispívají také k uspokojování jejich potřeb (zejména podnikatelé ve službách). Důležitou roli mají i místní instituce a spolky, které sdružují občany a mohou podněcovat jednotlivé iniciativy pro zlepšení podmínek v obci.

Kraje hrají v rozvoji venkova důležité postavení. Disponují rozpočtovými prostředky, mohou tvořit vlastní krajskou politiku a podpůrné programy. **Na krajské úrovni** funguje Krajské informační středisko pro rozvoj zemědělství a venkova (KIS), jehož cílem je napomáhání a uplatňování principů společné zemědělské politiky, rozvoje venkova, aplikaci zákonných norem a ochrany spotřebitelů formou zlepšení informovanosti cílových skupin. Vysoké školy (VŠ) situaci ve společnosti sledují, zkoumají a mohou vytvářet i podpůrné činnosti jako například Univerzita Karlova (UK) v Praze. Na Univerzitě Karlově probíhají výzkumné projekty v gesci výzkumných týmů. Nejznámějšími odborníky na problematiku vylidňování venkova jsou například RNDr. Radim Perlín, Ph.D. nebo doc. RNDr. Martin

²² Úroveň obcí je v rámci této studie stěžejní, co se týče zpětné vazby na dotazníkové šetření.

Ouředníček, Ph.D. působící na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Na krajské úrovni sehrávají určitou roli též podnikatelská uskupení. Nejsou příliš známá, lze si uvést například Asociaci dopravních spedičních a servisních společností Středních Čech.

Na celostátní úrovni sehrávají stěžejní roli Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo pro místní rozvoj. Z hospodářského hlediska je nejvýznamnějším aktérem Ministerstvo zemědělství České republiky. Je ústředním orgánem státní správy pro zemědělství, vodní hospodářství a pro potravinářský průmysl. Spadají pod něj pozemkové úřady a další instituce nezbytné pro udržitelný rozvoj venkova. Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky je ústředním orgánem státní správy zejména ve věcech regionální politiky, politiky bydlení, rozvoje domovního a bytového fondu atd. Spravuje finanční prostředky určené k zabezpečování politiky bydlení a regionální politiky státu. Zabezpečuje informační a metodickou pomoc vyšším územním samosprávným celkům, městům, obcím a jejich sdružením. Ve vztahu k rozvoji venkova a zemědělství má ve své gesci také Program obnovy venkova a soutěž Vesnice roku.²³ Dále se venkova samozřejmě dotýká i činnost Ministerstva životního prostředí, Ministerstva financí, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva kultury a dalších.

Celostátní síť pro venkov (CSV) je komunikační platformou zřízenou Ministerstvem Zemědělství. Činnost CSV byla oficiálně zahájena 11. listopadu 2008 na jednání Monitorovacího výboru Programu rozvoje venkova (PRV). CSV plní mimo jiné úlohu „komunikačního mostu“ mezi Evropskou komisí a členským státem za účelem zefektivnění zpětné vazby o dopadech a implementaci jednotlivých programů rozvoje venkova.²⁴ Z její iniciativy byl založen například internetový portál Venkov.

Mezi celostátní zájmová uskupení lze řadit například *Hospodářskou komoru* nebo *Agrární komoru*. Zástupce za nevládní neziskovou organizace na národní úrovni mohou uvést například Spolek pro obnovu venkova (SPOV), který má stěžejní roli v rozvoji venkova. Obhazuje došlé závěry na národní a evropské úrovni a spolu s dalšími asociacemi se podílí na podobě evropské legislativy a politik. Kromě SPOV České republiky působí i řada dalších neziskových organizací, mezi něž patří například Svaz měst a obcí České republiky, Svaz venkovské turistiky, Svaz ekologických zemědělců, Národní síť MAS České republiky a další.

²³ *Aktéři rozvoje venkova: Metodická podpora rozvoje venkova*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2009. [cit. 2019-02-09]. <http://www.regionálnírozvoj.cz/index.php/home.html>

²⁴ Základní informace o Celostátní síti pro venkov. Ministerstvo zemědělství České republiky: eAGRI, 2009. [cit. 2019-02-12]. <http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/o-celostatni-siti-pro-venkov/>

Nástroje rozvoje venkova

Podpora rozvoje venkova je zajišťována na základě tzv. Program rozvoje venkova. „Program rozvoje venkova se zaměřuje na zvýšení konkurenceschopnosti zemědělských, lesnických a potravinářských podniků, posílení zaměstnanosti venkova při zachování trvalé udržitelnosti a zohlednění přírodních znevýhodnění venkovských oblastí, obnovu, zachování a zesílení místních ekosystémů, podporu efektivního využívání energetických zdrojů a přechod na nízkouhlíkové venkovské hospodaření, sociální začleňování a potírání chudoby na venkově.“²⁵

V knize *Synergie ve venkovském prostoru – Aktéři a nástroje rozvoje venkova* jsou nástroje venkova členěny na nástroje administrativní, koncepční, institucionální, věcné, sociálně-psychické a finanční:

Administrativní nástroje

Právní rámec pro fungování venkova a venkovských obcí lze ztotožnit s legislativou České republiky a zprostředkovaně i s legislativou Evropské unie, která je do tuzemské legislativy implementována. Zásadní je zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, tzv. kompetenční zákon. Z hlediska fungování venkovských obcí lze zdůraznit zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. Ve vztahu k rozvoji venkova je klíčovým zákonem zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, který specifikuje oblasti podpory regionálního rozvoje, vybrané nástroje a působnosti hlavních subjektů.

Koncepční nástroje

Tyto nástroje jsou užívány pro efektivní a úspěšné řízení rozvoje území. Obecně se stanovují cíle a dílčí kroky, které jsou shrnuty v koncepčních dokumentech a kterých má být v určitém časovém dosaženo. Za těmito účely jsou zpracovávány strategie, programy a plány. Strategie je dlouhodobým koncepčním dokumentem, který určuje základní linii rozvoje daného subjektu. Program je naopak střednědobým dokumentem, který ze strategie vychází, navazuje na ni a stanovuje opatření, která bude subjekt realizovat, aby dosáhl strategických cílů. Plán je krátkodobým dokumentem prováděcího charakteru (někdy užíván pojem akční plán). Obsahuje harmonogram a stanovuje způsob financování jednotlivých aktivit a projektů spolu s jejich rozpočty. Pro období 2014 – 2020 jsou pro rozvoj venkova platné následující dokumenty:

- Strategie regionálního rozvoje České republiky 2014 – 2020.
- Program rozvoje venkova České republiky na období 2014 – 2020.
- Národní strategický plán LEADER 2014+.

Z hlediska prostoru je důležité i územní plánování, jehož úkolem je posuzovat stav území, stanovovat koncepci jeho rozvoje, určit potřebu změn v území, stanovit požadavky na

²⁵ Program rozvoje venkova 2014-2020. Cyrrus Advisory: Dotace Evropské unie, 2013. [cit. 2019-02-12]. <http://www.dotacni.info/program-rozvoje-venkova-2014-2020/>

využívání a prostorové uspořádání území, atd. Pro celé území obce se zpracovává územní plán. Pokud se obci podaří sladit tvorbu územního plánu a strategického dokumentu, lze mluvit o prostorovém plánování. Tento přístup však v České republice stále není obvyklý a oba procesy probíhají odděleně.

- **Institucionální nástroje:** Fungující instituce, spolupráce mezi jednotlivými subjekty.
- **Věcné nástroje:** Dostatečná infrastruktura, poskytování prostor, služeb, hmotného plnění aj.
- **Sociálně-psychické nástroje:** Kvalitní vzdělávání, komunikace, motivace.
- **Finanční nástroje:** Systémy finančních podpor, dotace a granty. Dotace jsou chápány jako nenávratně poskytnuté prostředky z veřejného rozpočtu, za které neexistuje „protiplnění“. Venkov a zemědělství jsou podporovány řadou programů ze zdrojů České republiky a Evropské unie.²⁶

²⁶ BINEK, Jan a kol. Synergie ve venkovském prostoru – Aktéři a nástroje rozvoje venkova. Brno: GaREP Publishing, 2009. 98 s. ISBN 978-80-904308-0-8.

Území České republiky z pohledu vybraných ukazatelů

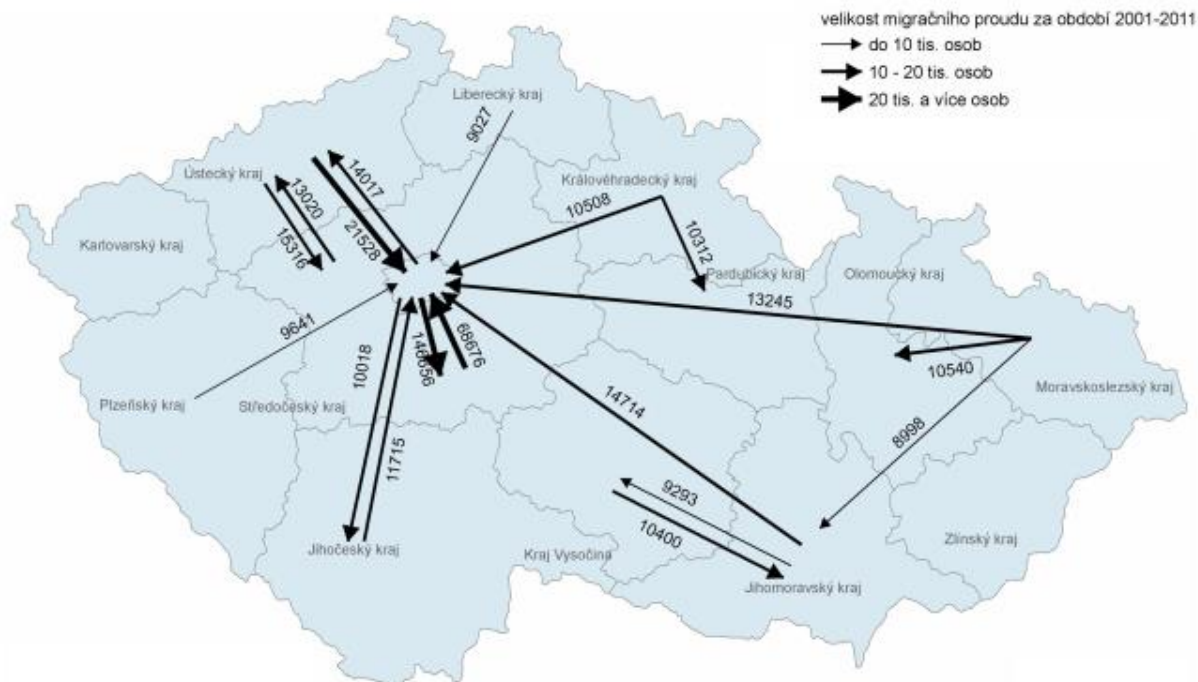
Česká republika se od roku 2001 skládá ze čtrnácti krajů, vyšších územně správních celků. V roce 2003 došlo ke zrušení okresních úřadů a k jejich nahrazení novými správními obvody obcí s rozšířenou působností prostřednictvím vyhlášky č. 564/2002 Sb., o stanovení území okresů České republiky a území obvodů hlavního města Prahy, ve znění pozdějších předpisů. Kompetence okresních úřadů převzaly zčásti krajské úřady a zčásti obecní úřady obcí s rozšířenou působností státní správy, čímž okresy přestaly plnit funkci územních jednotek státní správy. Nadále však zůstala zachována okresní organizace u soudů, policie (bývalá Okresní ředitelství byla přeměněna na tzv. Územní odbory), archivů a okresy jsou také používány pro potřeby statistické a územně-orientační.

Poté, co jsem představila pojem migrace, jaké typy migrace v České republice převládají, problematiku urbanizačních tendencí obyvatelstva, se můžeme podívat nejprve na stav území České republiky z pohledu vybraných ukazatelů, v příští kapitole i na stav Středočeského kraje. Vyhovující ukazatele jsem zvolila ze dvou aspektů – socioekonomické a demografické. Obecně mezi socioekonomické ukazatele patří vzdělání obyvatelstva, celková nezaměstnanost, obyvatelstvo podle zaměstnání, obyvatelstvo pod hranicí chudoby a příjmové nerovnosti a kriminalita (trestné činy na 1 000 obyvatel). Za ukazatel ke zkoumání jsem v této kategorii zvolila **kriminalitu**. Demografické ukazatele jsou děleny do kategorií věková struktura, sňatečnost, rozvodovost, plodnost, úmrtnost.²⁷ Vzhledem k zaměření mé studie se soustředím na hodnoty vypovídající o **vývoji počtu obyvatel, věkové struktuře obyvatelstva, jeho rozmístění, s tím související charakteristikou obcí** v České republice. Základními zdroji dat jsou statistiky sledované Českým statistickým úřadem a statistické přehledy Policie České republiky.

Rozmístění a koncentrace obyvatelstva

Rozmístění a koncentraci obyvatelstva ovlivňuje migrace obyvatelstva, které jsem se věnovala v předchozích kapitolách. V kapitole o vnitrostátní migraci v České republice jsem uvedla celkový objem a jednotlivé podíly typů vnitrostátní migrace během posledních deseti let. Kam se vlastně lidé v České republice stěhují? Na tuto otázku si můžeme odpovědět na následujících stránkách. Na mapě č. jsou znázorněny hlavní migrační proudy mezi kraji na území České republiky vyplývající z dat posledních sčítání lidu, tzn. zaznamenaných v letech 2001 a 2011. Šipky dle typu zvýraznění představují migrační proud o velikosti do 10 tisíc, mezi 10 a 20 tisíci a nad 20 tisíc osob.

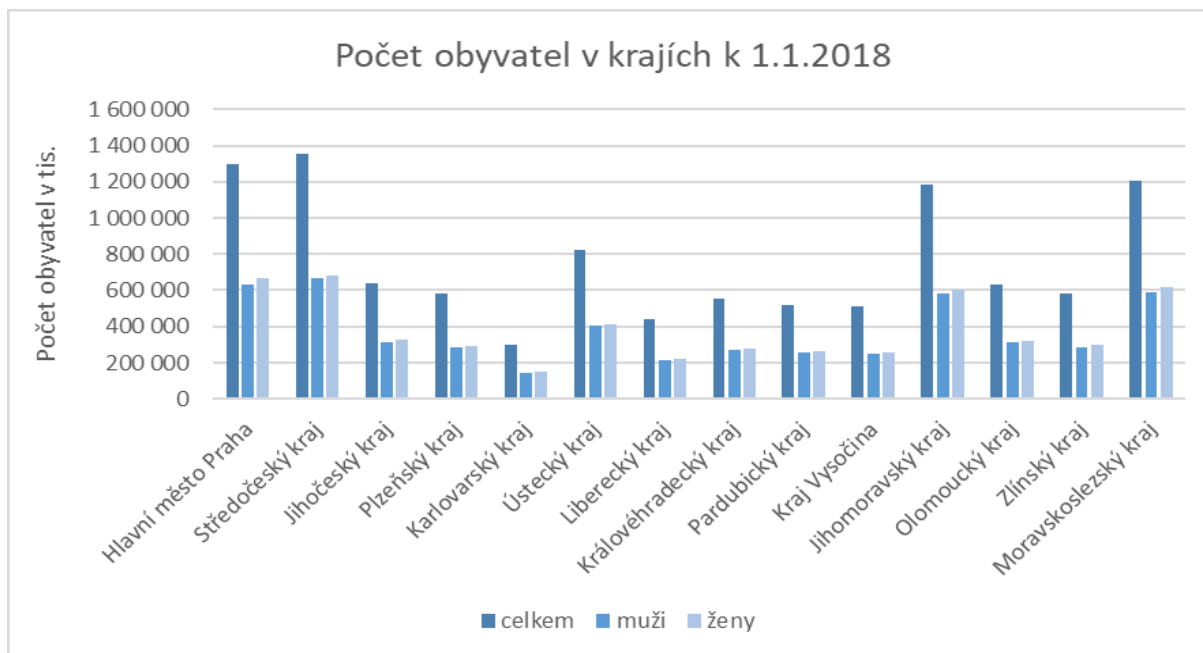
²⁷ Demografické a socioekonomické ukazatele. Česká republika: Regionální zpravodajství; Národní zdravotnický informační systém Česká republika, 2019. [cit. 2019-02-12].
<https://reporting.uzis.cz/cr/index.php?pg=statisticke-vystupy--demograficke-a-socioeconomicke-ukazatele>

Mapa č. 1: Migrační proudy mezi kraji České republiky v letech 2001 – 2011. (Zdroj: Český statistický úřad).

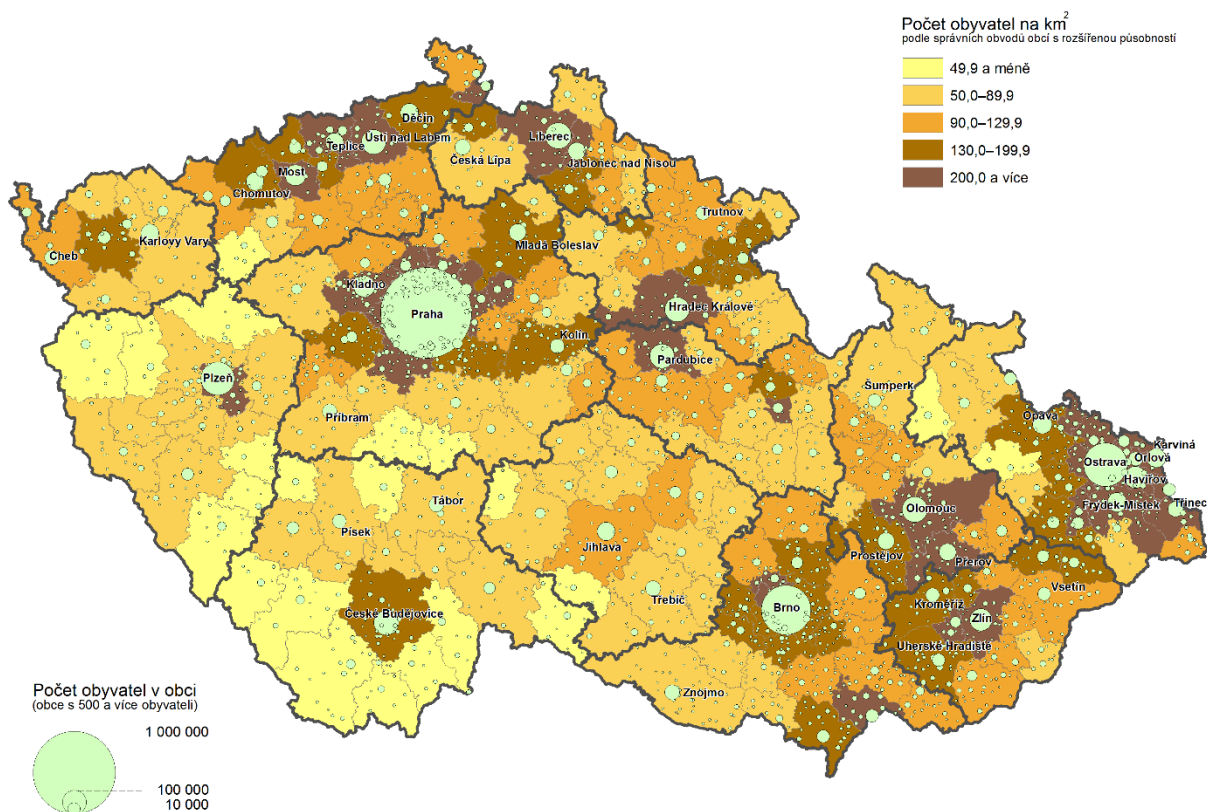
Mezi 14 kraji České republiky se v období 2001 – 2011 přestěhovalo 888,8 tisíc osob. Nejpočetnější migrační proudy proběhly z Prahy do Středočeského kraje (146,7 tisíc osob, 16,5 % celkové mezikrajské migrace), ze Středočeského kraje do Prahy (68,7 tisíc osob), z Ústeckého kraje do Prahy (21,5 tisíc osob), z Jihomoravského kraje do Prahy (14,7 tisíc osob) a z Prahy do Ústeckého kraje (14,0 tisíc osob).

Nyní se podíváme na aktuální rozmístění obyvatelstva podle krajů České republiky. Graf č. 3 znázorňuje množství obyvatelstva v jednotlivých krajích. Jednoznačně nejvyšší podíl obyvatelstva zaznamenávají kraje Středočeský kraj (1 352 795 obyvatel) a Hlavní město Praha (1 294 513 obyvatel). Středočeský kraj je oficiálně nejlidnatějším krajem země. Mezi další populačně úspěšné kraje patří kraj Moravskoslezský (1 205 886 obyvatel) a Jihomoravský (1 183 207 obyvatel). Nejméně obyvatelstva žije momentálně v kraji Karlovarském (295 686 obyvatel) a Libereckém (441 300 obyvatel). Poměr zastoupení žen i mužů je ve většině oblastí vyrovnaný, nejsou viditelné žádné abnormality.

Graf č. 3: Porovnání koncentrace obyvatel z pohledu krajů. (Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování).

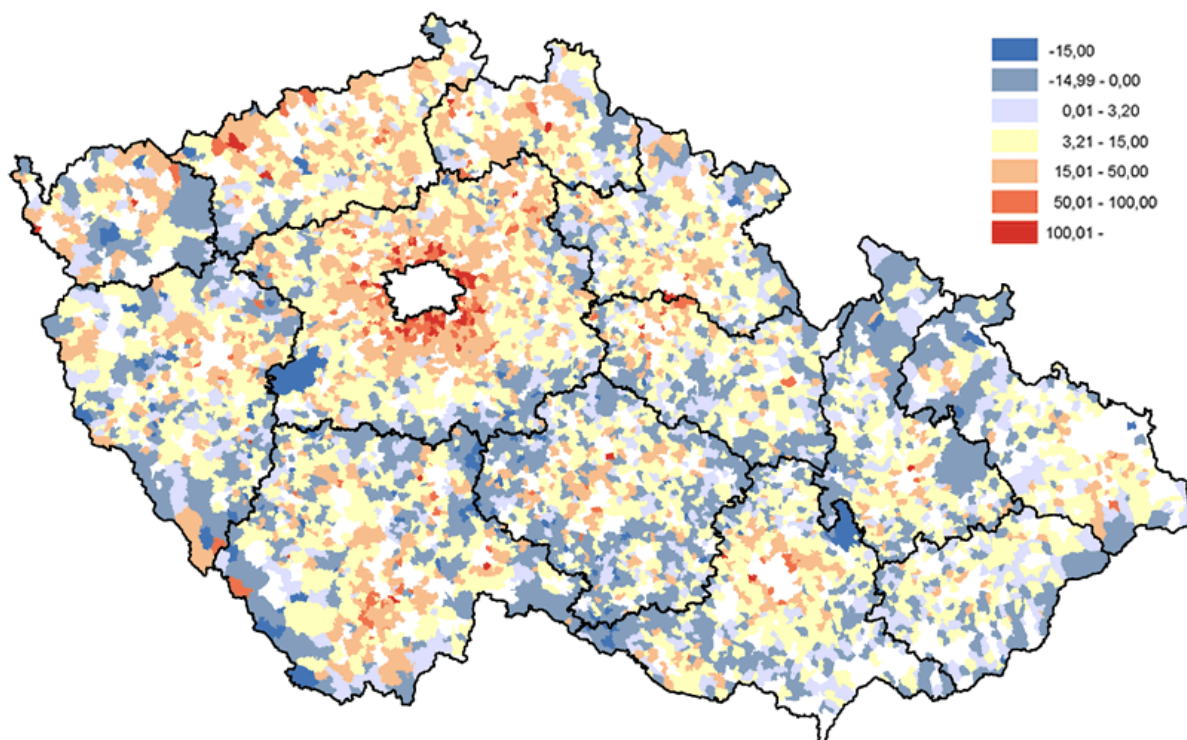
Podívejme se, jak je rozmístěno obyvatelstvo na území České republiky. Na následující mapě č. 3 je znázorněn stav počtu obyvatel na km² podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2017. Tmavě-hnědé oblasti zaznamenávají nejvyšší podíl obyvatelstva na km², tj. 200 a více obyvatel na 1 km². Jedná se především o oblasti v blízkosti větších aglomerací a spádové oblasti větších měst. Oblasti zbarvené do žluta naopak vykazují nejnižší hustotu obyvatelstva, tedy 49,9 a méně obyvatel na 1 km². V těchto místech lze sledovat trend řidšího osídlení lemujících okraje vyšších územně samosprávných celků.

Mapa č. 2: Osídlení obyvatelstva v České republice k 1. lednu 2017. (Zdroj: Český statistický úřad).

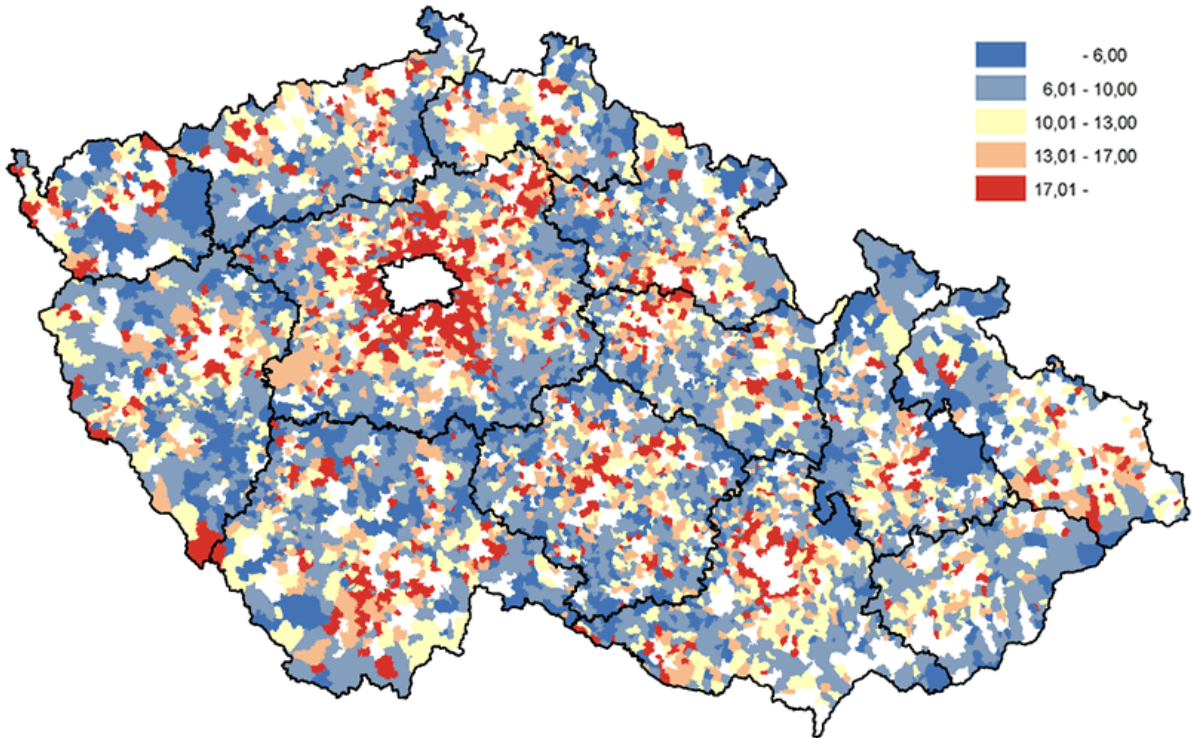
Následující mapa č. 3 je věnována změně indexu počtu obyvatel mezi roky 2001 – 2011 ve venkovských obcích. Lokality, které se postupně ve sledovaném období ztelně vyliďňují, jsou na další mapě znázorněny modrou barvou. V těchto místech je index změny počtu obyvatel v záporu, tzn. obyvatelé z těchto lokalit emigrují. Tyto vyznačené oblasti lze označovat z dlouhodobého hlediska za depopulační. Červená barva představuje nejvyšší kladný index změny počtu obyvatel, můžeme mluvit o suburbánních lokalitách. Lokality označené červenou barvou mají naopak nejvyšší index změny počtu obyvatel, do těchto lokalit se lidé dlouhodobě stěhují. Z regionálního pohledu početně získávaly zejména obce v zázemí metropole, rovněž i v blízkosti dalších větších (převážně krajských) měst.

Při dlouhodobém pozorování statistických údajů se obecně kladné migrační saldo projevuje zejména v okolí Prahy, dále na Plzeňsku nebo Brněnsku. Naopak mezi území dlouhodobě ztrátová patří ty oblasti, kde zůstávají významné bariéry spojené například se špatnou dopravní dostupností (Bruntálsko, Jesenicko nebo Broumovsko) nebo špatné životní prostředí mnohdy v kombinaci s celkově slabou ekonomickou výkonností (Mostecko, Karvinsko nebo Ostravsko).

Mapa č. 3: Index změny počtu obyvatel 2001 – 2011 ve venkovských obcích. (Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů, 2011).

Poslední mapou v této podkapitole je mapa znázorňující podíl nové výstavby realizované v období 2001 – 2011 ve venkovských obcích. Nová výstavba vzniká zejména v imigračních oblastech, kde je hustota obyvatel největší. Dochází k celoplošné diskriminaci odlehleho venkova. V těchto lokalitách se nabízí bytový fond spíše k rekonstrukci, novostavby nejsou prakticky k dispozici.

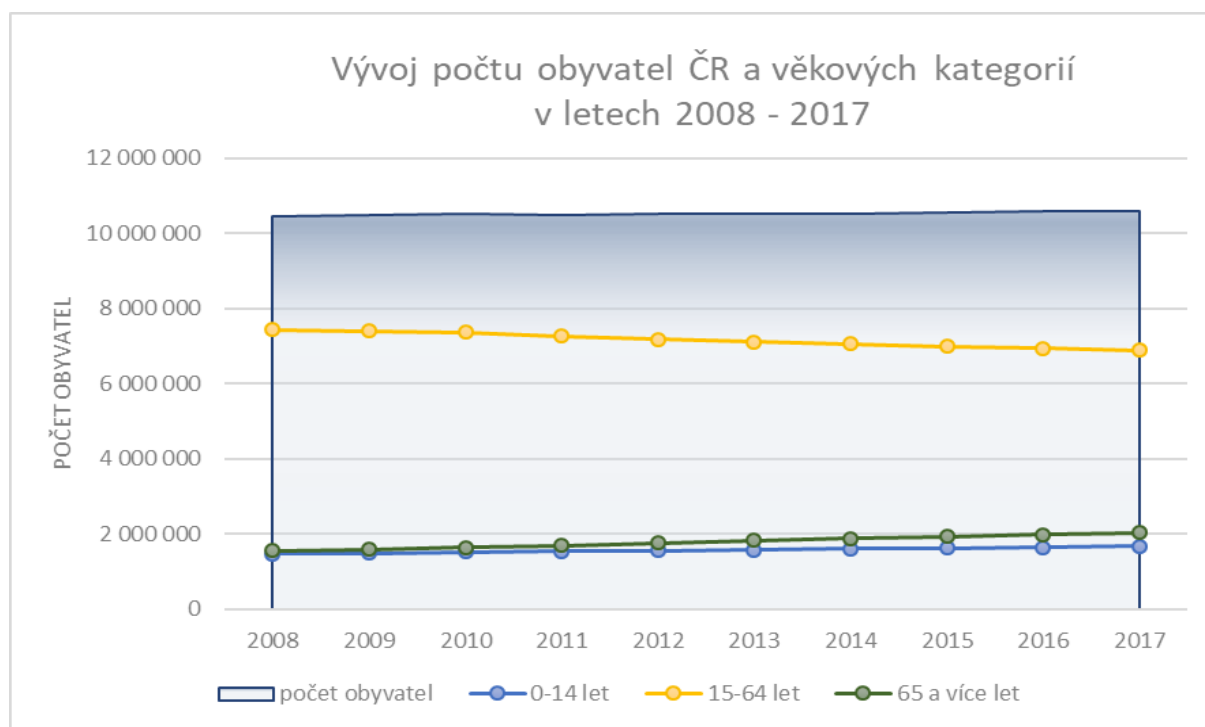
Mapa č. 4: Podíl nové výstavby realizované v období 2001 – 2011 ve venkovských obcích. (Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů, 2011).

Bohužel kdo hledá práci, služby, kulturní vyžití a vše, co městský život nabízí, musí zamířit do suburbánních oblastí, kde jsou tyto statky k dispozici. V dnešní době je však situace s novostavbami a rekonstrukcemi nemovitostí obecně ještě složitější. Došlo k zpřísnění podmínek na získání hypotéky. Mladým lidem bez našetřených úspor nebo výrazné pomoci rodiny se znatelně zhoršily šance na získání hypotéky ke koupi či větší rekonstrukci nemovitosti. K dobru nepřidávají ani ceny nemovitostí v metropolích, konkrétně v hlavním městě Praze, kde za poslední roky stouply ceny nemovitostí raketovým tempem o desítky procent. Před dvěma lety jsme se mohli pobavit nad cenou 80 000,- za m² při prodeji bytu, považujíc tuto astronomickou částku za nereálnou k prodeji. Dnes je tato částka vyvolávací.

Vývoj počtu obyvatel a věková struktura

Počet obyvatelstva České republiky v posledních letech mírně roste (10,58 milionů k 31. prosinci 2017). Tento vývoj je ovlivněn dvěma faktory – kladnou zahraniční migrací, mírným zvýšením přirozeného přírůstku a prodlužující se délkou života. Územně však vývoj v počtu obyvatelstva není rovnoměrně rozložen, a v jistých ohledech vynikají oblasti populačně chudší, což jsme si ukázali na předchozích mapách. Tuto kapitolu jsem se rozhodla věnovat vývoji počtu obyvatel České republiky spolu s jeho měnící se věkovou strukturou. Zaměřila jsem se na následující věkové kategorie: 0-14 let, 15-64 let a 65+ a více let.

Porovnala jsem data podílů těchto kategorií na celkové populaci České republiky za posledních deset, tedy od 1. 1. 2008 až 31. 12. 2017, a data znázornila v následujícím grafu.

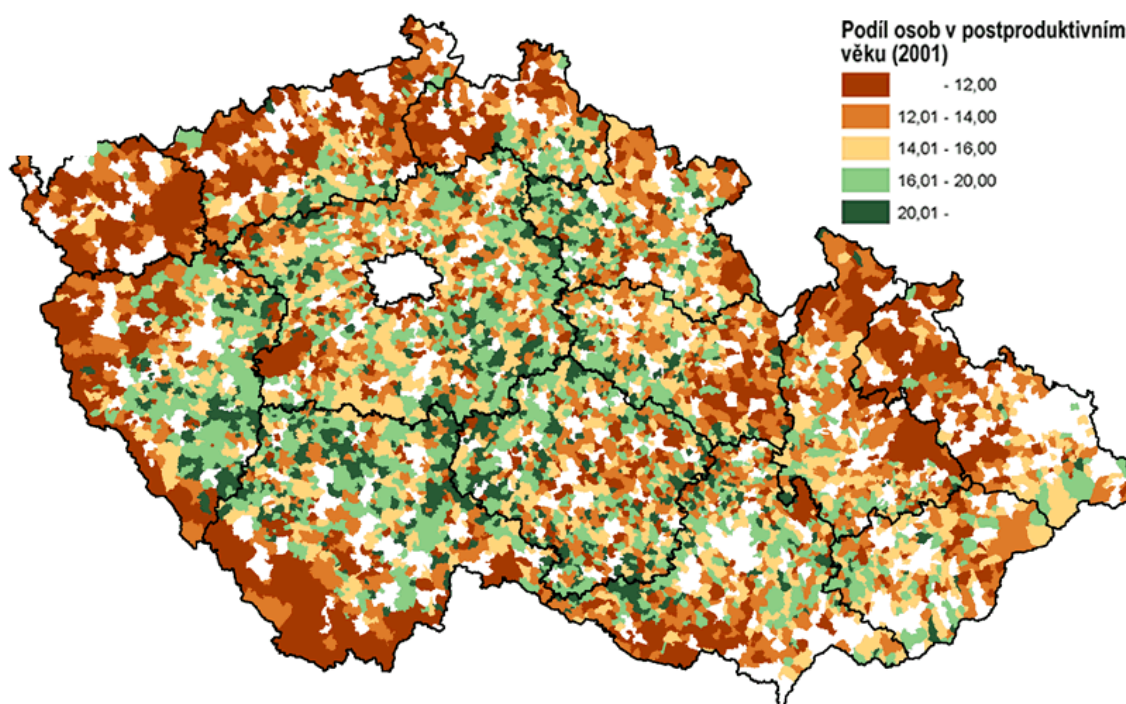

Graf č. 4: Vývoj počtu obyvatel České republiky v souvislosti s jeho věkovou strukturou. (Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování).

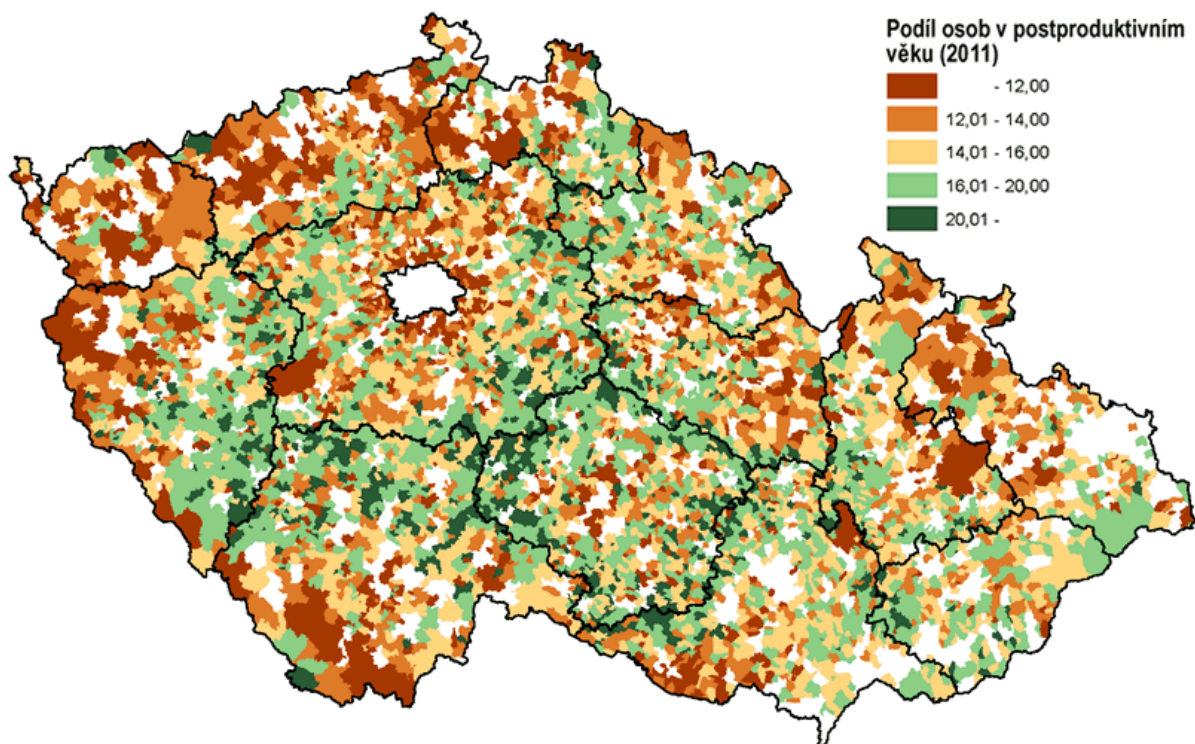
V grafu je srovnán vývoj tří věkových kategorií populace v průběhu deseti let. Z údajů vyplývá, že věková kategorie 0-14 let se těší konstantnímu mírnému růstu v jejich počtu. Během sledovaného desetiletí jejich počet vzrostl o dvě stě tisíc (v roce 2008 celkem 1 480 007 obyvatel, v roce 2017 celkem 1 670 677 obyvatel). Naopak věková kategorie osob ve věku 15-64 let se zmenšuje, resp. počet osob v produktivním věku klesá. Jejich počet se snižuje sice po malém množství, ale pravidelně a každý rok. Během sledovaných deseti let osob v produktivním věku ubylo o zhruba půl milionu (v roce 2008 celkem 7 431 282 obyvatel, v roce 2017 celkem 6 899 195 obyvatel). Předním problémem je fakt, že tato skupina obyvatel tvoří ekonomicky výkonnou složku státu. Její zmenšování má za následek větší tlak na produktivitu práce a de facto i na celý státní rozpočet. Nyní jsme se dostali k věkové kategorii osob 65+ let. Křivka této věkové skupiny roste o něco strměji než křivka znázorňující stav osob ve věku do 14 let. Počet obyvatel České republiky ve věku 65+ se konstantně zvyšuje. Dá se říci, že o jaké množství se snížil počet obyvatel v produktivním věku, o to se zvýšil počet obyvatel v postproduktivním věku. V roce 2008 celkový počet osob ve věku 65+ činil 1 556 152 obyvatel, v roce 2017 činil již 2 040 183 obyvatel. Jejich počet převyšuje počet osob do 14 let zhruba o půl milionu. Přitom v roce 2008 rozdíl mezi těmito věkovými skupinami činil jen necelých sto tisíc obyvatel. Se zvyšujícím se podílem osob 65+ souvisí řada doprovodných jevů, například vyšší tlak na zdravotní a sociální péči, na důchodový systém, nutnost provádění bezbariérových úprav atd. Na závěr komentáře

k tomu to grafu bych shrnula, že výše předložené údaje dokazují fakt stárnutí populace v České republice.

Níže přikládám dvě mapy pro srovnání rozmístění obyvatelstva ve věku 65+ v obcích, tj. podíl osob v postproduktivním věku. Mapy pochází z výsledků sčítání lidu z let 2001 a 2011. Tmavě zelená barva značí nejvyšší koncentraci osob ve věku 65+. Sytě hnědá barva naopak nejnižší podíl osob ve věku 65+. Na mapách vynikají odlehlé venkovské oblasti, které jsou charakteristické vyšším výskytem osob v postproduktivním věku. V průběhu let se starší ročníky začaly stěhovat i například do pohraničí, území bývalých Sudet, kde přitom z údajů v roce 2001 jejich podíl byl minimální. Na základě map lze tvrdit, že osoby v postproduktivním věku se nestěhují do velkých měst, ale zůstávají žít v odlehlějších lokalitách a menších obcích, tj. na venkově.

Mapa č. 5: Srovnání podílu obyvatelstva ve věku 65+ ve venkovských obcích v roce 2001. (Zdroj: Český statistický úřad).

Mapa č. 6: Srovnání podílu obyvatelstva ve věku 65+ ve venkovských obcích v roce 2011. (Zdroj: Český statistický úřad).

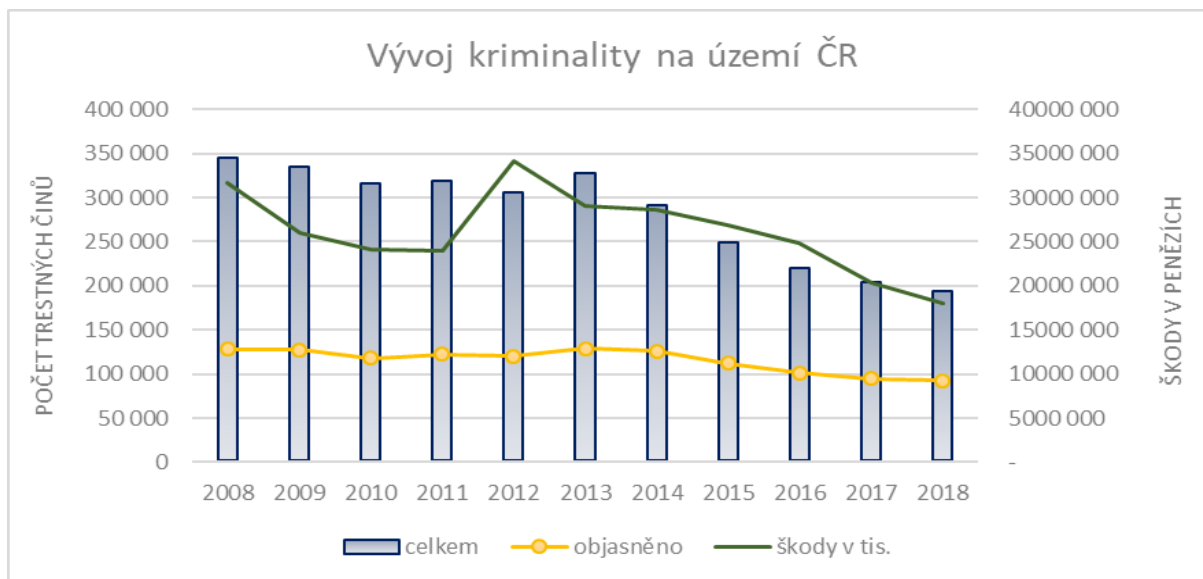
Kriminalita

Kriminalita je negativním společenským jevem, který představuje souhrn trestné činnosti. Mezi ukazatele, které jsou spojeny s vyšší mírou kriminality, patří především vysoká koncentrace obyvatel. To je jeden z hlavních důvodů, proč jsem do své studie zařadila i kapitolu kriminality. Vnitrostátní migrace může hrát určitou roli ve změně míry kriminality. Pokud se jedná o imigrační oblast, kde se koncentruje větší množství obyvatelstva, existuje pravděpodobnost, že se kriminalita zvýší. Jestliže ale z oblasti lidé jen odcházejí, emigrují, platí, že kriminalita klesá? Je tvrzení, že vnitrostátní migrace v České republice má jistý vliv na míru kriminality, pravdivé? Specifická budou jistě problémová území, kde je kriminalita dlouhodobě vysoká, například Ústecko, Ostravsko, Praha a další větší aglomerace. Jaká panuje situace na odlehlejších venkově, kde je hustota obyvatel nízká? Je kriminalita na nejnižší možné úrovni nebo převládá například majetková trestná činnost na prázdných nemovitostech, chatách či rekreačních zařízeních?

Obecně koncentrace obyvatel na jednom místě přispívá k vyšší anonymitě osob, která stává impulsem k protiprávnímu jednání. V předměstských částech, ve kterých žijí především lidé s vyššími příjmy, je vykazována především kriminalita páchaná na movitém majetku.²⁸ V minulém roce klesla kriminalita v České republice o 4,9 % oproti roku 2017 na 192 405 trestných činů. Dobrou zprávou je, že snižování míry kriminality je zaznamenáno již několikátým rokem za sebou. Pokud srovnáme výsledná data za deset let o vnitrostátní migraci a míře kriminality, dojdeme k následujícímu. Mezi jevy migrace obyvatelstva, která v průběhu let zaznamenala od roku 2011 rostoucí trend, a mírou kriminality, která vykazuje naopak sestupnou tendenci, nelze na první pohled určit přímé souvislosti.

Nicméně jsem v následujícím grafu zpracovala přehled vývoje kriminality na území České republiky v letech 2008 – 2018. Data potvrzují klesající míru kriminality od roku 2013 a s tím spojený ukazatel škody v penězích. V grafu jsou znázorněny i počty objasněných případů z celkového počtu za daný rok, obvykle se pohybují kolem poloviny celkové sumy.

²⁸ *Kriminalita v České republice loni klesla o 4,9 pct na 192.405 trestných činů*. Praha: ČTK, 2019. [cit. 2019-02-22]. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/kriminalita-v-cr-loni-klesla-o-4-9-pct-na-192-405-trestnych-cinu/1714945>

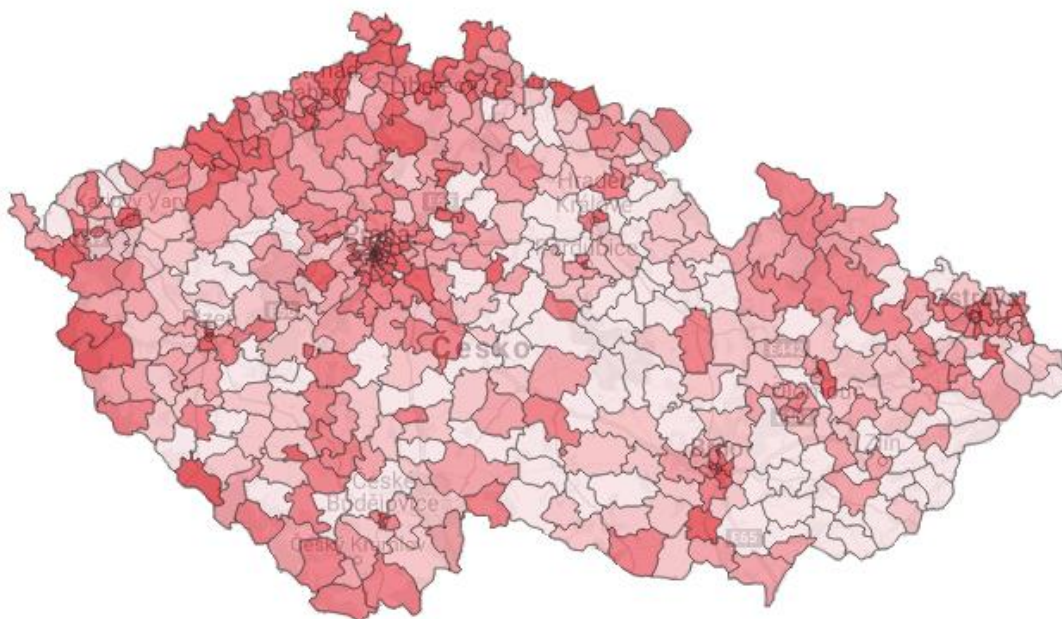

Graf č. 5: Vývoj kriminality na území České republiky v letech 2008 – 2018.²⁹
Zpracování vlastní.

Celková kriminalita klesla v roce 2018 ve všech krajích kromě Plzeňského a Libereckého. Dle statistických výsledků policie se snížil především počet majetkových trestných činů, dále vražd a násilných trestných činů. V loňském roce bylo objasněno 105 710 skutků, což představuje více než polovinu (54,9 % případů) celkového objemu trestné činnosti. Při trestné činnosti v roce 2018 vznikly škody za zhruba 18 miliard korun, v roce 2017 to bylo o 2 miliardy více, tedy 20,3 miliardy. Nejčastěji byly registrovány majetkové trestné činy, kterých bylo 98 670, což je o 9 827 skutků méně než v roce 2017. Na druhé straně se stále více trestných činů odehrává v kyberprostoru, což je ze statistického hlediska velmi špatně sledovatelné.

Základním nástrojem pro srovnání mezi jednotlivými kraji či územními odbory je index kriminality (počet zjištěných skutků za zvolené období, přepočtený na 10 000 obyvatel). Na následující mapě je znázorněno území České republiky klasifikované indexem kriminality, jedná se o data o zjištěné trestné činnosti, tedy o skutcích, o nichž se policie dozvěděla. Z podstaty věci tedy nelze tato data vnímat jako ukazatel skutečného stavu kriminality, ale jako ukazatel velice přibližný (současně ale i nejlepší, jaký je k dispozici). Červená barva na mapě značí nejvyšší index kriminality, nejsvětlejší růžová barva naopak nejnižší index kriminality.

²⁹ *Statistické přehledy kriminality*. Praha: Policie České republiky, 2019. [cit. 2019-02-22]. <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2009.aspx>

Mapa č. 7: Mapa kriminality v České republice 2018.³⁰

Míra kriminality se na jednotlivých místech v České republice tedy výrazně liší. Nejvyšší index kriminality vykazují hraniční oblasti, výrazná je též oblast Ústeckého, Libereckého a Olomouckého a Moravskoslezského kraje. Vysoká kriminalita je též registrována především ve větších krajských městech. Mezi taková patří zejména Praha, Brno, Olomouc, České Budějovice a Ostrava. Mezi oblasti s nejvyšší mírou kriminality obecně tedy patří především severozápadní Čechy a severní Morava.

³⁰ *Mapa kriminality*. Praha: ProPolice/Otevřená společnost, o.p.s. ve spolupráci s Geographics.cz, 2019. [cit. 2019-02-10]. <http://www.mapakriminality.cz/#mapa>

Charakteristika obcí

Pro území České republiky jsou z pohledu koncentrace obyvatelstva typická malá sídla s 30 až 100 obytnými domy a relativně hustá síť menších měst s 3 000 až 10 000 obyvateli. V tabulce č. 3 si můžeme prohlédnout zpracovaný přehled počtu obcí. Jednotlivé obce jsou rozděleny do kategorií dle počtu obyvatel. V tabulce jsou vymezeny kraje České republiky a celkový součet obcí na jejich území. Na konci tabulky je shrnutí výsledků za celou Českou republiku.

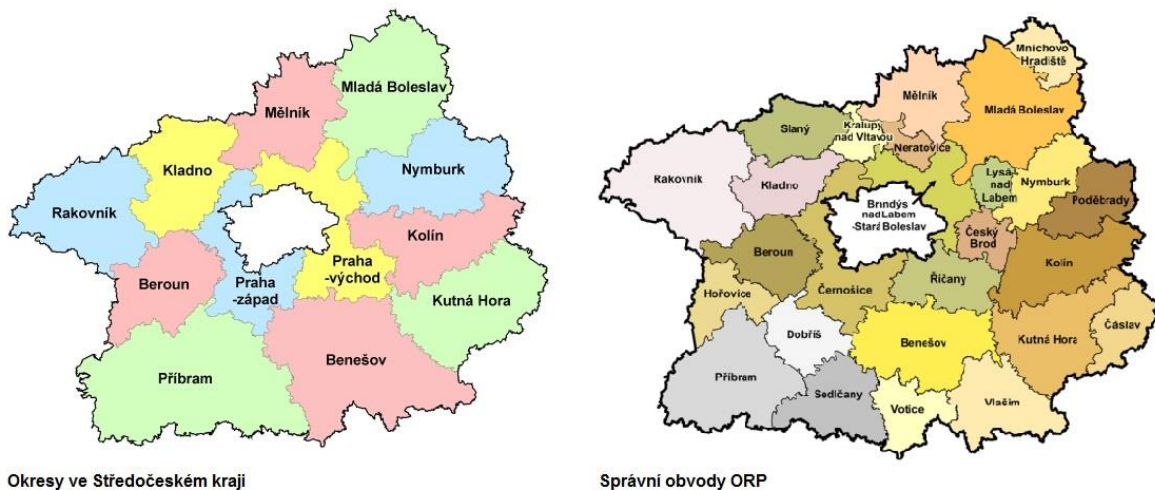
Název kraje	Celkem	Obce									
		do 199	od 200 do 499	od 500 do 999	od 1 000 do 1 999	od 2 000 do 4 999	od 5 000 do 9 999	od 10 000 do 19 999	od 20 000 do 49 999	od 50 000 do 99 999	nad 100 000
Hlavní město Praha	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Středočeský kraj	1 144	228	373	280	149	74	20	15	4	1	0
Jihočeský kraj	624	231	205	87	49	31	14	2	4	1	0
Píseňský kraj	501	165	164	81	47	29	9	4	1	0	1
Karlovarský kraj	134	16	45	32	15	15	4	4	3	0	0
Ústecký kraj	354	47	124	87	45	26	8	10	5	2	0
Liberecký kraj	215	29	64	61	29	17	10	2	2	0	1
Královéhradecký kraj	448	99	171	100	34	22	14	5	2	1	0
Pardubický kraj	451	104	175	91	45	19	8	7	1	1	0
Kraj Vysočina	704	328	212	97	36	14	9	4	3	1	0
Jihomoravský kraj	673	109	191	179	108	62	14	4	5	0	1
Olomoucký kraj	402	45	129	110	72	33	4	5	3	0	1
Zlínský kraj	307	17	85	97	52	38	9	4	4	1	0
Moravskoslezský kraj	300	14	54	77	74	47	19	3	7	4	1
Česká republika	6 258	1 432	1 992	1 379	755	427	142	69	44	12	6

Tabulka č. 3: Přehled počtu obcí k 1. lednu 2018. (Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování).

Dle výsledků v tabulce lze strukturu osídlení České republiky charakterizovat velkou rozdrobeností (přes 6 200 obcí s převahou malých obcí do 500 obyvatel) a je tímto výrazně odlišná od ostatních členských států Evropské unie. Dalším specifikem je relativně nízký počet velkoměst, významné zastoupení malých a středních měst a značná uzavřenost státu daná pohraničními pohořími téměř po celém obvodu území. Obce v České republice existují buď samostatně, nebo jejich části urbanisticky srůstají s částmi jiných obcí a stávají se z nich městské části.

Analýza Středočeského kraje

Středočeský kraj (STČ) je vyšší územně správní jednotkou České republiky obklopující hlavní město Prahu. Svou rozlohou (10 928, 409 km²), počtem obcí a počtem obyvatel patří k největším. Svým územím zabírá téměř 14 % území republiky. STČ se člení na 26 územně samosprávných celků – obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP). ORP s největším správním obvodem je ORP Mladá Boleslav, naopak nejmenší je ORP Lysá nad Labem. Z územního hlediska je STČ členěn na 12 okresů s 10 okresními městy. Největším okresem je okres Příbram (14,3% rozlohy kraje) a nejmenším je Praha-západ (5,3% rozlohy kraje). Na území kraje se rozprostírá 1 144 obcí, což je nejvyšší počet obcí ze všech krajů České republiky. Největší počet obcí je soustředěn v okresech Příbram a Mladá Boleslav, nejmenším počtem obcí disponuje okres Mělník. Kraj je charakteristický vysokým zastoupením obcí s počtem obyvatel do dvou tisíc, ve kterých žije téměř polovina obyvatel. Mezi pět největších měst v kraji patří Kladno, Mladá Boleslav, Příbram, Kolín a Kutná Hora.³¹ Zajímavostí je, že STČ jako jediný kraj, nemá na svém území krajský úřad. Ten sídlí v hlavním městě Praze.

Mapa č. 9: Administrativní členění okresů a správních obvodů obcí s rozšířenou působností Středočeského kraje.³²

V předchozí kapitole jsem charakterizovala aktuální situaci území České republiky z pohledu rozmístění a koncentrace obyvatelstva, vývoje počtu obyvatel a jeho věkové struktury, vývoje kriminality a struktury obcí. Tyto výchozí informace nám zajistily základní náhled i na stav ve Středočeském kraji. Kraj v této kapitole zkoumám ještě podrobněji. Jaký vliv má vnitrostátní migrace obyvatelstva na vývoj populace v kraji samotném a jeho jednotlivých okresech? Již jsem uvedla, jaká je věková struktura obyvatelstva České republiky. Nyní se zaměřím na věkovou strukturu populace konkrétně ve STČ a jak se liší

³¹ *Základní informace o kraji*. Praha: Středočeský kraj, 2018. [cit. 2019-02-16].
<https://www.kr-stredocesky.cz/web/kraj>

³² *Územní členění*. Středočeský kraj: Praha, 2019. [cit. 2019-02-16].
<https://www.kr-stredocesky.cz/web/kraj/uzemni-cleneni>

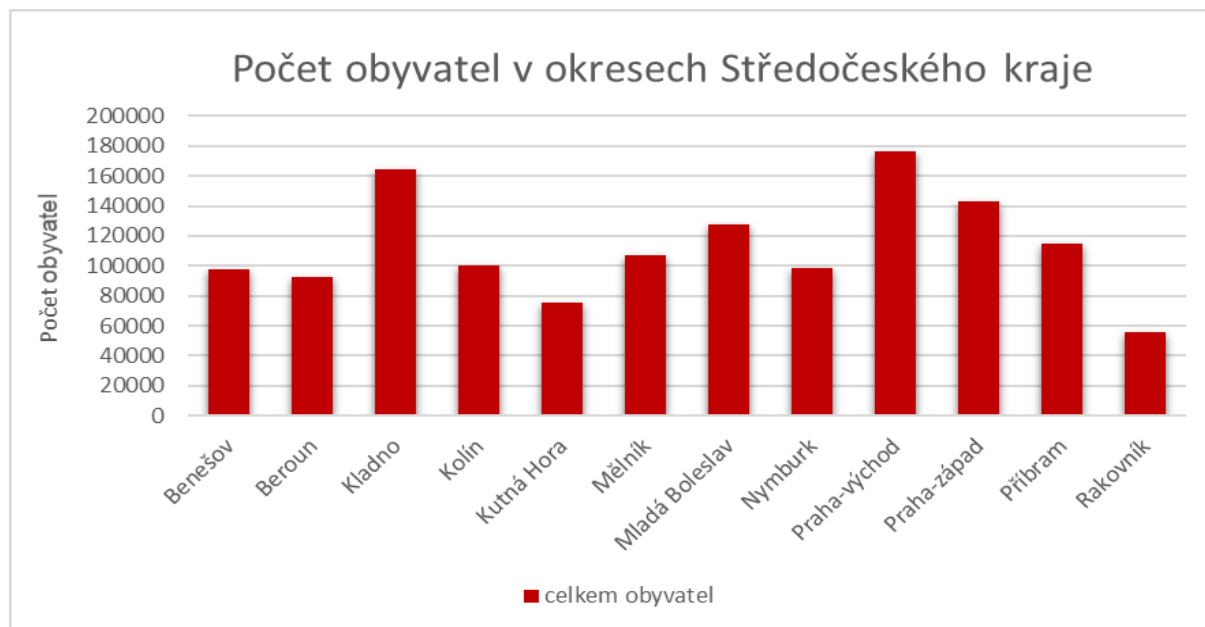
mezi jednotlivými okresy? Vzhledem k faktu, že je STČ nejlidnatějším krajem České republiky, je osídlení jeho území rovnoměrné? Je možné vysledovat jakýsi trend ve vývoji kriminality na území kraje v souvislosti s fluktuací obyvatel?

Následující kapitolu věnuji studiu zmíněného území z pohledu rozložení obyvatelstva, určím, které lokality patří mezi ty skutečně nejlidnatější. Dále se zaměřuji jak na vývoj obyvatelstva a jeho věkové struktury, tak na vliv vnitrostátní migrace na strukturu obyvatelstva. Přibývá obyvatelstvo prostřednictvím přirozeného přírůstku nebo kladným přírůstkem stěhováním? V závěru kapitoly se věnuji také vývoji kriminality a struktuře obcí kraje.

Rozložení obyvatelstva

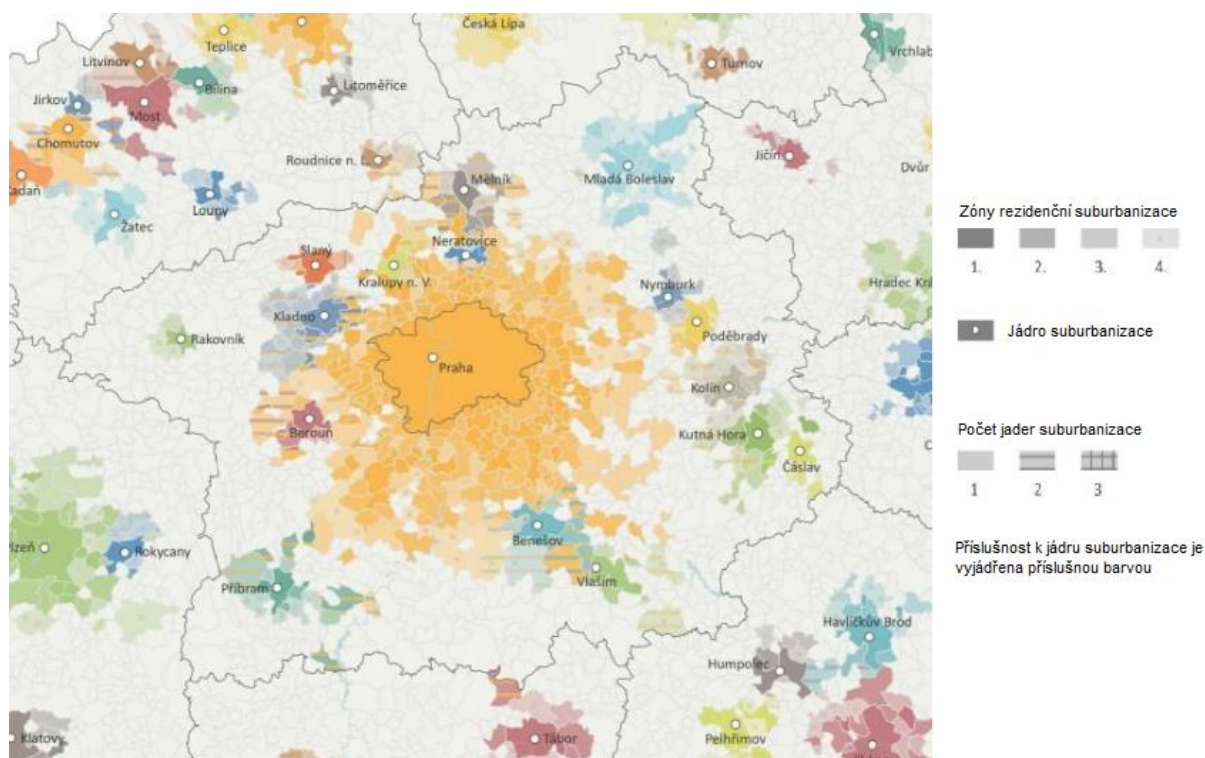
Způsobem, kterým jsem se zabývala pohledem na území České republiky v jedné z předešlých kapitol, zkoumám i území STČ. Zajímá mne, jestli je osídlení obyvatelstva v kraji rovnoměrné? Na to mi odpoví přehled počtu obyvatel z pohledu okresů kraje. Poté se podíváme i na jejich geografické rozmístění.

Okres je obecně územně správní jednotkou středního stupně, vyšší než obec a nižší než kraj. Graf níže znázorňuje množství obyvatel v jednotlivých okresech na začátku roku 2018. Jednoznačně nejvyšší podíl obyvatelstva zaznamenává okres Praha-východ (176 203 obyvatel), na druhém místě Kladno (164 051 obyvatel). Okres Praha-západ je celkem třetím nejlidnatějším okresem STČ (142 910 obyvatel), dále okres Mladá Boleslav s 127 776 obyvateli. Na pátém místě je okres Příbram (114 403 obyvatel). Paradoxem zůstává, že okres Praha-západ, se svou nejmenší rozlohou v kraji, je populačně dvojnásobně bohatší než největší okres kraje Příbram (o 28 507 obyvatel). Nejnižší množství svých občanů žije v okrese Rakovník (55 407 obyvatel).

Graf č. 6: Porovnání počtu obyvatel mezi jednotlivými okresy Středočeského kraje k 1. lednu 2018. (Zdroj: Český statistický úřad, zpracování vlastní).

Jaké suburbánní oblasti panují na území kraje a kolem jakých zdrojových měst? Jak již víme, v kraji převládají silné suburbanizační migrační tendence. Obyvatelstvo se koncentruje v nebo v přímé blízkosti jádrových měst. Na mapě č. 9 lze sledovat nejen oblasti s výraznou kumulací obyvatel, ale i vzniklá „slepá“ místa. Mapa vzešla z výzkumu zón rezidenční suburbanizace v České republice pod záštitou Univerzity Karlovy. Nejvíce se obyvatel se koncentruje především při vnitřní hranici STČ s Prahou. Tato urbanizace je největší a nejsilnější v kraji. Dále se lidé koncentrují kolem větších měst jako je Mladá Boleslav, Mělník, Benešov, Příbram a Kladno. V populačně nejslabším okrese Rakovník jsou vidět celkově nejmenší oblasti suburbanizace. Mapa znázorňuje i suburbanizační zóny v místech správních obvodů ORP Votice a Sedlčany, Kralupy nad Vltavou, Lysá nad Labem nebo Český Brod.

Mapa č. 10: Zóny rezidenční suburbanizace ve Středočeském kraji v roce 2016. (Zdroj: atlasobyvatelstva.cz).³³

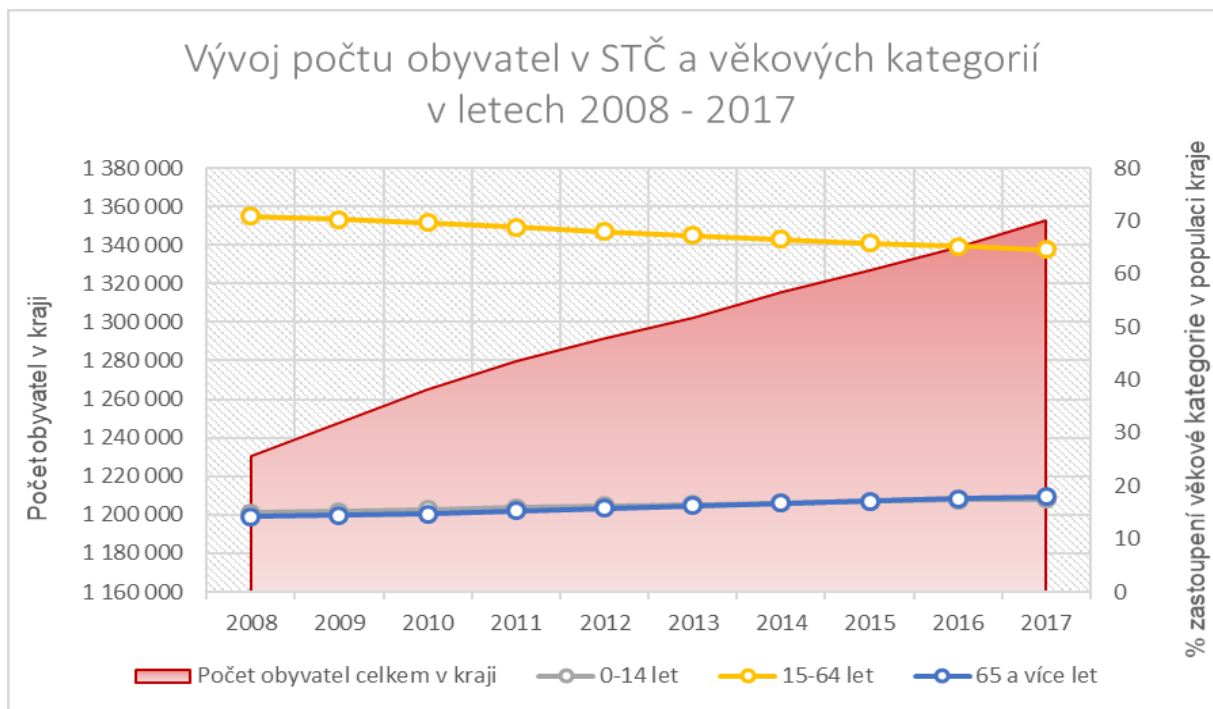
Vývoj počtu obyvatelstva kraje a věková struktura

K 1. lednu 2018 žilo ve STČ celkem 1 352 795 osob. Vývoj počtu obyvatel ve STČ dlouhodobě roste, což si ukážeme na grafu níže. Stejně jako v předchozích kapitolách mne zajímá i věková struktura obyvatelstva na území kraje, při jehož zkoumání jsem se zaměřila

³³ OUŘEDNÍČEK, Martin, ŠPAČKOVÁ, Petra, KLSÁK, Adam. *Zóny suburbanizace v obcích Česka 2016*: Výzkumný tým URRIlab. [online]. Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje: Urbánní a regionální laboratoř, 2016. [cit. 2019-02-11]. <http://www.atlasobyvatelstva.cz/cs/11-zony-rezidencni-suburbanizace-v-obcich-ceska-2016>

opět na věkové kategorie 0-14 let, 15-64 let a 65 a více let. Jak se liší věkové složení obyvatelstva mezi jednotlivými okresy kraje?

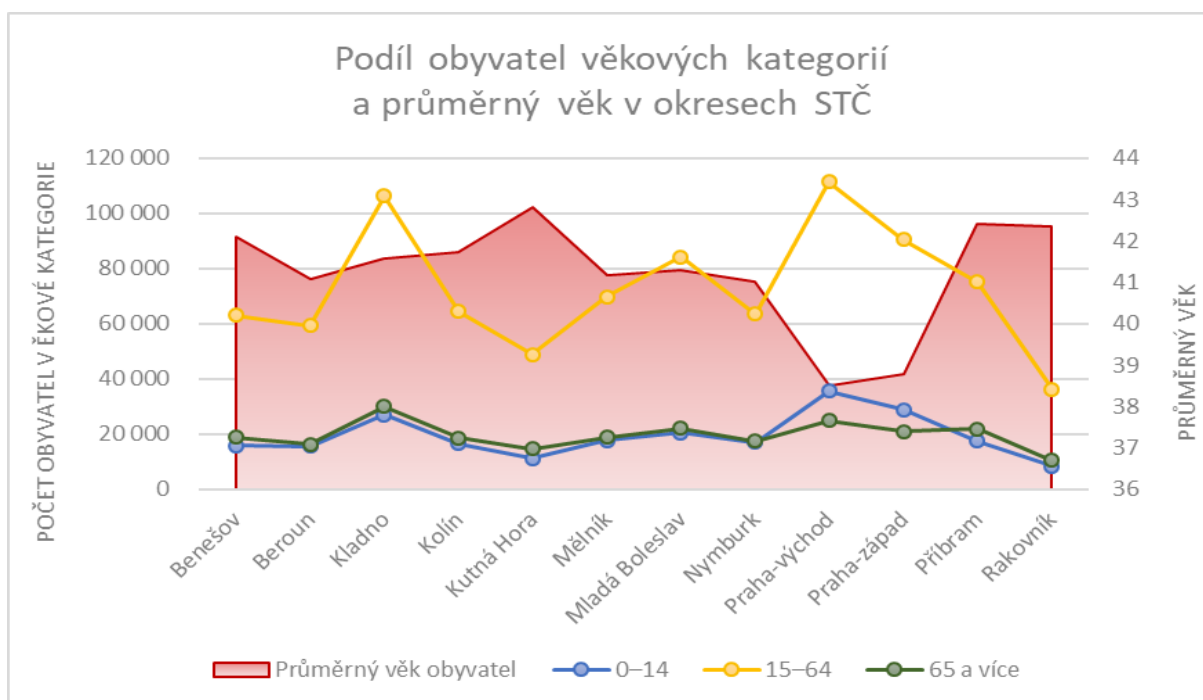
Vývoj počtu obyvatelstva v kraji konstantně roste. Za posledních deset let, tj. mezi roky 2008 a 2017, stoupl zhruba o 122 tisíc obyvatel. Podíly věkových skupin osob dle věku jeví stejné tendence, jaké jsme shledali i při zkoumání populace České republiky. Následující graf znázorňuje vývoj počtu jednotlivých kategorií vůči celkovému počtu obyvatel v kraji. Křivky představující skupiny osob ve věku do 14 let a 65+ v průběhu sledovaného desetiletí téměř splynuly, mají obdobné tempo vývoje. Obě z původních 14 % v roce 2008 zastávají zhruba 17 % populace (k 31. 12. 2017 kategorie 0-14 let 17,5 % a 65+ 17,9 %). Obyvatelstvo ve věku 65+ stejně jako v celorepublikovém měřítku převyšuje počet osob ve věku do 14 let. Ve sledovaném desetiletí se zvýšil počet osob ve věku 65+ o 67 182 obyvatel, osob ve věku 0-14 let o 53 214 obyvatel. To znamená, že osoby v postproduktivním věku převýšily věkovou kategorii 0-14 let o 13 968 obyvatel. Výsledkem je, byť v poměrně malém rozdílu, dlouhodobá tendence stárnutí populace i ve STČ. Podíl kategorie osob ve věku 15-64 let zažívala pokles oproti ostatním kategoriím. V roce 2008 představovalo obyvatelstvo ve věku 15-64 let podíl 70,8 % populace STČ. Na konci roku 2017 činilo 64,6 %, což značí celkový pokles o 6,2 %.

Graf č. 7: Vývoj počtu obyvatel ve Středočeském kraji v souvislosti s jeho věkovou strukturou. (Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování).

Představili jsme si vývoj obyvatelstva ve STČ. Nyní se pojdme zaměřit na samotné okresy kraje. Které okresy se těší největšímu podílu občanů v produktivním věku a které naopak stárnou? Jaký je průměrný věk populace v okresech? Na následujícím grafu jsem porovnala počet obyvatel zastoupených ve věkových kategoriích 0-14 let, 15-64 let a 65+. V grafu jsem navíc vyznačila i průměrný věk obyvatel v rámci okresů. Výsledky jsou shrnuty

v následujícím grafu č. 8. Podíly osob dle věkových kategorií srovnávám za rok 2016. Na závěr kapitoly jsem porovнала výsledný průměrný věk v okresech mezi roky 2016 a 2018.

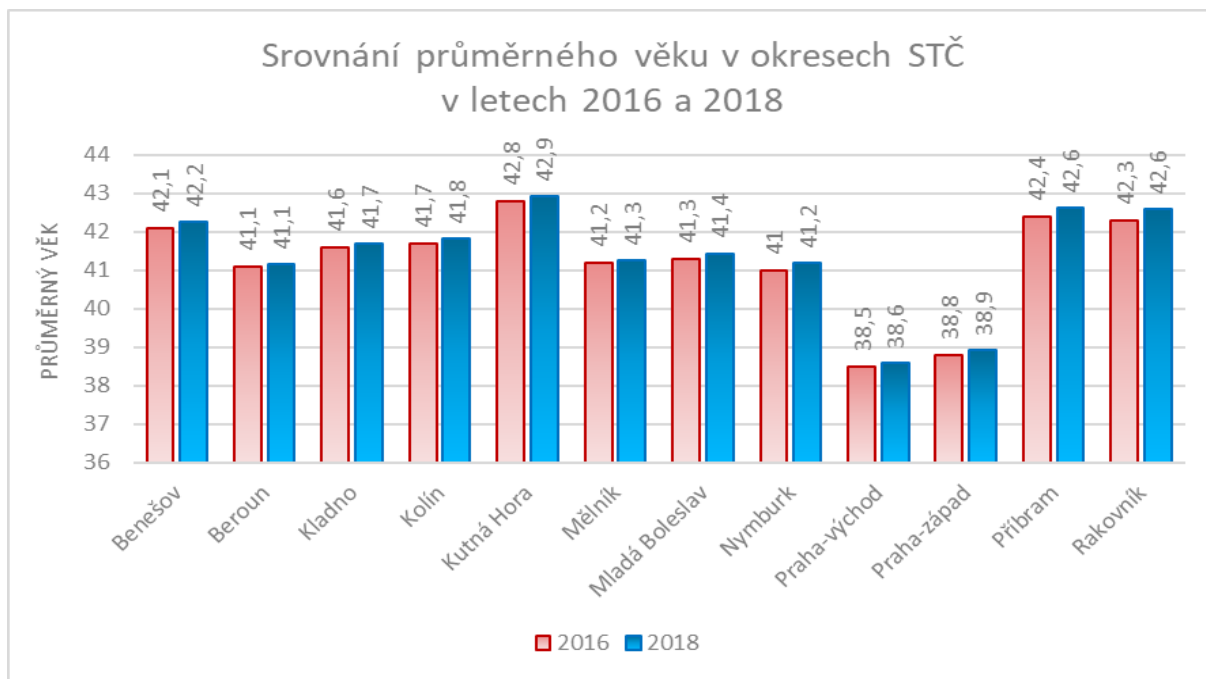
Graf č. 8: Počet obyvatel věkových kategorií a průměrný věk v okresech STČ 2016. (Zdroj: Český statistický úřad, zpracování vlastní).

Obecně podíl obyvatel do 14 let a 65+ je s malými rozdíly stejný ve všech okresech, s výjimkou okresů Praha-východ a Praha-západ. Oba tyto územní celky vykazují výrazně vyšší podíl osob ve věku 0-14 let. Populace je tedy jednoznačně mladší, než v ostatních okresech. Ve většině okresů ve výsledku počet obyvatel ve věku 65+ převyšuje počet osob ve věku 0-14 let.

Pokud se zaměříme na věkovou skupinu 15-64 let znázorněnou žlutou křivkou, lze pozorovat značné rozdíly mezi okresy. Osoby v produktivním věku se koncentrují zejména v okresech Praha-východ, Kladno, Praha-západ a Mladá Boleslav. Silně podprůměrné hodnoty vykazuje okres Rakovník, mj. zatím ve všech zkoumaných pohledech. Druhý nejhorší podíl má okres Kutná Hora, který měl i nejnižší podíl osob ve věku 0-14 let hned po Rakovníku. Pro mne překvapivým výsledkem je například okres Beroun, ve kterém jsem čekala vyšší koncentraci všech věkových skupin. Leží na strategickém místě, s dobrou dostupností do Prahy, uprostřed přírody, zkrátka poměrně atraktivní lokalita.

Dalším zkoumaným aspektem se stal průměrný věk osob v okresech. Průměrný věk v kraji v roce 2016 činil 41 let. Výsledky průměrného věku obyvatelstva jsou stejně nerovnoměrné jako výsledky podílu osob v produktivním věku. Nejnižší průměrný věk mají osoby v okrese Praha-východ (38,5), na druhém místě je Praha-západ (38,8), na čemž se podepisuje poměrně vysoký podíl osob ve věku 0-14 let a nižší podíl osob v postproduktivním věku. Při pohledu na ostatní okresy vyvstávají mezi kraji markantní rozdíly. Nejvyšší průměrný věk mají osoby v okrese Kutná Hora (42,8), dále v okrese Příbram

(42,4), Rakovník (42,3) a Benešov (42,1). Rakovník a Kutná Hora patří zároveň mezi okresy s nejméně obyvateli, dá se tedy předpokládat, že v těchto regionech budou dopady stárnutí obyvatelstva nejznatelnější. Na závěr se podívejme na srovnání průměrného věku v okresech s odstupem dvou let. Průměrný věk v okresech skutečně velmi lehce roste, výjimku představuje okres Beroun, ve kterém zůstává průměrný věk stejný.

Graf č. 9: Průměrný věk v okresech STČ v letech 2016 a 2018. (zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování).

Aspekty migrace v populačním vývoji

Tuto kapitolu věnuji sledování populačního vývoje na území STČ a jakou roli v něm hraje vnitrostátní migrace obyvatelstva. Zkoumám výsledky následujících ukazatelů z roku 2016. Mezi sledované ukazatele jsem zařadila přirozený přírůstek/úbytek, přírůstek/úbytek stěhováním a celkový přírůstek/úbytek ve sledovaném území. Populační změny, můžeme mluvit také o populačním vývoji, představují střet využití demografie a geografie obyvatelstva. Geografie obyvatelstva je věda zabývající se migrací a rozmístěním obyvatelstva. Proč populační vývoj? **Populační vývoj** je výsledkem přirozené obnovy populace, tj. rozením a vymíráním, zároveň i výsledkem prostorové mobility, tedy migrace. **Ukazatel přirozeného přírůstku/úbytku** je statistickým údajem vyjadřujícím rozdíl mezi počtem narozených a počtem zemřelých ve sledované populaci během určitého období. Obvykle se měří jako roční přirozený přírůstek, tedy za kalendářní rok, nebo v dlouhodobém měřítku deseti let. Vybrala jsem si zkoumat výsledky jednoho kalendářního roku. **Ukazatel přírůstku/úbytku stěhováním** vyjadřuje rozdíl mezi počtem přistěhovalých a počtem vystěhovalých v rámci určitého území. Tím je území zkoumaného STČ a srovnání mezi jeho jednotlivými okresy.

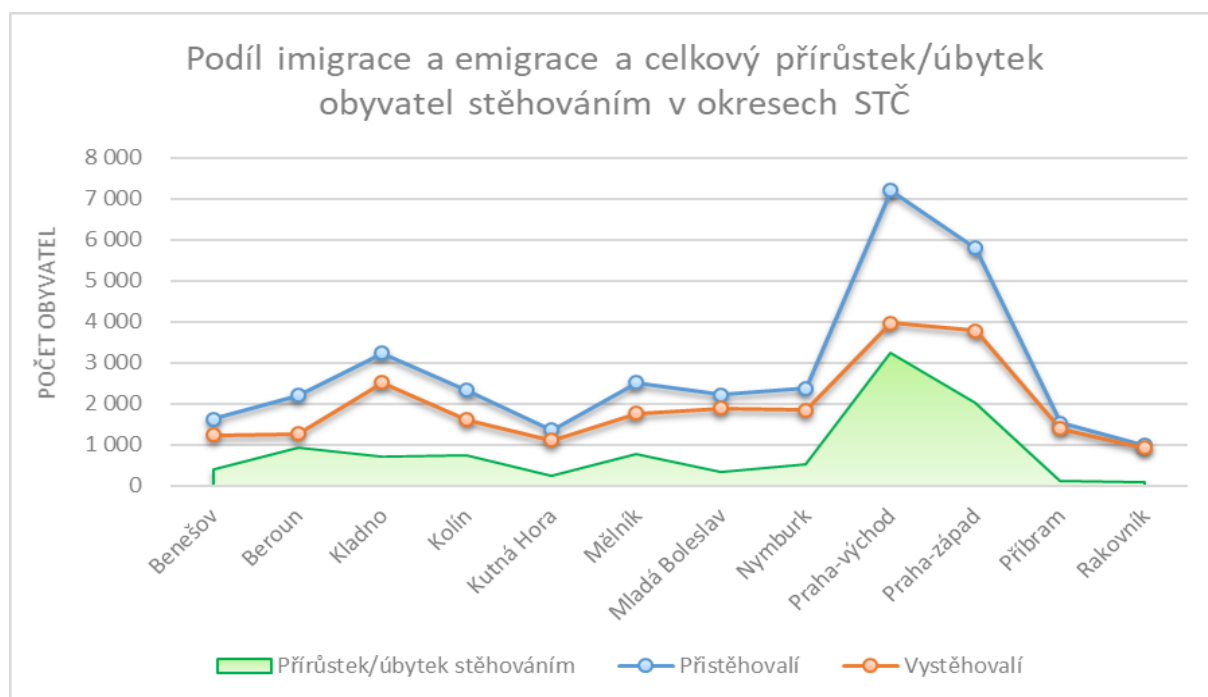

Graf č. 10: Srovnání přirozeného přírůstku/úbytku a přírůstku/úbytku stěhováním v STČ za rok 2016. (zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování).

Celkový přírůstek/úbytek obyvatelstva na území STČ činil za rok 2016 celkem 12 125 obyvatel. Tvoří jej hodnoty přírůstku/úbytku stěhováním a přirozeného přírůstku/úbytku. V následujícím grafu srovnávám podíl obou jeho složek. Objektivně největší podíl na výsledku celkového přírůstku kraje představuje přírůstek obyvatelstva stěhováním. Tvoří 83 % celkového přírůstku kraje, kdežto přirozený přírůstek pouhých 17 %. Přírůstek populace stěhováním činil v roce 2016 celkem 10 072 obyvatel, přirozený přírůstek

pouhých 2 053 obyvatel. Můžeme tedy s jistotou říci, že migrace obyvatelstva má ve STČ hlavní vliv na vývoj populace v kraji.

Řekli jsme si výsledek za celý kraj, ale jak je tomu v jednotlivých okresech? Na následujícím grafu č. 11 jsem se zaměřila na hodnoty tvořící **přírůstek/úbytek stěhováním v okresech kraje**. Graf znázorňuje podíl přistěhovalých, vystěhovalých obyvatel a na základě těchto hodnot i výsledný přírůstek obyvatel stěhováním. Červená křivka v grafu znázorňuje podíl vystěhovalých obyvatel, modrá křivka naopak podíl vystěhovalých obyvatel zjištěných na území jednotlivých okresů. Zelené plošné pole představuje výsledný přírůstek obyvatel stěhováním. Z grafu lze vyčíst migračně atraktivní lokality kraje a naopak lokality, které migrací obyvatelstvo nezískávají.

Graf č. 11: Podíl imigrace a emigrace a celkový přírůstek/úbytek stěhováním v okresech STČ za rok 2016. (Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování).

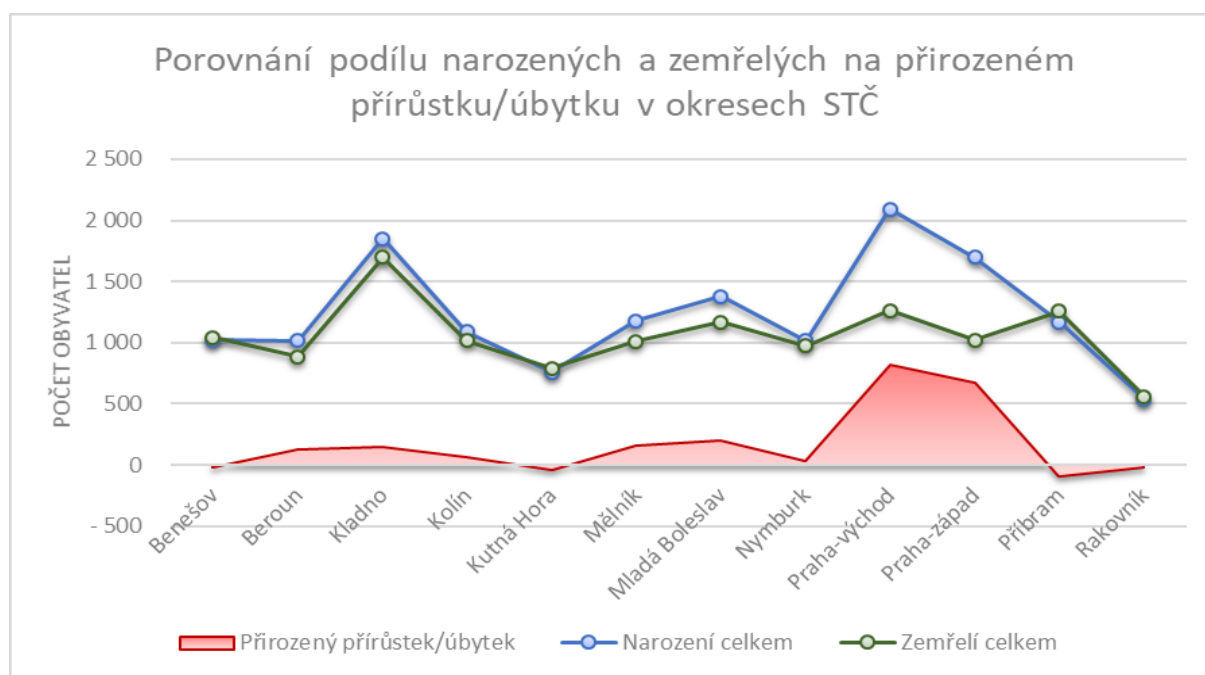
Křivka znázorňující přistěhovalé počty obyvatel vykazuje abnormálně vysoké hodnoty v okresech Praha-východ (8 208 obyvatel) a Praha-západ (6 804 obyvatel), kam se přistěhovalo nejvíce lidí. Třetí nejoblíbenější lokalitou se stal okres Kladno (3 229 obyvatel). Podobný počet obyvatel imigrací získávaly okresy Beroun (2 197 obyvatel), Kolín (2 331 obyvatel), Mělník (2 522 obyvatel), Mladá Boleslav (2 224 obyvatel) a Nymburk (2 370 obyvatel), všechny nad dva tisíce obyvatel. Nejnižší hodnoty vykazuje okres Rakovník s pouhými 991 přistěhovalými.

Co se týče emigrace, tj. vystěhovalectví, křivka až na výjimky kopíruje křivku přistěhovalých, jen v nižších číslech, což znamená, že okresy neztrácejí obyvatelstvo emigrací. Nejvíce lidí se stěhovalo z okresů Praha-východ (3 970 obyvatel) a Praha-západ (3 790 obyvatel). Zde i Kladno zůstává na třetím místě s 2 522 vystěhovalými. Množství emigrantů a imigrantů se velmi přibližují zejména v okresech Příbram, Kutná Hora a Benešov.

Okres Rakovník vykazuje téměř stejný počet vystěhovaných (916 obyvatel), jako přistěhovaných, což se podepisuje na jeho výsledném celkovém přírůstu/úbytku stěhováním.

Výsledný přírůstek stěhováním je ve výsledku ve všech okresech kladný, dá se tedy tvrdit, že vnitrostátní migrace má vliv na množství populace v jednotlivých okresech. Ač v některých lokalitách jsou výsledky hraniční. Migrací obyvatelstvo ve výsledku nejvíce získávají okresy Praha-východ (3 238 obyvatel), Praha-západ (2 014 obyvatel). Překvapivý výsledek přírůstu migrací vykazují i okresy Beroun (934 obyvatel) a Mělník (762 obyvatel). V obou případech se lidé méně stěhují pryč. Pokud se podíváme například na okres Kladno, které získává spoustu obyvatel imigrací, naopak zase ztrácí emigrací poměrně vysoké procento obyvatel. Celkově nejnižší přírůstek stěhováním vykazuje okres Rakovník. Migrací v roce získal jen 75 obyvatel. Slabší výsledky vykazují i okresy Příbram (127 obyvatel), Kutná Hora (240 obyvatel), Mladá Boleslav (335 obyvatel) a Benešov (389 obyvatel).

Dále jsem se zaměřila na výsledek přirozeného přírůstu v grafu č. 12. Podívejme se na srovnání podílu celkem narozených a zemřelých na výsledném **přirozeném přírůstu respektive úbytku obyvatel v okresech STČ** za rok 2016.

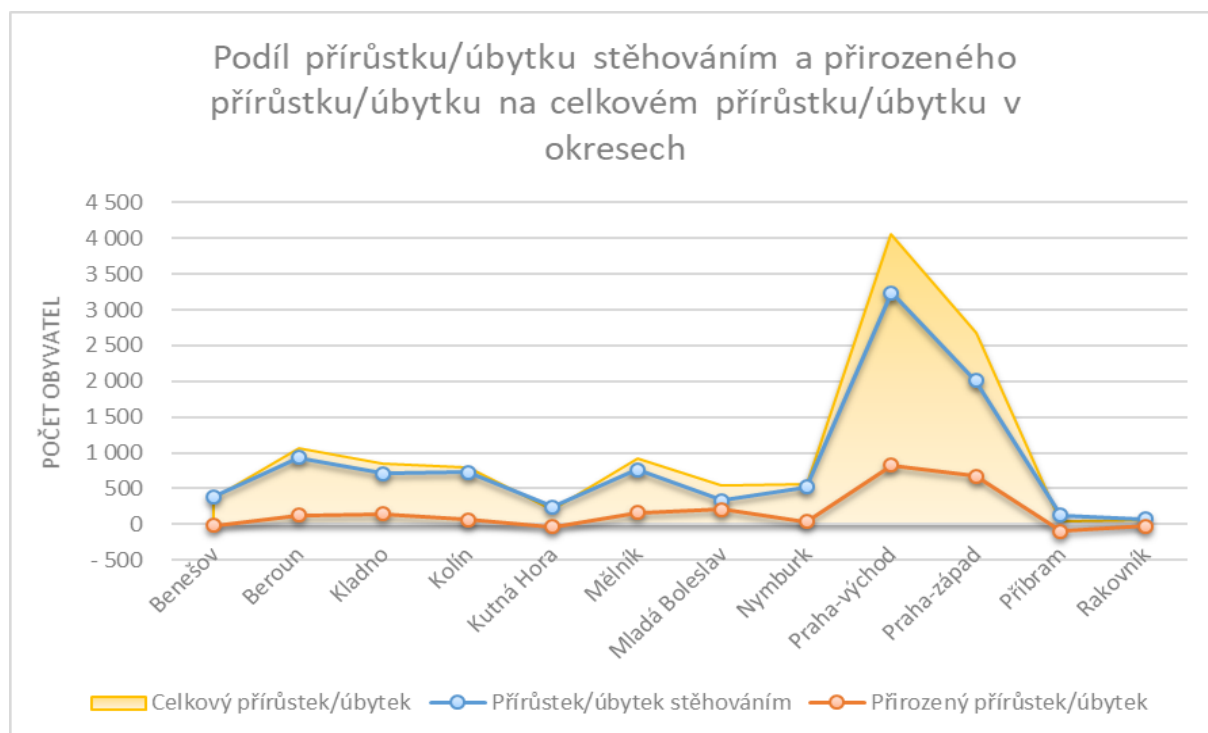
Graf č. 12: Porovnání podílu narozených a zemřelých na celkovém přirozeném přírůstu/úbytku v okresech STČ. (Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování).

Obě křivky znázorňující počty narozených a zemřelých mají při srovnání okresů v celém kraji velmi kolísavou dráhu. Můžeme tvrdit, že vývoj přirozeného přírůstu/úbytku není v oblastech kraje rovnoměrný. Při porovnání s křivkou jsou viditelné okresy, které se potýkají s problémem vyššího přirozeného úbytku než přírůstu a naopak okresy s výrazně vyšším počtem narozených. Při pohledu na znázornění výsledného přirozeného přírůstu/úbytku můžeme jasně říci, že s přirozeným úbytkem se potýkají v okresech Příbram

(-94 obyvatel), Kutná Hora (-38 obyvatel), Rakovník (-24 obyvatel) a Benešov (-22 obyvatel). Perspektivním okresem z hlediska přirozeného přírůstku zůstává opět okres Praha-východ, na druhém místě Praha-západ. Okres Kladno, který při zkoumání předchozích ukazatelů zaujímal obvykle třetí nejlepší pozici, při pohledu na výsledný přirozený přírůstek tak vysoké hodnoty nevykazuje. Příčinou je poměrně vysoký podíl počtu zemřelých na úkor počtu narozených. Poměrně dobře vychází hodnoty v okrese Mladá Boleslav a Mělník, kde počet narozených stále jednoznačně převyšuje počet zemřelých. Výsledky přirozeného přírůstku/úbytku se daly částečně předpokládat po výsledcích průměrného věku a podílu jednotlivých věkových kategorií v okresech, které jsem vyhodnocovala v předchozích kapitolách.

Na závěr této kapitoly shrnuji kompletní výsledky výše sledovaných ukazatelů přirozeného přírůstku a přírůstku stěhováním. Který výsledný ukazatel sledovaných jevů má tedy největší podíl na celkovém přírůstku/úbytku populace v okresech? Za následujícím grafem připojuji i souhrnnou tabulku s daty.

Na následující stránce v grafu č. 13 srovnávám celkový výsledek populačního vývoje v roce 2016 v okresech STČ. Ten je tvořen podílem přírůstku/úbytku stěhováním a přirozeným přírůstkem/úbytkem na celkovém přírůstku/úbytku.

Graf č. 13: Podíl přírůstku/úbytku stěhováním a přirozeného přírůstku/úbytku na celkovém přírůstku/úbytku v okresech STČ. (zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování)

V grafu výše lze sledovat **výsledky populačního vývoje** v okresech kraje. Přírůstek obyvatelstva stěhováním, resp. migrací, je ve většině případů hlavní příčinou přírůstku obyvatel. V případě Mladé Boleslavi, Příbrami a Rakovníka hodnoty přírůstku stěhováním a přirozeného přírůstku dosahují obdobných hodnot. V okrese Rakovník se díky imigraci stav

populace víceméně udržuje, neboť přirozený úbytek činí záporné hodnoty (-24), kompenzuje jej přírůstek stěhováním, který je kladný (+75), ve výsledku činil celkový přírůstek obyvatel +51 obyvatel za rok 2016. Pokud se zaměříme naopak například na okres Praha-východ, kde přírůstek stěhováním tvořil 3 238 obyvatel, přirozený přírůstek 825 obyvatel, činil celkový přírůstek za rok 2016 celkem 4 063 osob. Pokud srovnáme rozlohu těchto dvou regionů (Rakovník – 896,3 km², Praha-východ – 754,9 km²), pak výsledky vysvětlují naprosto jiné hustoty obyvatelstva (viz mapy v předchozích kapitolách). S takto odlišnou skladbou populace je v rámci území i odlišná potřeba množství služeb, veřejných institucí, dopravních spojení apod.

Okres Kutné Hory (916,9 km²), ač se může zdát atraktivním a na první pohled bezproblémovým, se potýká, nebo minimálně v budoucnu tímto tempem by se mohl potýkat, s populačními problémy stejně jako například okres Rakovník. V okrese Kutné Hory více lidí umírá, než se rodí, přirozený přírůstek je záporný, dochází k úbytku obyvatelstva (-38). Alespoň přírůstek migrací je kladný, činí 240 obyvatel ročně, ve výsledku tedy celkový přírůstek okresu představoval v roce 2016 „jen“ 202 obyvatel ročně.

Okres Beroun (703,7 km²) si se svou strategickou polohou získal v roce 2016 celkovou migrací necelý tisíc obyvatel (934 obyvatel). Výsledný přirozený přírůstek činil přes sto obyvatel (127 obyvatel), celkový přírůstek okresu činil 1 061 obyvatel, což je mnohem více, než například okres Benešov.

Okres Benešov (1 475 km²) mne samotnou velmi překvapil, spíše nemile. Celkový přírůstek okresu stěhováním činil v daném roce jen 389 obyvatel, příčinou velkého množství vystěhovalých, který téměř dosahoval počtu přistěhovalých. Došlo k výslednému přirozenému úbytku (-22 obyvatel), což znamená, že celkový přírůstek obyvatelstva za celý rok činí pouhých 367 obyvatel.

Okres Nymburk (850,07 km²) zatím při zkoumání nevykazoval žádné výrazně odlišné hodnoty. Jeho výsledný přírůstek obyvatel stěhováním činil 523 obyvatel, na jeho území zůstává zhruba jedna čtvrtina přistěhovalých. Celkový přirozený přírůstek je sice nízký (32 obyvatel), ale kladný. Nicméně hodnoty narozených a zemřelých dosahují téměř stejných hodnot. Přírůstek stěhováním okres udržuje v kladných číslech. Ve výsledku byl celkový přírůstek 555 obyvatel, podobný jako v Mladé Boleslavi.

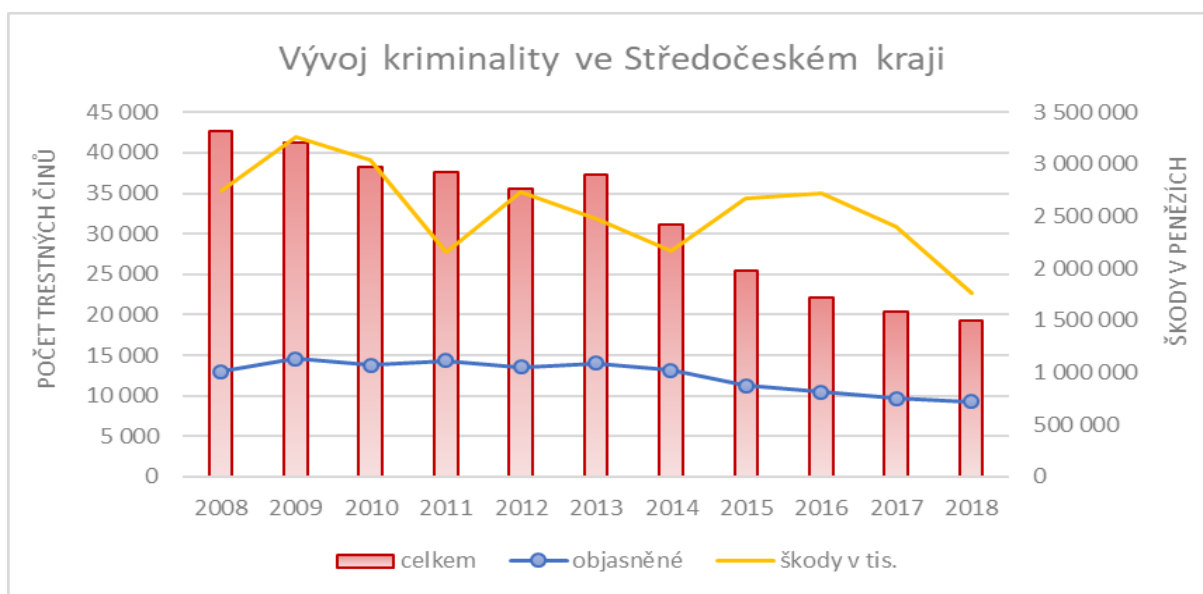
V okrese Mladá Boleslav zůstává sice méně obyvatel z výsledku přírůstku stěhováním (335 obyvatel), nicméně si okres vede lépe v hodnotách přirozeného přírůstku, který vykazuje přírůstek 204 obyvatel. Celkový přírůstek tedy činí 1 169 obyvatel.

Na závěr bych ráda shrnula, že dobré hodnoty celkového přírůstku vykazují okresy Praha-východ, Praha-západ, Beroun, Mělník a Kolín. Nejnižší celkové přírůstky obyvatelstva zaznamenávají okresy Rakovník, Příbram, Kutná Hora a Benešov. Kompletní tabulka s daty je přiložena v příloze č. 1.

Kriminalita

Závěrečnou kapitolou této sekce je pohled na stav kriminality na území STČ. Nejprve se podíváme obecně na její vývoj, jaká je nejčastěji klasifikovaná kriminalita a jaký je rozdíl v její četnosti mezi okresy?

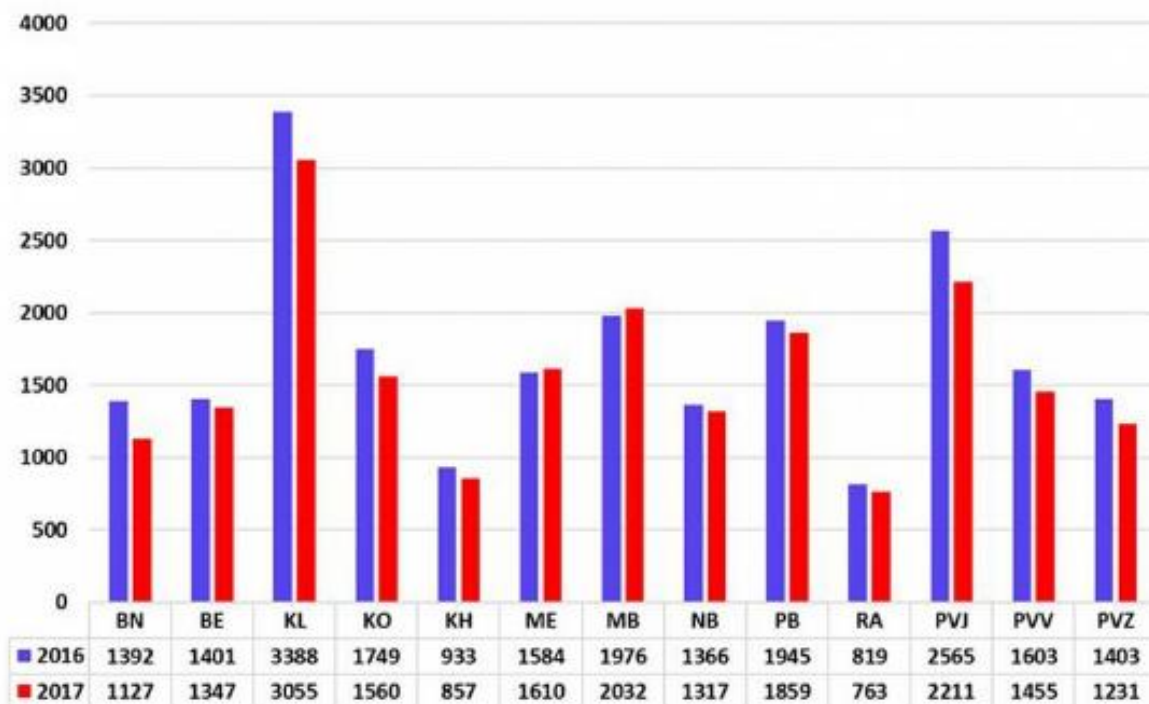
V následujícím grafu jsem zpracovala přehled celkové kriminality na území STČ v letech 2008 – 2018. Data znázorňují klesající míru kriminality od roku, stejný trend jako u pohledu na vývoj kriminality v České republice. Lze tedy říci, že kriminalita v STČ dlouhodobě také klesá. Celkové sumy škod v penězích měly v průběhu sledovaných let kolísavou tendenci, naposledy stoupaly v roce 2015 a 2016, od té doby sestupně klesaly. V grafu níže jsou znázorněny i počty objasněných případů z celkového počtu za daný rok, v prvních šesti letech se jejich počet pohyboval spíše okolo jedné třetiny objasněných případů, od roku 2014 dosahují k polovině celkové sumy trestných činů.

Graf č. 14: Vývoj kriminality na území České republiky v letech 2008 – 2018. (Zdroj: Policie České republiky³⁴, zpracování vlastní).

Při zaměření na kriminalitu v jednotlivých okresech STČ, musím čerpat informace u policie. Policie České republiky vydala porovnání kriminality mezi okresy STČ za roky 2016 a 2017, které je znázorněno v grafu na další stránce. Výsledky v grafu plynou z hlášení územních odborů Policie České republiky.

³⁴ *Statistické přehledy kriminality*. Praha: Policie České republiky, 2019. [cit. 2019-02-22]. <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2009.aspx>

Vysvětlivka zkratk:

BN - Benešov BE - Beroun KL - Kladno KO - Kolín KH - Kutná Hora
 ME - Mělník MB - Ml. Boleslav NB - Nymburk PB - Přebíram RA - Rakovník
 PVJ - Praha Venkov-Jih PVV - Praha Venkov-Východ PVZ - Praha Venkov-Západ

Graf č. 15: Kriminalita v okresech Středočeského kraje v letech 2016 a 2017. (Zdroj: Policie České republiky).

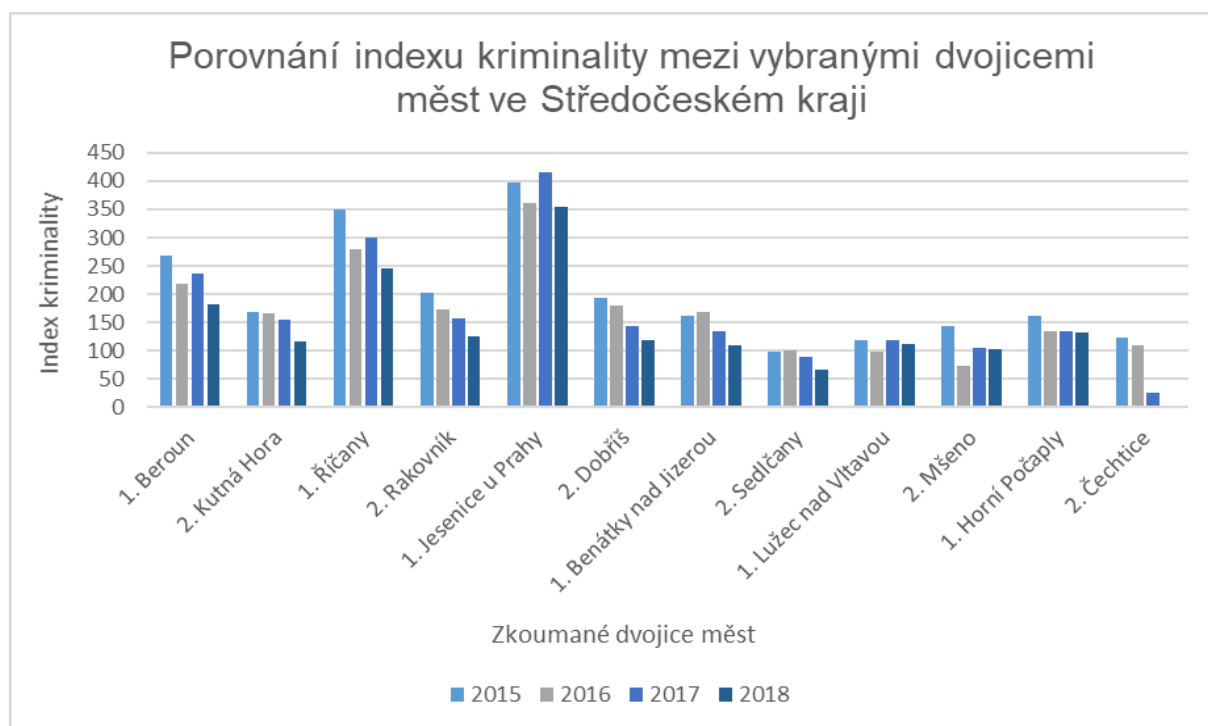
Ze statistik vyplývá, že mezi nejproblémovější okresy v obou sledovaných letech patřil okres Kladno a Praha Venkov-jih. Ke zvýšené kriminalitě může přispívat právě i vysoká fluktuace lidí, která je v těchto oblastech zaznamenávána. Každoročně jednoznačně nejnižší hodnoty byly zaznamenány v okresech Kutné Hory a Rakovníka. Oba tyto okresy se potýkají s útlumem v populačním vývoji a sníženými hodnotami migrace obyvatel oproti ostatním okresům.

Obecně okresy blíže ke hranici STČ s Prahou vykazují vyšší míru kriminality. Proto jsem se rozhodla ze zajímavosti zpracovat porovnání indexu kriminality ve městech s podobným počtem obyvatel, ale v jiné geografické poloze, resp. vzdálenosti od Prahy. Index kriminality představuje ukazatel počtu spáchaných trestných činů za zvolené časové období na daném území, přepočtený na 10 tisíc obyvatel. Při porovnání jednotlivých obcí jsem čerpala data z mapy kriminality, která je postavena na výsledcích statistik Policie České republiky. Data pocházejí z posledních čtyř let, tj. z období 01/2015 – 12/2015; 01/2016 – 12/2016; 01/2017 – 12/2017; 01/2018 – 10/2018. Pro zkoumání jsem si vybrala tedy vždy dvě města Středočeského kraje o podobné velikosti. Snažila jsem se ale vybrat taková města, aby bylo jedno z dvojice vždy geograficky blíže k Praze a druhé co nejdále od Prahy. Dvojice měst jsou následující: Beroun – Kutná Hora, Říčany – Rakovník, Jesenice u Prahy – Dobříš, Benátky nad Jizerou – Sedlčany, Lužec nad Vltavou – Mšeno, Horní Počaply – Čechtice.

V tabulce níže je jako určující ukazatel počet obyvatel obce a index kriminality dané obce z let 2015 až 2018, tedy za poslední 4 roky.

Název obce	Index kriminality			
	2015	2016	2017	2018
1. Beroun	268,6	219,4	236	182,9
2. Kutná Hora	168,2	167,1	154,4	116,3
1. Říčany	349,7	279,8	301	246,4
2. Rakovník	201,7	173,1	157,7	125,1
1. Jesenice u Prahy	397	362,2	415,9	354,2
2. Dobříš	194	180,2	144,6	118,5
1. Benátky nad Jizerou	162,2	167,8	135,7	108,7
2. Sedlčany	98,1	101	89	66,2
1. Lužec nad Vltavou	119,6	98,9	117,8	111,5
2. Mšeno	144,2	74,3	105,5	104,1
1. Horní Počaply	161,9	133,8	133,8	132,1
2. Čechtice	122,5	110,8	26,6	3,2

Tabulka č. 4: Porovnání indexu kriminality u vybraných měst v letech 2015 – 2018. (zdroj: mapakriminality.cz³⁵, zpracování vlastní).

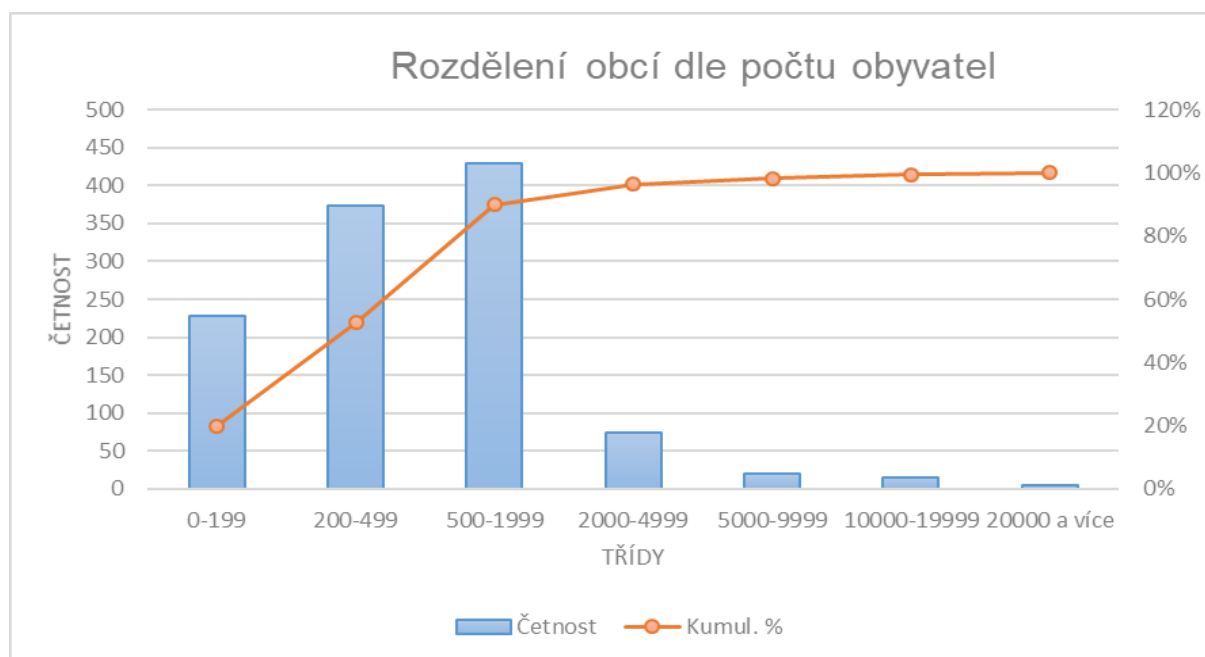
Graf č. 16: Porovnání indexu kriminality u vybraných měst v letech 2015 – 2018. (vlastní zpracování).

³⁵ Mapa kriminality. Praha: ProPolice/Otevřená společnost, o.p.s. ve spolupráci s Geographics.cz, 2019. [cit. 2019-02-10]. <http://www.mapakriminality.cz/#mapa>

Při sledování indexů kriminality lze vysledovat určitý trend vyššího a nižšího indexu. U dvojice měst Beroun – Kutná Hora je index bližšího města ku Praze pravidelně vyšší, než index Kutné Hory, která není v těsném dosahu Prahy a tedy ani v oblasti největších suburbánních zón. Stejně výsledky vykazuje i dvojice měst Říčany – Rakovník. V těchto případech v posledních letech je index vzdálenějšího měst, Rakovníka, dokonce poloviční, než index kriminality Říčan. Třetí srovnávanou dvojicí se stala Jesenice u Prahy – Dobříš. Zde je rozdíl indexů ve srovnávaných letech ještě větší. Překvapující rozdíl je u poslední zkoumané dvojice Horní Počaply – Čechtice. V Čechtích dle výsledků klesal index kriminality doslova skokově, nedopátrala jsem, jak k takové indexaci došlo. Závěrem mohu zhodnotit, že se potvrdila domněnka vyšší míry kriminality u větších měst ležících geograficky blíže k aglomeraci okolo hranice s Prahou. Nižší index kriminality představují města dále od Prahy. V posledním grafu této kapitoly jsou výsledky znázorněny graficky. Vždy je zapotřebí zaměřit se na údaje daných dvojic.

Struktura obcí

Na území STČ nachází 1 144 obcí. Strukturu obcí STČ se věnuji kvůli následující kapitole, ve které provádím dotazníkové šetření v obcích kraje.

Graf č. 17: Množství a velikost obcí ve Středočeském kraji k 1. 1. 2018. (Zdroj: Český statistický úřad, zpracování vlastní).

Na základě dat v grafu vidíme, že nadpoloviční většina všech obcí kraje má do 500 obyvatel. Pětina obcí v kraji má do dvou set obyvatel. Nejvíce obcí je v rozmezí od pěti set do dvou tisíc obyvatel. Obcí s obyvatelstvem nad pět tisíc je pouhých 40, což je oproti ostatní kategoriím nízké číslo. V kraji není příliš velkých měst, nad dvacet tisíc obyvatel pouhých

5 měst, z čehož je největší Kladno (68 804 obyvatel). Druhým největším městem je Mladá Boleslav (44 167 obyvatel).

Třídy	Četnost	Kumul. %
0-199	228	19,93%
200-499	373	52,53%
500-1999	429	90,03%
2000-4999	74	96,50%
5000-9999	20	98,25%
10000-19999	15	99,56%
20000 a více	5	100,00%

Průzkum problémů ve Středočeském kraji

V studii jsem představila pohled na stav obyvatelstva kraje. Počet obyvatelstva kraje roste každým rokem. Jeho věková struktura se však trvale mění. Zvyšuje se počet osob ve věku 65 a více let, osob v produktivním věku přitom hojně ubývá a porodnost nedosahuje potřebné výše. Regionem s nejvíce stárnoucí skladbou obyvatelstva a tím i nejvyšším průměrným věkem se staly okresy Rakovník, Kutná Hora a Benešov. Nejmladší strukturu obyvatelstva zaznamenávají okresy strategicky obléhající Prahu, tedy Praha-východ a Praha-západ. Stejně jsem zkoumala i migraci a kriminalitu. Okresy vykazující nejvyšší míru migrace obyvatelstva zaznamenávají také vyšší míru kriminality, zejména tedy okresy Kladno, Praha-východ, Praha-západ nebo i Mladá Boleslav. Nejnižší míra kriminality byla zjištěna v okresech s nejnižší hustotou obyvatelstva, nejnižší zaznamenanou migrací a stárnoucím obyvatelstvem, konkrétně v okresech Rakovník a Kutná Hora. Zajímalo mne tedy, jak současnou situaci vnímají samotní lokální aktéři, kterými jsou obce ve Středočeském kraji.

Při hodnocení obcí a regionů je zapotřebí vycházet ze statisticky dostupných dat a hodnotit větší soubor obcí. Tuto metodu jsem využila v předchozích kapitolách. Pro územně malý soubor obcí nebo omezený počet regionů lze kromě statistických kritérií využít i subjektivní hodnotící techniky. Jako metodu šetření jsem zvolila hodnocení na základě mnou vytvořeného dotazníku. Dotazník jsem složila z otázek korelujících s problémy, kterými jsem se zabývala v předchozích kapitolách a zejména s problémy definovanými ve *Strategii pro regionální rozvoj 2014 – 2020*. Ptala jsem se na situaci v obcích týkající se:

1. stárnutí populace;
2. vylidňování venkova jako aktuálního problému;
3. stěhování obyvatel z vesnic do měst;
4. zvýšené míry kriminality během posledních let;
5. rozvoje obce;
6. celkového pohledu na možné problémy jako je:
 - a. nedostatečná kapacita zdravotnických zařízení či lékařské péče,
 - b. nedostatečná kapacita vzdělávacích institucí (MŠ, ZŠ, SŠ),
 - c. chybějící veřejné instituce (úřady, městská policie, pošta aj.),
 - d. nedostatek finančních prostředků v rozpočtech obce,
 - e. nedostatečné dopravní spojení do větších měst,

Respondenti mohli na jednotlivé otázky odpovídat ano, spíše ano, nevím, spíše ne, ne. Ve většině otázek mohli i připisovat svůj názor či postřehy. Obeslala jsem na 600 obcí nacházejících se ve Středočeském kraji. Vrátilo se mi 151 vyplněných dotazníků. Nejčastějšími respondenty odpovídajícími za obce byli starostové, místostarostové, tajemníci, referenti nebo i zástupci místní policie. Získané odpovědi jsem rozdělila a zkoumala především z pohledu velikosti obce a z pohledu okresu, ze kterého daná obec pochází. Velikost obce jsem určila na základě kapitoly 4.5 *Struktura obcí*, tj. dle počtu obyvatel. Skupiny tvoří obce s počtem obyvatel 0-199, 200-499, 500-1 999, 2 000-4 999, 5 000-9 999, 10 000-19 999 a 20 000 a více obyvatel. Okresy kraje jsou členěny dle

administrativního členění. Pro zkrácení a zjednodušení jejich názvu jsem použila zkratky vysvětlené v tabulce³⁶:

Zkratka	Název okresu	Zkratka	Název okresu
BN	Benešov	MB	Mladá Boleslav
BE	Beroun	NB	Nymburk
KL	Kladno	PB	Příbram
KO	Kolín	RA	Rakovník
KH	Kutná Hora	PV	Praha-východ
ME	Mělník	PZ	Praha-západ

velikost obce	počet respondentů
0 - 199	24
200 - 499	42
500 - 1999	57
2000 - 4999	17
5000 - 9999	6
10000 - 19999	3
20000 a více	2

Co se týče počtu odpovědí, resp. vyplněných dotazníků, shrnula jsem jejich počty do následujících tabulek. Je zapotřebí brát ohled na velikost odpovídající obce, tedy dle počtu obyvatel, a okres, ve kterém se nachází. Menší obce budou pravděpodobně jednotlivé problémy vnímat odlišně, což bude zajímavé pozorovat. Vzhledem k tomu, že jsem se při rozesílání dotazníků k vyplnění zaměřila na celé území Středočeského kraje, podařilo se mi získat z každého okresu vždy několik obcí, které mi zaslaly odpovědi. Kompletní seznam respondentů je přiložen v příloze č. 4.

V tabulce č. 6 je přehled počtu získaných odpovědí za jednotlivé okresy. Nejvíce odpovědí mi přišlo z okresu Příbram, celkem 28. Zde jsem měla šanci i mluvit s radním z okresního města Příbram, panem ing. Václavem Dvořákem, MBA., který mi řekl jeho pohled na situaci. Nejméně respondentů jsem získala naopak v okrese Kladno, 8 obcí.

Tabulka č. 6: Přehled respondentů dle okresů a velikosti obce Středočeského kraje.

okres	BE	BN	KH	KL	KO	MB	ME	NB	PB	PV	PZ	RA
počet respondentů	10	13	13	8	15	9	9	14	28	13	9	10

³⁶ Tabulka č. 5: Přehled zkratk pro názvy okresů Středočeského kraje.

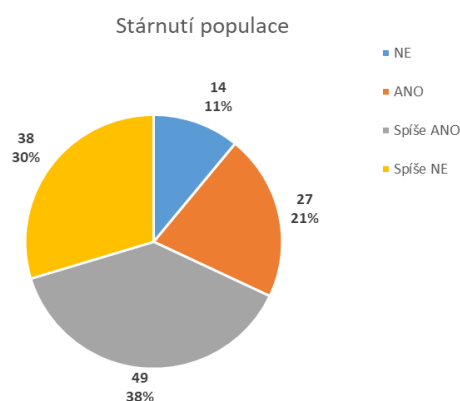
Přehled odpovědí rozdělených dle velikosti obce. Nejvíce odpovědí mi bylo zasláno obecně menšími obcemi. Od obcí s počtem obyvatel 0-199 jsem získala celkem 24 odpovědí, 200-499 celkem 42 odpovědí a 500-1 999 dokonce 57 odpovědí. Dále obce s obyvatelstvem 2 000-4 999 celkem 17 odpovědí, 10 000-19 999 celkem 3 odpovědi a 20 000 a více obyvatel celkem 2 odpovědi. Obce, resp. města, s obyvatelstvem pět tisíc a výše už neodpovídaly v takovém počtu. Nicméně pro porovnání vnímání sledovaných problémů věřím, že mám postačující vzorek. Vzhledem k tomu, že sleduji výše zmíněné okruhy problémů, jsou odpovědi právě menších obcí vhodné.

Následující podkapitoly jsou věnovány zkoumání vytýčených problémů. Na každou zkoumanou otázku je vytvořen výšečový graf, který znázorňuje celkové odpovědi všech respondentů. Následně tabulka a graf odpovědí rozdělených dle obcí a další tabulka s grafem odpovědí rozdělených dle okresů. Ve výsledných grafech jsem neznázorňovala odpovědi „nevím“, v souhrnných tabulkách pro představu i tyto odpovědi jsou. Všechny tabulky a grafy níže jsou výsledkem mého vlastního zpracování, proto zdrojové informace neuvádím.

Vnímání stárnutí populace

„Potýká se Vaše obec s problémem stárnutí populace?“ Nejprve se podívejme na obecný výsledek všech odpovědí. Bez ohledu na velikost obce nebo okres původu respondenta lze říci, že obce stárnutí populace vnímají. Celkové odpovědi znázorňuje výšečový graf pod tímto odstavcem. 38 % odpovědí znělo spíše ano, 21 % odpovědí ano. Neodpovědělo 11 % respondentů a 30 % spíše ne. Ve výsledku 61 % odpovědí zněla kladně, 41 % odpovědí zněla záporně. Obecně je stárnutí populace ve Středočeském kraji spíše vnímáno.

Počet z Stárnutí populace v okrese						
Velikost obce	NE	ANO	Nevím	Spíše ANO	Spíše NE	Celkový součet
0 - 199		8	4	9	3	24
200 - 499	3	6	5	17	11	42
500 - 1999	9	7	10	14	17	57
2000 - 4999		4	3	5	5	17
5000 - 9999		1	1	3	1	6
10000 - 19999	1	1			1	3
20000 a více	1			1		2
Celkový součet	14	27	23	49	38	151

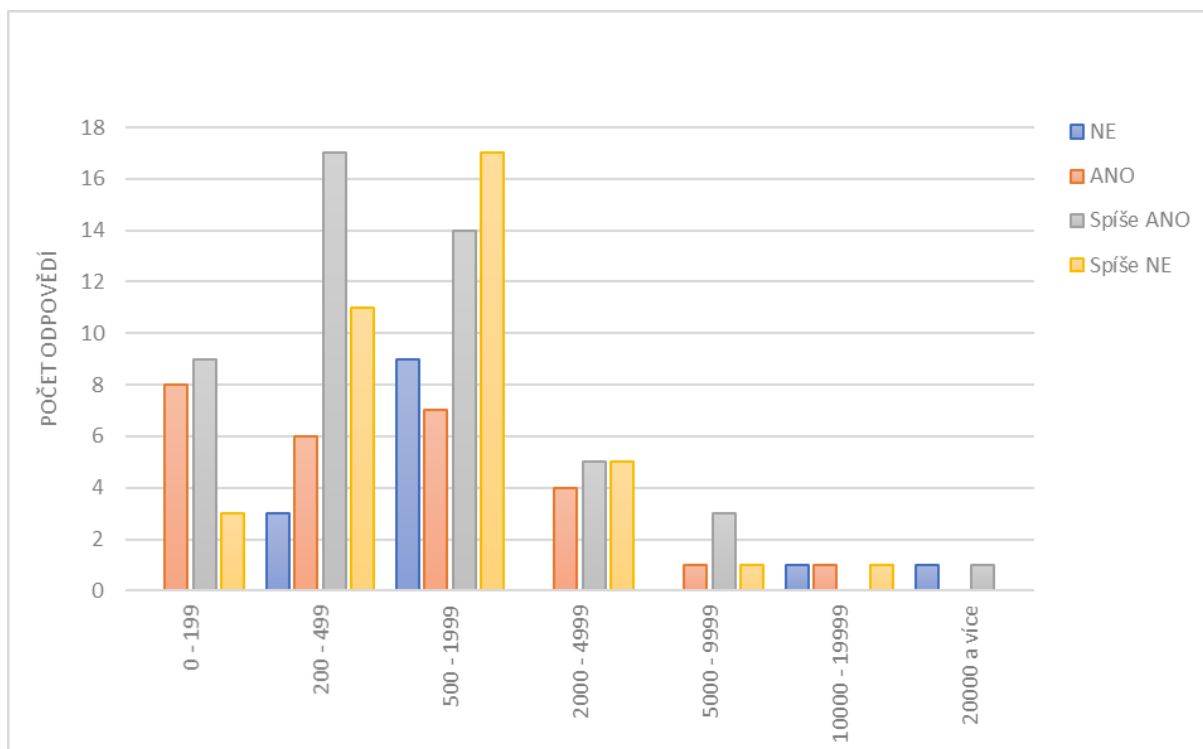

Tabulka č. 7: Odpovědi respondentů dle velikosti obce na otázku stárnutí populace.

Graf č. 18: Celkové odpovědi respondentů na otázku stárnutí populace.

Nyní se podívejme, jak vnímají problém stárnutí populace obce dle velikosti. Výsledné odpovědi jsou zaznamenány v tabulce č. 7. Dále také v následujícím grafu č. 18, avšak kromě výsledných odpovědí „nevím“. Z grafu vyplývá, že stárnutí populace obecně vnímají obce co pěti tisíc obyvatel. Odpovědi ANO, znázorněné červenou barvou, odpovídaly nejvíce obce s 0-199 obyvateli, dále 500-1999 a 200-499 obyvateli. I když obce o velikosti 500-1999 obyvatel jsou již hraniční, protože větší část odpovědí zněla spíše ne. Města s obyvateli 5000-

9999 tento problém také spíše vnímají. Města o velikosti nad deset tisíc obyvatel stárnutí populace spíše nevnímají. Z grafu lze zhodnotit, že stárnutí populace vnímají nejvíce obce do pěti set obyvatel.

Graf č. 19: Graf odpovědí respondentů dle velikosti obce na otázku stárnutí populace.

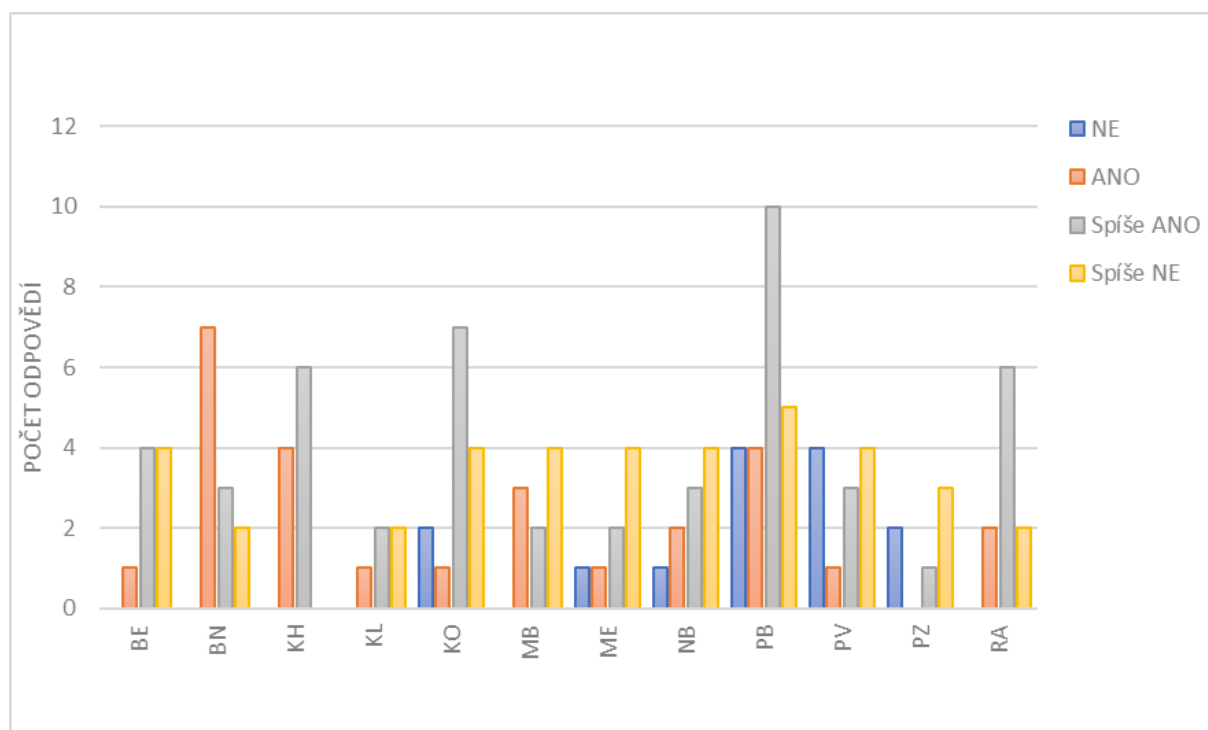
Výsledky odpovědí z pohledu okresů jsou také zajímavé. Odpovědi dle okresů shrnuje tato tabulka:³⁷

Počet z Stárnutí populace v okrese						
Okres	NE	ANO	Nevím	Spíše ANO	Spíše NE	Celkový součet
BE		1	1	4	4	10
BN		7	1	3	2	13
KH		4	3	6		13
KL		1	3	2	2	8
KO	2	1	1	7	4	15
MB		3		2	4	9
ME	1	1	1	2	4	9
NB	1	2	4	3	4	14
PB	4	4	5	10	5	28
PV	4	1	1	3	4	13
PZ	2		3	1	3	9
RA		2		6	2	10
Celkový součet	14	27	23	49	38	151

³⁷ Tabulka č. 8: Odpovědi respondentů dle okresu na otázku stárnutí populace.

Nejvíce odpovědí ano bylo zaznamenáno v okrese Benešov, Kutná Hora, Příbram, Mladá Boleslav.

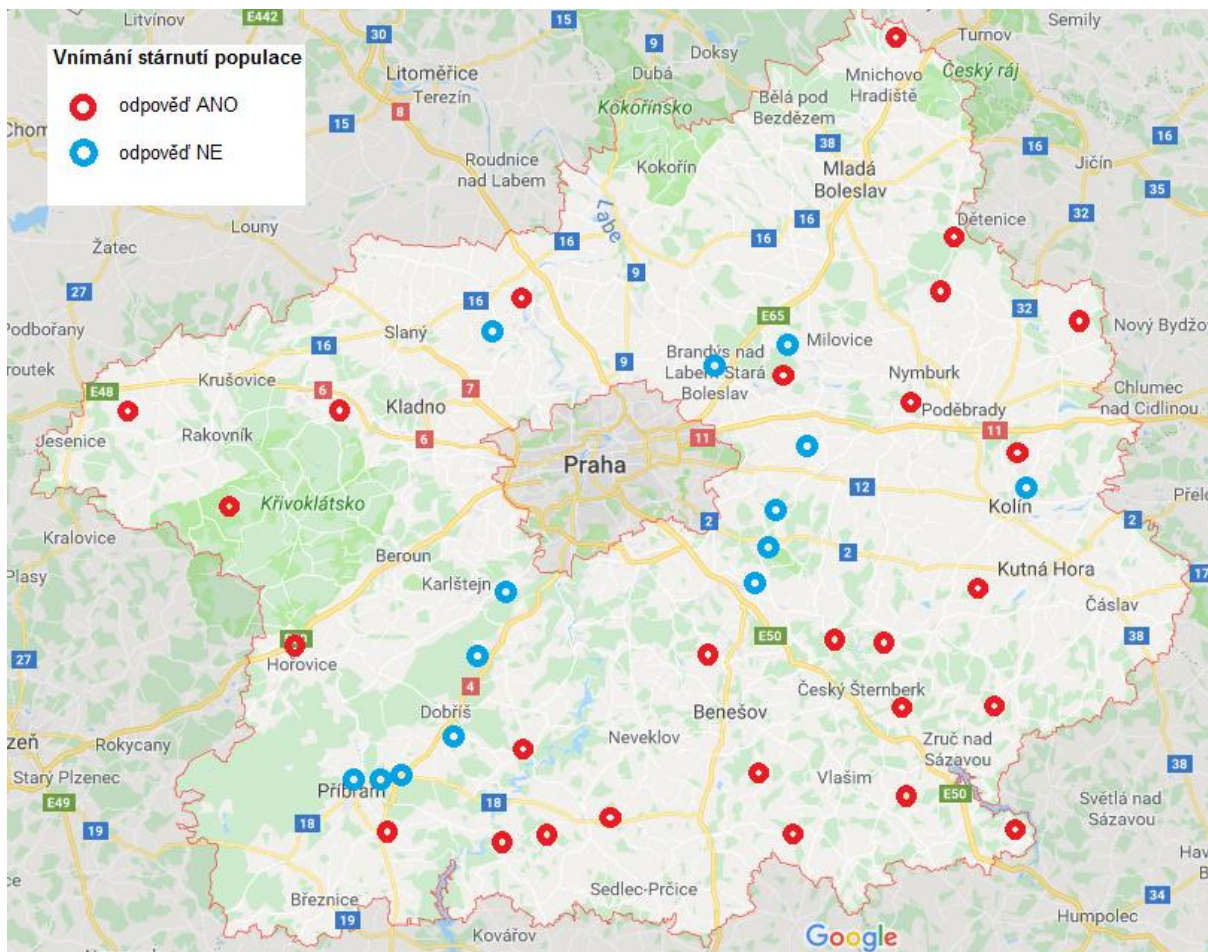
Spíše ano odpovídaly obce v okrese Příbram, Rakovník, Kolín, Kutná Hora a Beroun. Okres Beroun je specifický, protože i dle odpovědí z dotazníků, v okrese žije spousta starších lidí, nicméně kvůli strategické poloze Berouna a krásnému okolí se do tohoto okresu stěhuje čím dál více lidí. Takže stárnutí populace vnímají, ale díky nově příchozím občanům, zejména rodinám, se věkový průměr snižuje. Okres Mladá Boleslav stárnutí populace vnímá, ale populační vývoj obyvatelstva ovlivňuje též zejména pracovní migrace obyvatel. Okresy Praha-východ, Praha-západ, Mělník stárnutí populace spíše nevnímají. V okrese Praha-východ je jisté procento kladných odpovědí na stárnutí populace. Tyto odpovědi znamenají vyšší tlak na zdravotnická zařízení ze strany stárnoucích občanů. Ve výsledku však takový okres rozhodně populačně nestárne, neboť dochází k neustálému přílivu mladších obyvatel.

Graf č. 20: Graf odpovědí respondentů dle okresů na otázku stárnutí populace.

Z výsledků za jednotlivé okresy vyplývá potvrzení, že stárnutí populace je nejaktuálnější v okresech Benešov, Kutná Hora, Příbram a Rakovník a částečně i Kolín. Nejvíce stárnutí obyvatelstva pociťují obce s počtem obyvatelstva do pěti set. Dále samozřejmě i obce o velikosti do pěti tisíc obyvatel, záleží však na jejich geografické poloze.

Při pohledu na území Středočeského kraje mne zajímá, kde se nachází obce, které stárnutí populace skutečně považují za problém (odpověděly ano), a kde obce, které stárnutí populace nevnímají vůbec (odpověděly ne). Čistě odpovědi ano a odpovědi ne jsem zanesla do následující mapy.

Mapa č. 11: Výsledky vnímání stárnutí populace ve Středočeském kraji.

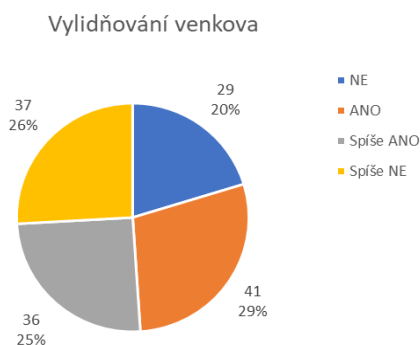
Červené označení obcí představují obce s odpověďmi ano, které stárnutí populace považují za problém a vnímají jej. Modré označení obcí představuje čistě odpovědi ne. Tyto obce nevnímají stárnutí své populace. Z mapy vyplývá trend, že obce v odlehlejších oblastech, mimo hlavní silniční tahy, mají problémy se stárnutím populace. Modré značky představující negativní odpověď mají obce ve výhodných geografických polohách, na hlavních silničních tazích, v blízkosti větších spádových měst nebo v těsném okolí hranice Středočeského kraje s Prahou.

Vnímání vylidňování venkova

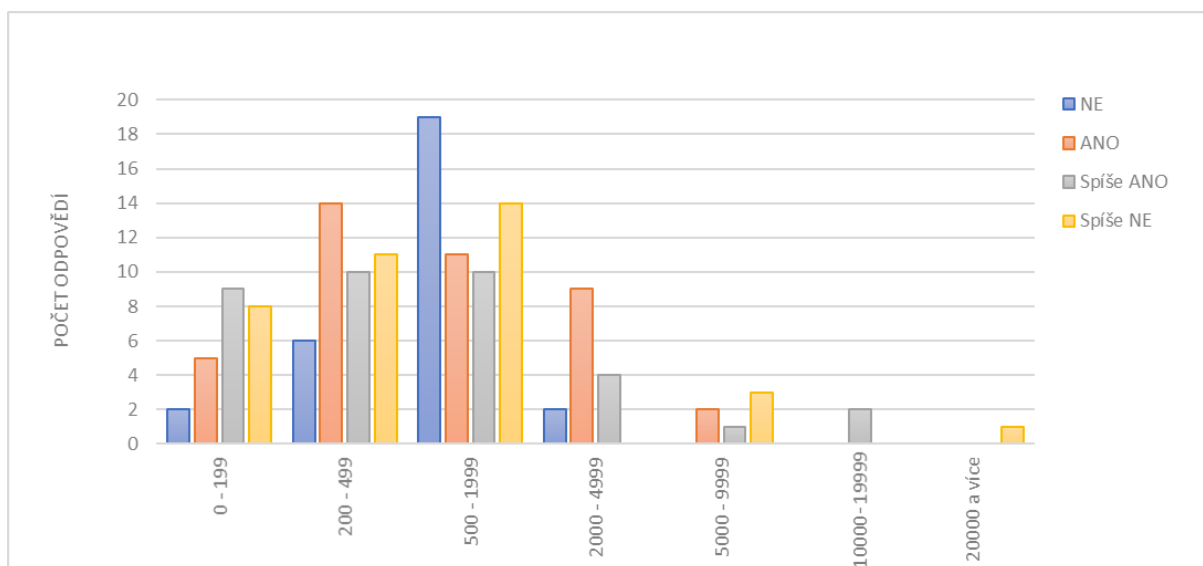
„Považujete vylidňování venkova všeobecně za aktuální problém?“ Tentokrát celkový výsledek odpovědí znázorněný ve výšečovém grafu není tak jednoznačný. Přesto je více než polovina odpovědí kladných, tzn. celkem 54 % odpovědí znělo ano nebo spíše ano. 46 % odpovědí znělo záporně, přičemž čistě ne tvořilo nejmenší podíl 20 %. Lze tedy tvrdit, že vylidňování venkova je spíše vnímáno.

Tabulka č. 9: Odpovědi respondentů dle velikosti obce na otázku vylidňování venkova. Graf č. 21: Celkové odpovědi respondentů na otázku vylidňování venkova.

Počet z Vylidňování venkova						
Velikost obce	NE	ANO	Nevím	Spíše ANO	Spíše NE	Celkový součet
0 - 199	2	5		9	8	24
200 - 499	6	14	1	10	11	42
500 - 1999	19	11	3	10	14	57
2000 - 4999	2	9	2	4		17
5000 - 9999		2		1	3	6
10000 - 19999			1	2		3
20000 a více			1		1	2
Celkový součet	29	41	8	36	37	151

Nyní se podívejme, jestli jednotlivé obce považují problém vylidňování venkova za aktuální. Výsledné odpovědi jsou zaznamenány v tabulce č. 9. Dále také v následujícím grafu č. 22, kromě výsledných odpovědí „nevím“.

Graf č. 22: Graf odpovědí respondentů dle velikosti obce na otázku vylidňování venkova.

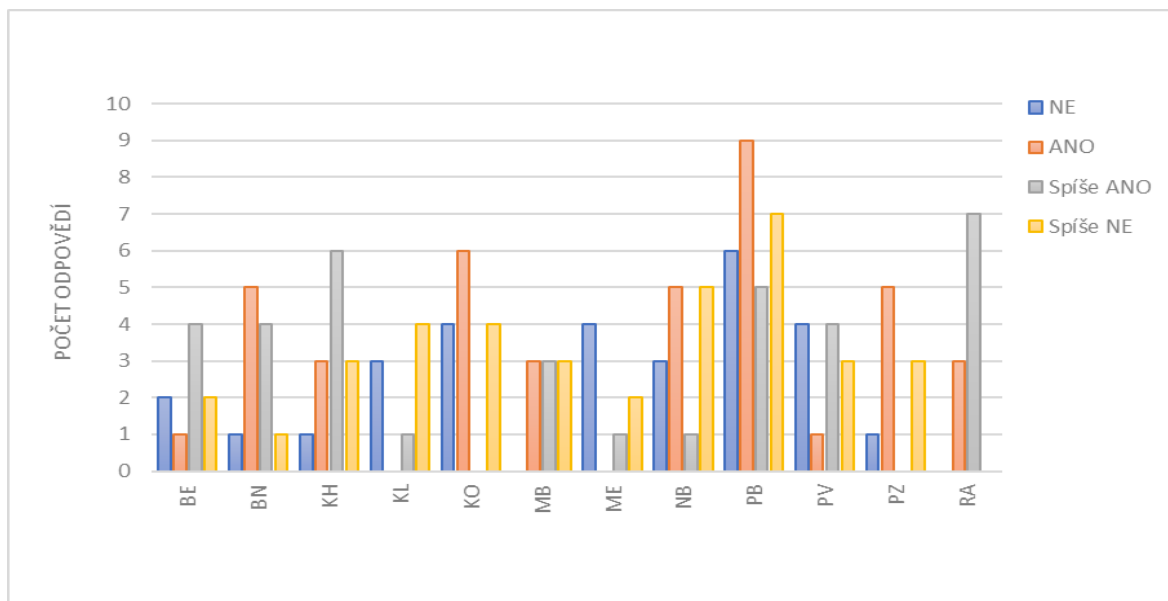
Problematiku vylidňování venkova vnímá mnohem širší spektrum obcí. Povědomí o vylidňování venkovských oblastí kraje vnímají všechny obce do pěti tisíc obyvatel. Dle výsledků v grafu tento problém rozhodně považují za aktuální obce o velikosti 0-199, 200-499 a 2000-4999 obyvatel. Obce s počtem obyvatel 500-1999 však vykazují vyšší podíl odpovědí spíše ne a ne. Obce s počtem obyvatel nad pět tisíc o problematice vylidňování venkova mají povědomí, avšak tento problém se jich rozhodně netýká, protože ve venkovských oblastech neleží. Tato otázka spíše slouží jako průzkum veřejného mínění obcí ve Středočeském kraji.

Jak na problematiku vylidňování venkova jako aktuální téma pohlížejí samotné okresy? Souhrnné výsledky jsou opět pro zajímavost shrnuty v tabulce³⁸. Zaměřme se na graf znázorňující odpovědi vypovídající za okresy. Nejvyšších kladných odpovědí dosáhly okresy Rakovník, Příbram, Kolín, Kutná Hora, Benešov, ve výsledku i okres Mladá Boleslav a Nymburk. Překvapivě vysoké číslo odpovědí dopadlo i v okrese Praha-západ. Praha-východ sice problém vylidňování venkova vnímá, ale vůbec se jí nijak nedotýká, kromě tedy zvyšujícího se trendu imigrace do regionu. Vylidňování venkova naopak vůbec nevnímají v okrese Kladno a Mělník.

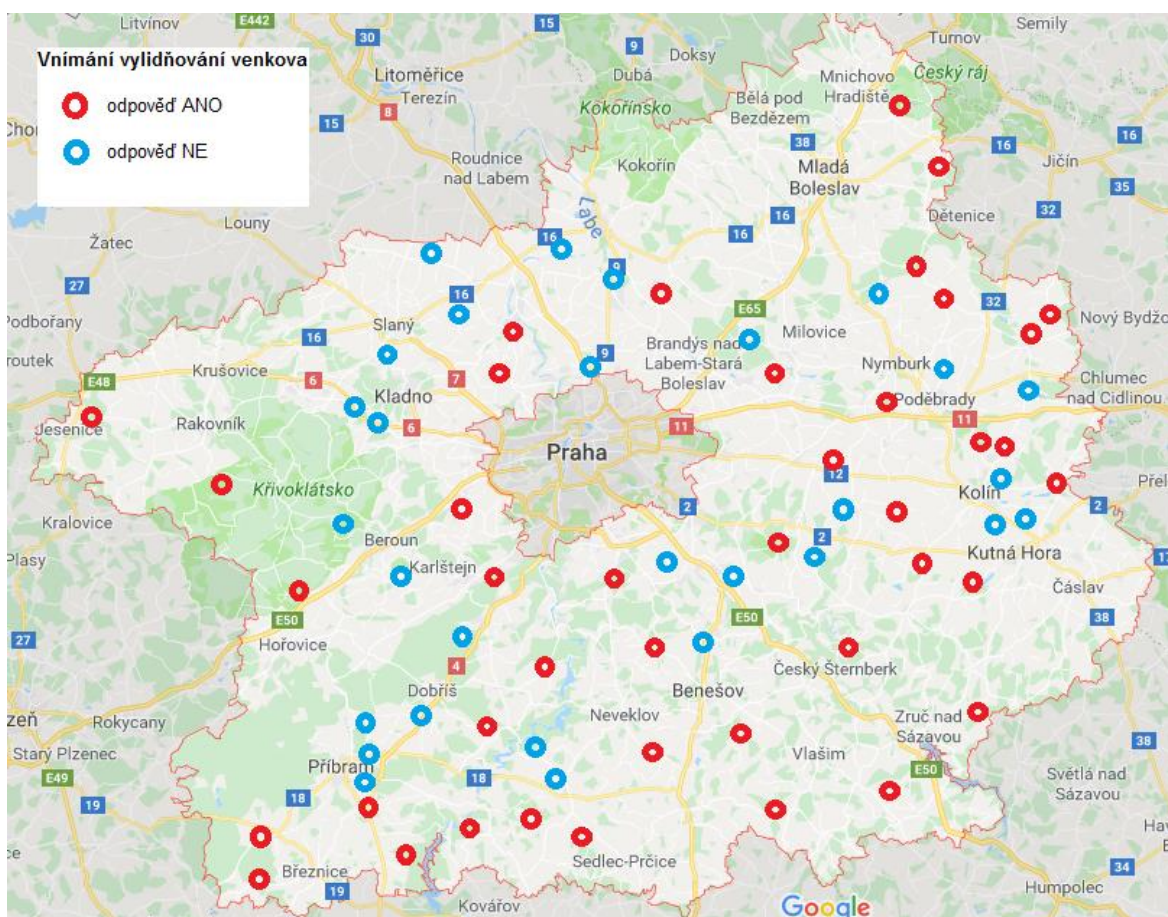
Počet z Vylidňování venkova						
Popisky řádků	NE	ANO	Nevím	Spíše ANO	Spíše NE	Celkový součet
BE	2	1	1	4	2	10
BN	1	5	2	4	1	13
KH	1	3		6	3	13
KL	3			1	4	8
KO	4	6	1		4	15
MB		3		3	3	9
ME	4		2	1	2	9
NB	3	5		1	5	14
PB	6	9	1	5	7	28
PV	4	1	1	4	3	13
PZ	1	5			3	9
RA		3		7		10
Celkový součet	29	41	8	36	37	151

Za následujícím grafem jsem přiložila i mapu, kde jsem vyznačila červenými značkami obce, které vnímají vylidňování venkova jako aktuální a odpověděly čistě odpověď ano. Na základě vymezení těchto obcí lze vymezit venkov ve Středočeském kraji. Modře jsem vyznačila obce, které naopak vylidňování venkova ve svém okolí nevnímají, tedy odpověděly ne.

³⁸ Tabulka č. 10: Přehled počtu odpovědí z pohledu okresů na otázku vylidňování venkova.

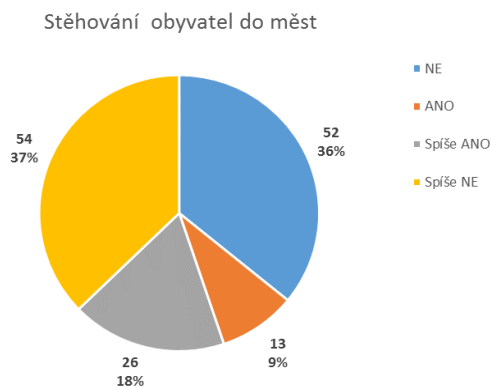
Graf č. 23: Graf odpovědí respondentů dle okresů na otázku vylidňování venkova.

Mapa č. 12: Znázornění obcí odpovídající na otázku vylidňování venkova ve Středočeském kraji.

Vnímání stěhování obyvatel z vesnic do měst

„Vnímáte ve vašem okrese/obci trend stěhování obyvatel z vesnic do měst?“ Celkový výsledek odpovědí znázorněný ve výšečtovém grafu vyšel poměrně jednoznačně záporně. Odpověď ne nebo spíše ne zvolily tři čtvrtiny respondentů. Pouze jedna čtvrtina vnímá tendence migrace obyvatelstva do měst.

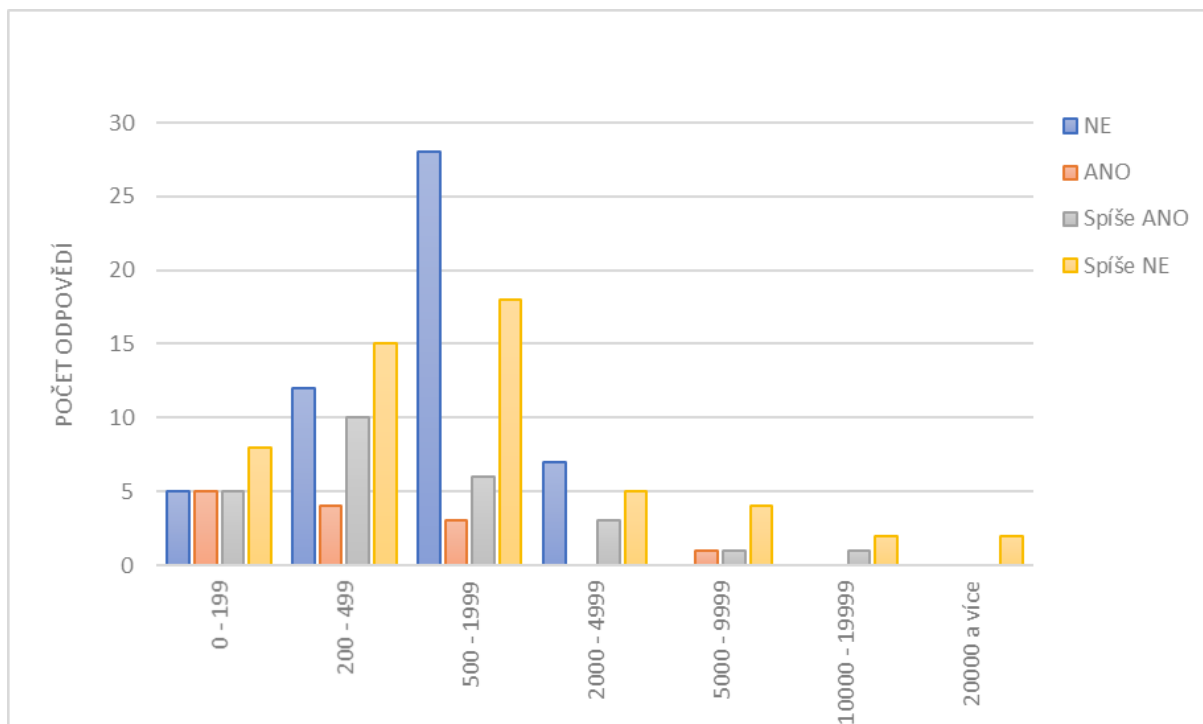

Počet z Stěhování obyvatel z vesnic do měst						
Velikost obce	NE	ANO	Nevím	Spíše ANO	Spíše NE	Celkový součet
0 - 199	5	5	1	5	8	24
200 - 499	12	4	1	10	15	42
500 - 1999	28	3	2	6	18	57
2000 - 4999	7		2	3	5	17
5000 - 9999		1		1	4	6
10000 - 19999				1	2	3
20000 a více					2	2
Celkový součet	52	13	6	26	54	151

Tabulka č. 11: Odpovědi respondentů dle velikosti obce na otázku stěhování obyvatel z vesnic do měst.

Graf č. 24: Celkové odpovědi respondentů na otázku stěhování obyvatel z vesnic do měst.

V předchozí kapitole jsme si vymezili, že obce i ve Středočeském kraji obecně problém vylidňování venkova považují za aktuální problém. Svou roli při vyplňování dotazníku hrál jistě i všeobecný přehled o populačním vývoji v regionu nebo regionální politice. Neboť když se podíváme na vyhodnocení odpovědí této otázky, vnímání stěhování obyvatel z vesnic do měst, dá říct, že 73 % respondentů se z jejich pohledu problém urbanizace netýká, resp. migrace obyvatel z venkova do měst. Pojďme se tedy podívat na výsledek odpovědi dle velikosti obcí. Následující graf č. 25 znázorňuje odpovědi dle velikosti obcí. Obce, které tento problém vnímají, jsou obvykle o velikosti do pěti set obyvatel. Větší města tento problém spíše nepocítují nebo vůbec nevnímají. Pokud ano, je to spíše z té druhé strany, že je v dané obci větší přírůstek obyvatel stěhování právě z venkovských oblastí.

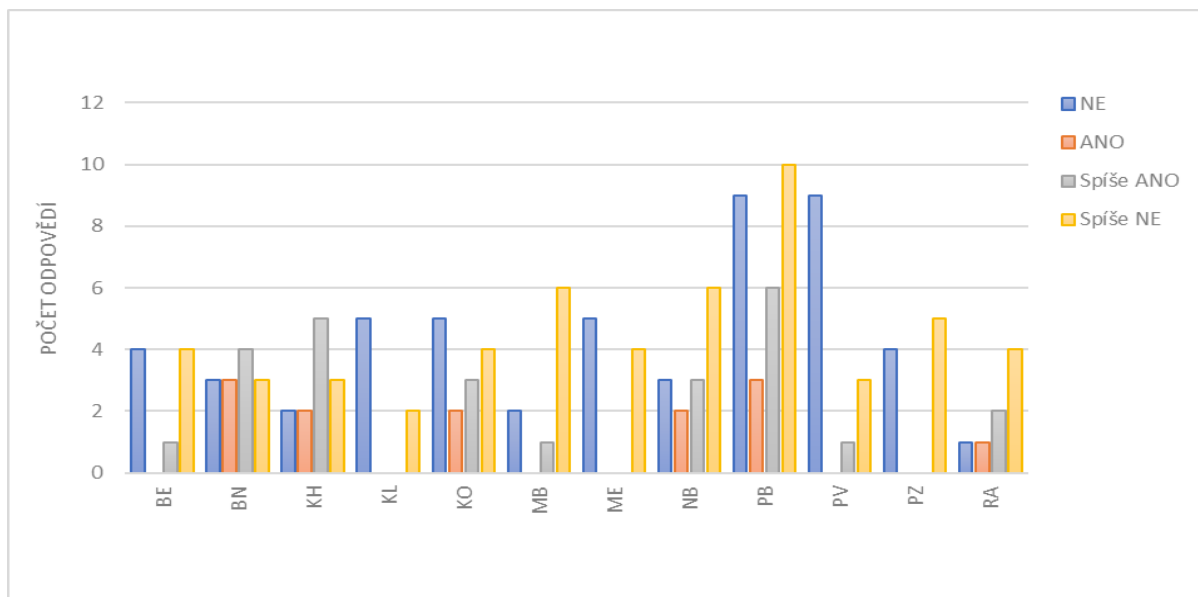

Graf č. 25: Graf odpovědí respondentů dle velikosti obce na otázku stěhování obyvatel z vesnic do měst.

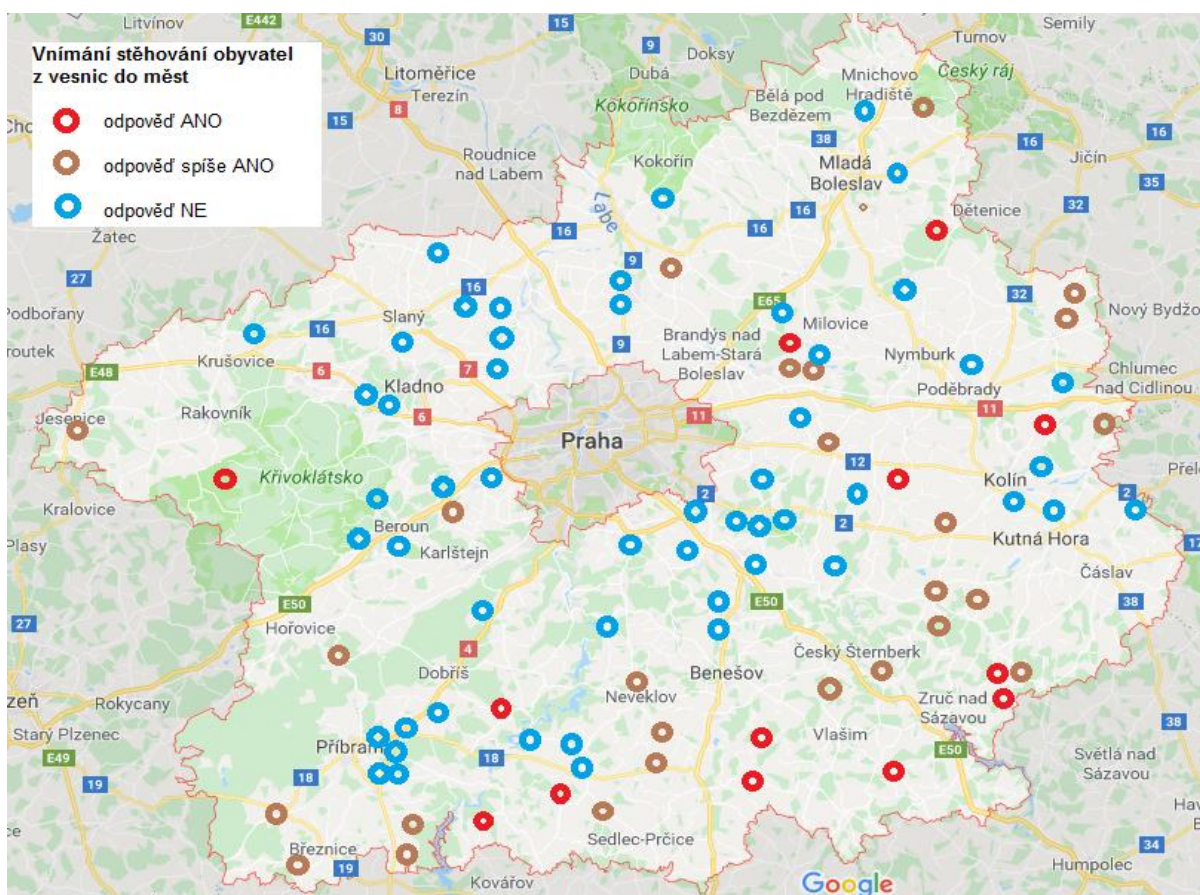
Odpovědi z hlediska okresů jsou o něco jiné, než předchozí pohled. Stěhování obyvatel z vesnic do měst se dle výsledků rozhodně netýká okresů Praha-východ, Praha-západ, Mělník, Kladno, Mladá Boleslav a Beroun. Spíše se netýká okresů Nymburk, Kolín a překvapivě ani okresu Rakovník. Okres Rakovník dosud vycházel z výsledků poměrně nevýhodně po všech stránkách, které jsem zkoumala. Nejvíce stěhování obyvatel z vesnic do měst vnímají obce v okrese Benešov, Kutná Hora a v některých oblastech okresu Příbram.

Počet z Stěhování obyvatel z vesnic do měst						
Okres	NE	ANO	Nevím	Spíše ANO	Spíše NE	Celkový součet
BE	4		1	1	4	10
BN	3	3		4	3	13
KH	2	2	1	5	3	13
KL	5		1		2	8
KO	5	2	1	3	4	15
MB	2			1	6	9
ME	5				4	9
NB	3	2		3	6	14
PB	9	3		6	10	28
PV	9			1	3	13
PZ	4				5	9
RA	1	1	2	2	4	10
Celkový součet	52	13	6	26	54	151

Tabulka č. 12: Přehled počtu odpovědí z pohledu okresů na otázku stěhování obyvatel z vesnic do měst.

Graf č. 26: Graf odpovědí respondentů dle okresů na otázku stěhování obyvatel z vesnic do měst.

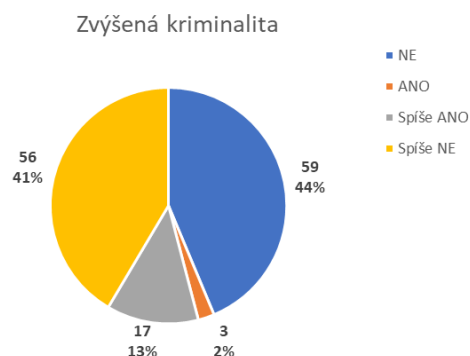

Mapa č. 13: Znázornění obcí odpovídajících na otázku vnímání stěhování obyvatel z vesnic do měst.

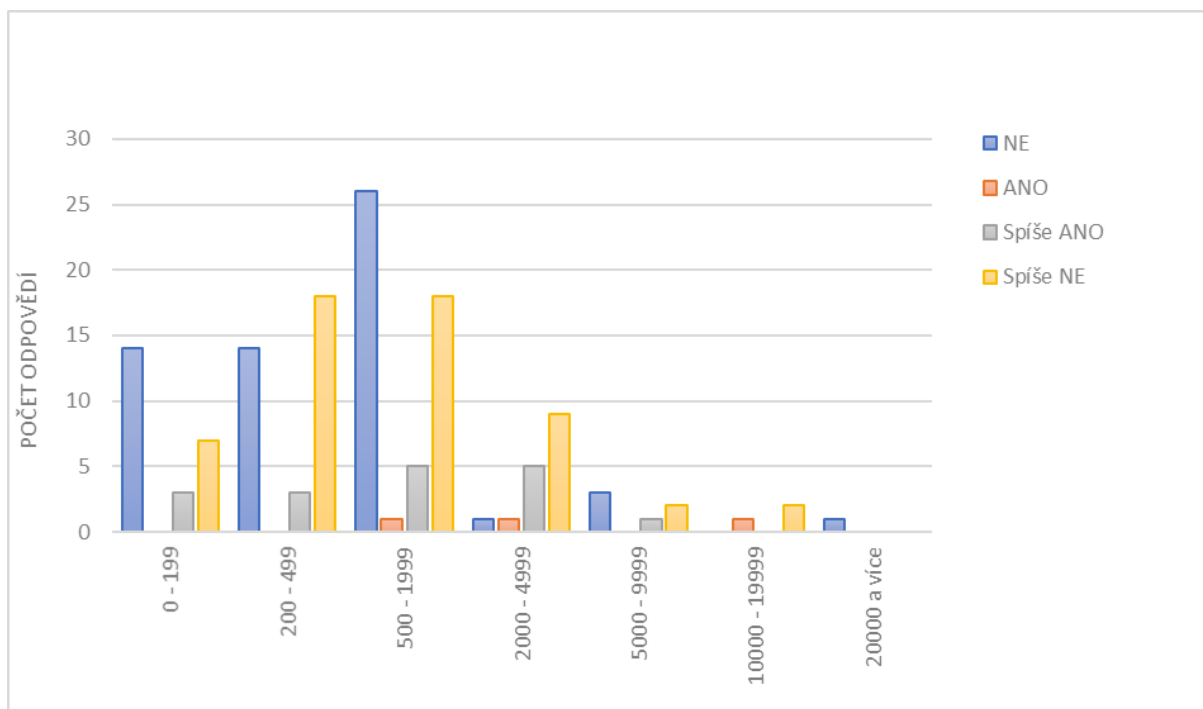
Vnímání vyšší míry kriminality

„Potýká se vaše obec s problémem zvýšené kriminality v posledních letech?“ Celkový výsledek odpovědí znázorněný ve výšečovém grafu vyšel poměrně jednoznačně záporně. Odpověď ne nebo spíše ne zvolilo 115 respondentů, tedy 85 % odpovědí. Pouze 15 % odpovědí znělo kladně. Z výsledků se tedy nedá říci, že by se Středočeský kraj plošně potýkal se zvýšenou kriminalitou v posledních letech.

Počet z Zvýšená kriminalita						
Velikost obce	NE	ANO	Nevím	Spíše ANO	Spíše NE	Celkový součet
0 - 199	14			3	7	24
200 - 499	14		7	3	18	42
500 - 1999	26	1	7	5	18	57
2000 - 4999	1	1	1	5	9	17
5000 - 9999	3			1	2	6
10000 - 19999		1			2	3
20000 a více	1		1			2
Celkový součet	59	3	16	17	56	151

Tabulka č. 12: Odpovědi respondentů dle velikosti obce na otázku míry kriminality
 Graf č. 26: Celkové odpovědi respondentů na otázku zvyšování míry kriminality

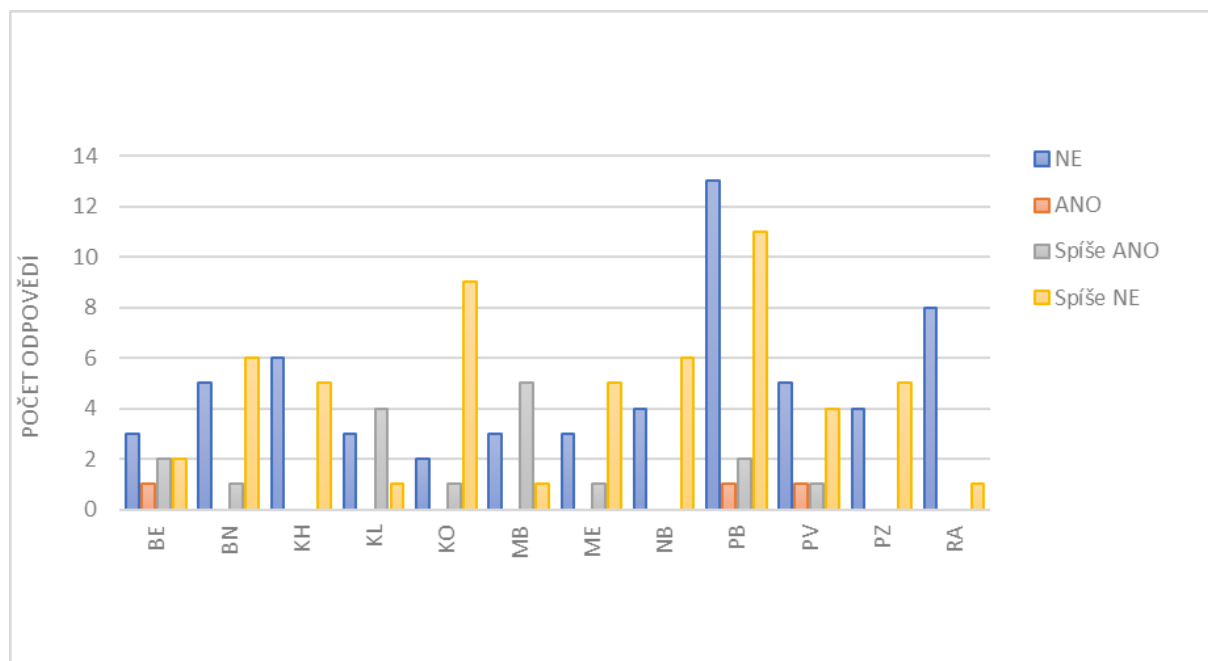
Graf č. 27: Graf odpovědí respondentů dle velikosti obce na otázku zvyšování míry kriminality v posledních letech.

Na grafu výše jsou znázorněny odpovědi respondentů dle velikosti obce. Zvýšenou kriminalitu během posledních let zaznamenaly spíše větší obce. Ano odpověděly pouze obce

Brandýs nad Labem (10 000–19999 obyvatel, PV), Vysoký Chlumeck (500-1999 obyvatel, PB) a Zdice (2 000-4999 obyvatel, BE). Spíše ano odpovídaly nejčastěji obce o velikosti 500-1999 (Červené Pečky – KO, Chrustenice – BE, Skalsko – MB, Třebichovice – KL, Třebusice – KL) a 2000-4999 obyvatel (Dolní Bousov – MB, Libušín – KL, Tuchlovice – KL, Sázava – BN, Žebrák – BE). Spíše ano odpověděla též jedna obec s počtem obyvatel nad pět tisíc, a to Odolena Voda z okresu Praha-východ.

Počet z Zvýšená kriminalita						
Okres	NE	ANO	Nevím	Spíše ANO	Spíše NE	Celkový součet
BE	3	1	2	2	2	10
BN	5		1	1	6	13
KH	6		2		5	13
KL	3			4	1	8
KO	2		3	1	9	15
MB	3			5	1	9
ME	3			1	5	9
NB	4		4		6	14
PB	13	1	1	2	11	28
PV	5	1	2	1	4	13
PZ	4				5	9
RA	8		1		1	10
Celkový součet	59	3	16	17	56	151

Zvýšenou míru kriminality zaznamenávaly jen obce v okresech Beroun, Kladno, Mladá Boleslav, Příbram a Praha-východ.

Graf č. 28: Graf odpovědí respondentů dle okresu na otázku zvyšování míry kriminality v posledních letech.

Rozvoj obcí

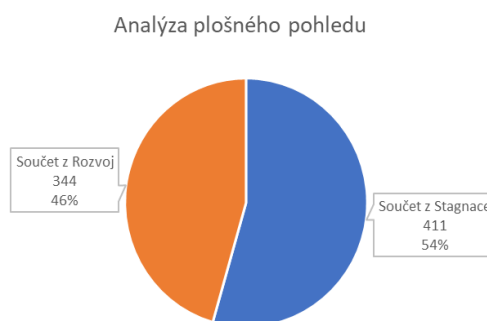
„Podílí se vaše obec na svém rozvoji?“ Zajímala jsem se, jestli obecně probíhají snahy ze strany obcí pro jejich vlastní rozvoj. Ptala jsem se, v jaké oblasti se podílí daná obec na svém rozvoji, tedy do jaké oblasti investuje nebo jaké podniká činnosti. Možnosti odpovědí byly rozvoj v oblasti:

- Školství.
- Zdravotnictví.
- Doprava.
- Výstavba.
- Zájmová činnost.

Odpověď mohly obce jednotlivě pro každou oblast rozvoje buď ano (tzn. ano, obec podílí na svém rozvoji v této oblasti) nebo ne (respondent neoznačil odpověď, tudíž se obec v této oblasti na rozvoji nepodílí). Abych mohla odpovědi vyhodnotit a porovnat, klasifikovala jsem každou odpověď jedním bodem a vyčlenila dva pohledy na výsledky. Odpověď ano přičítá bod k výslednému součtu v kategorii *Rozvoj* obce, odpovědi ne jsem zařadila do kategorie *Stagnace* obce. Pokud se tedy například obec realizovala ve třech oblastech, získala tři body v kategorii Rozvoj, a ve zbylých dvou ne, získala dva body v kategorii Stagnace.

Celkový výsledek odpovědí je znázorněn ve výšečovém grafu níže. Provedla jsem analýzu plošného pohledu na rozvoj obcí ve Středočeském kraji. Indexy odpovědí mne dovedly k celkovému součtu bodů v kategoriích Rozvoj a Stagnace obce. Při pohledu na celkové výsledky vyšlo, že obce se z 54 % spíše nerealizují ve svém rozvoji. Na svém rozvoji se podílí 46 % dotázaných obcí. Když jsem procházela jednotlivé odpovědi, nejčastější oblastí rozvoje obce byla jednoznačně oblast podpory zájmové činnosti. V té se ze všech 151 respondentů realizuje 106 obcí. V oblasti výstavby 94 obcí, oblasti školství 73 obcí, oblasti dopravy 54 obcí a nakonec v oblasti zdravotnictví pouhých 17 obcí.

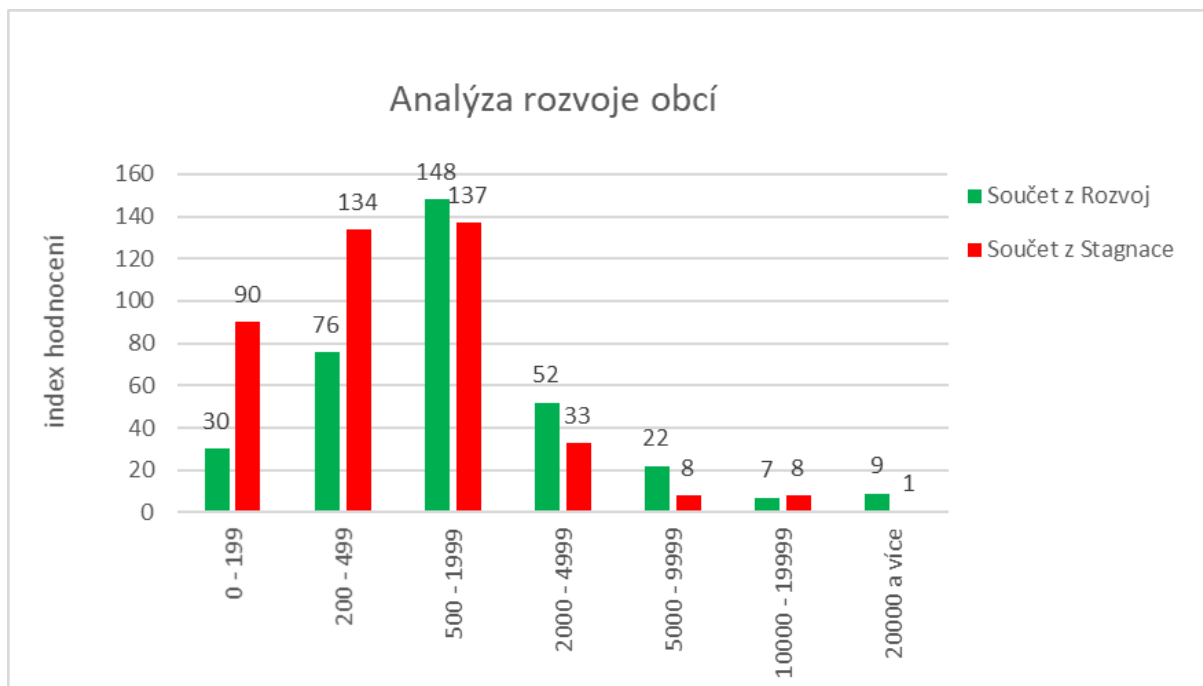
Velikost obce	Součet z Rozvoj	Součet z Stagnace
0 - 199	30	90
200 - 499	76	134
500 - 1999	148	137
2000 - 4999	52	33
5000 - 9999	22	8
10000 - 19999	7	8
20000 a více	9	1
Celkový součet	344	411

Tabulka č. 13: Odpovědi respondentů dle velikosti obce na otázku rozvoj obcí.

Graf č. 29: Celkové odpovědi respondentů na otázku rozvoj obcí.

Jestliže se zaměříme na rozvoj obcí dle jejich velikosti, výsledky jsou dosti odlišné. Menší obce s počtem obyvatelstva 0-199 a 200-499 obyvatel dle součtu indexů spíše stagnují ve svém rozvoji. Situace se ale mění spolu s velikostí obcí. Větší obce, tj. s počtem obyvatelstva na 500 obyvatel, se již svému rozvoji obecně mnohem více věnují.

Graf č. 30: Graf odpovědí respondentů dle velikosti obce na otázku rozvoj obce.

Dotazníkové šetření jsem provedla na vzorku 151 obcí Středočeského kraje. Z 24 obcí o velikosti 0-199 obyvatel se v rámci svého rozvoje věnují 3 oblasti školství, žádná oblasti zdravotnictví, 11 v oblasti výstavba a polovina zájmové činnosti. Ze 42 obcí o velikosti 200-499 obyvatel se věnuje 10 obcí rozvoji školství, 1 zdravotnictví, 14 dopravě, 26 výstavbě a 25 zájmové činnosti. Z 57 obcí s počtem obyvatel 500-1999 se věnuje 36 obcí rozvoji školství, 8 zdravotnictví, 21 dopravě, 37 výstavbě a 46 zájmové činnosti. Z celkem 17 obcí s počtem obyvatel 2000-4999 se 14 podílí na rozvoji v oblasti školství, 5 v zdravotnictví, 8 v dopravě, 12 ve výstavbě a 13 v zájmové činnosti. Z 6 obcí o velikosti 5000-9999 obyvatel se všechny podílejí na rozvoji v oblasti školství a zájmové činnosti, v oblasti dopravy a výstavby vždy 4 obce a jen 2 v oblasti zdravotnictví. Z 3 obcí o velikosti 10000-19999 obyvatel se vždy dvě obce podílí na rozvoji v oblasti školství, výstavby a zájmové činnosti. Jen jedna v oblasti dopravy a žádná v oblasti zdravotnictví.

Na závěr z 2 obcí s počtem obyvatelstva nad 2000 se všechny podílejí ve všech zmíněných oblastech rozvoje, ve zdravotnictví se podílí jen jedna. Zde příkládám tabulku pro přehlednost.

Velikost obce	Celkem odpovědí od obcí	Rozvoj obce v oblasti				
		školství	zdravotnictví	doprava	výstavba	zájmová činnost
0 – 199	24	3	0	4	11	12
200 – 499	42	10	1	14	26	25
500 – 1999	57	36	8	21	37	46
2000 – 4999	17	14	5	8	12	13
5000 – 9999	6	6	2	4	4	6
10000 – 19999	3	2	0	1	2	2
20000 a více	2	2	1	2	2	2
Celkem	151	73	17	54	94	106

Tabulka č. 14: Výsledky odpovědí na otázku rozvoje obce.

Do dotazníku mi respondenti též psali, v čem konkrétně se nejvíce angažují. V oblasti školství se obce nejčastěji podílí na rozšiřování mateřských škol, často rodinám i na mateřskou školu přispívají. V této oblasti se finančně podílí dále především na vybavení základních škol, například koupě elektronických tabulí pro zlepšení podmínek výuky atp. V oblasti zájmové činnosti se jedná nejčastěji o podporu, zřizování a zajištění fungování komunitních center pro občany, pořádání kulturních a sportovních akcí. V celkem 128 dotázaných obcích fungují i zájmové skupiny, spolky či místní akční skupiny, které přispívají k atraktivitě a oživení dění v obci. Nakonec oblast dopravy a výstavby se spolu často prolíná. Zde obce uvádí zejména výstavbu, obnovu či rozšíření veřejné infrastruktury (chodníky, kanalizace, čistička odpadních vod, místní komunikace, veřejné osvětlení aj.). Tabulka s respondenty s nejvyšším indexem Rozvoj a Stagnace je uvedena v příloze.

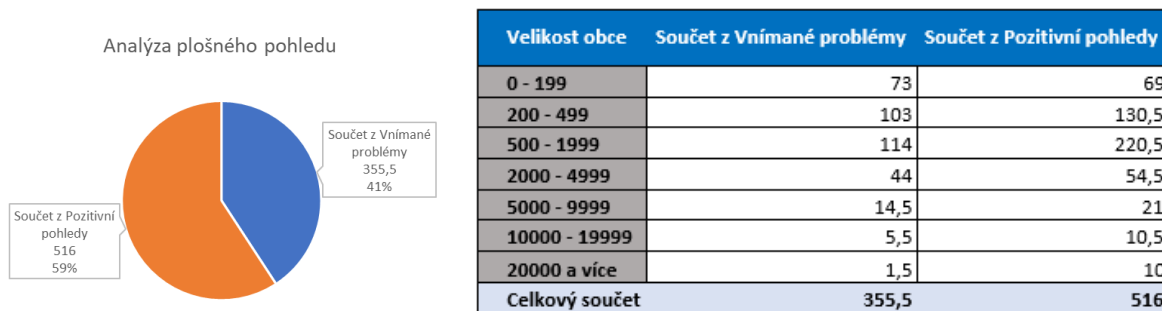
Shrnutí výsledků problémů obcí

Do dotazníku jsem zahrnula souhrnnou otázku sledující mnou vybrané problémy, se kterými se venkovské obce potýkají. Ptala jsem se, jestli se obce celkově potýkají s problémy:

1. Vylidňování venkova.
2. Stěhování obyvatel z vesnic do měst.
3. Stárnutí populace.
4. Nedostatečná kapacita zdravotnických zařízení či lékařské péče.
5. Nedostatečná kapacita vzdělávacích institucí, například MŠ, ZŠ, SŠ atd.
6. Chybějící veřejné instituce, například úřady, městská policie, pošta atd.
7. Nedostatek finančních prostředků.
8. Nedostatečné dopravní spojení do větších měst.
9. Zvýšená kriminalita.

Respondenti mohli odpovídat opět možnostmi ano, spíše ano, nevím, spíše ne, ne, popř. jiná odpověď. Pro vyhodnocení problémů jsem zvolila metodu klasifikace jednotlivých problémů do skupiny *Vnímané problémy* nebo *Pozitivní pohledy*. Pokud respondent odpověděl na otázku ano nebo spíše ano, znamená to, že daný bod otázky je hodnocen negativně a představuje pro obec problém. Naopak v případě, že respondentova odpověď zněla ne nebo spíše ne, je odpověď hodnocena pozitivně. Vysvětlím blíže na příkladu otázky: *Nedostatečná kapacita zdravotnických zařízení či lékařské péče* – pokud odpověď zněla ano nebo spíše ano, tento bod představuje v obci problém = hodnocení otázky je zařazeno do skupiny *Vnímané problémy*. Pokud ale odpověď zněla ne nebo spíše ne, znamená to, že se obec nepotýká s nedostatkem zdravotnických zařízení a tudíž je hodnocení této otázky zařazeno do skupiny *Pozitivní pohledy*. Odpovědi jsem bodovala, tzn. odpověď ano byla počítána za 1 bod, odpověď spíše ano za 0,5 bodu, stejně tak odpovědi ne a spíše ne. Odpovědi „nevím“ jsem do výsledného hodnocení nezařazovala. Výsledkem je analýza plošného pohledu na zkoumané problémy v obcích Středočeského kraje. Vyhodnocení odpovědí představuje součet celkového obodování odpovědí zjišťovaných problémů.

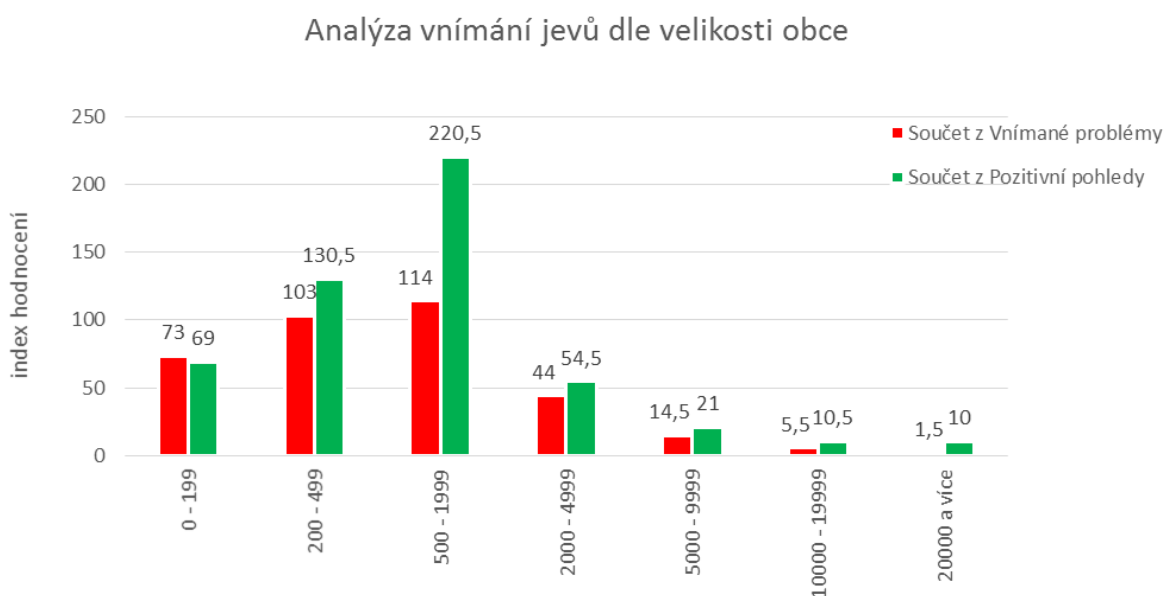
V následujícím výšečovém grafu je znázorněn součet klasifikovaných odpovědí dle skupin Vnímané problémy a Pozitivní pohledy. Součet Pozitivních pohledů celkem převyšuje součet bodů skupiny Vnímané problémy. Z plošného pohledu na celý kraj vytčené problémy nepředstavují extrémní formy ohrožení.

Tabulka č. 15: Odpovědi respondentů dle velikosti obce na otázku vnímání vybraných problémů v obcích Středočeského kraje.

Graf č. 31: Celkové odpovědi respondentů na otázku vnímání vybraných problémů v obcích Středočeského kraje.

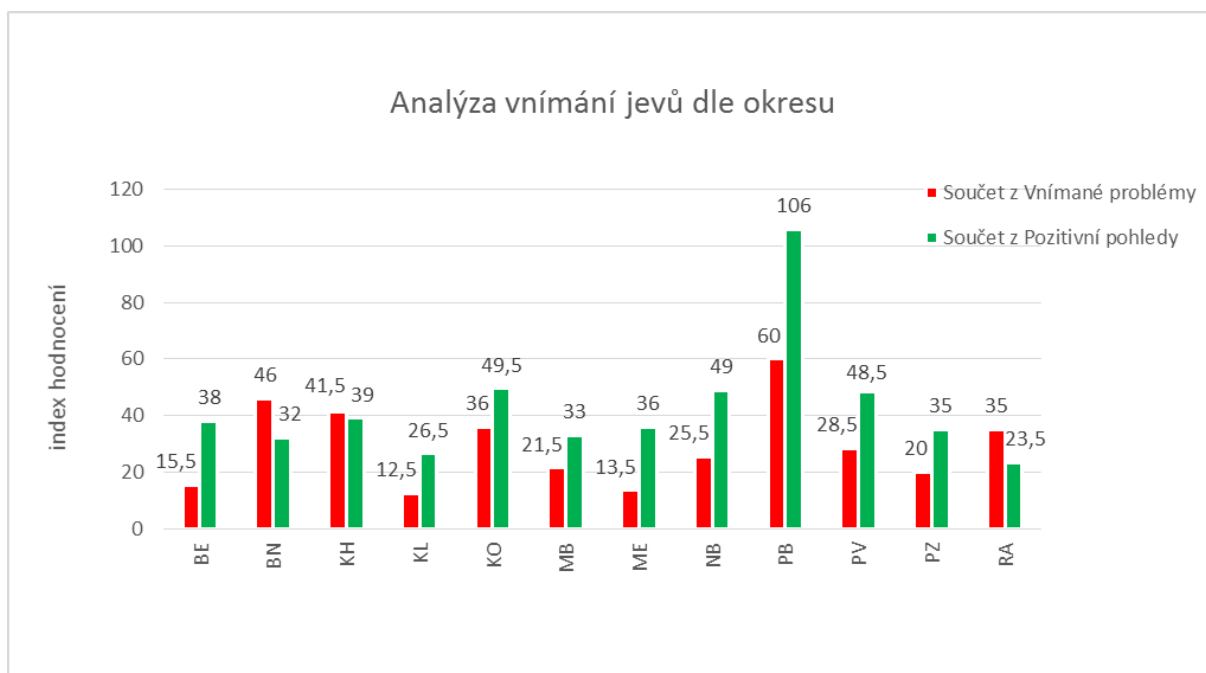
Pokud se podíváme na vnímání daných problémů z pohledu obcí, odpovědi se již liší. Nejmenší obce o velikosti do 199 obyvatel vykazují index Vnímané problémy vyšší než index Pozitivní pohledy. Odpovídaly tedy častěji ano nebo spíše ano. Obce o velikosti nad 200 obyvatel mají vyšší index Pozitivní pohledy.

Graf č. 32: Graf odpovědí respondentů dle velikosti obce na otázku vnímání vybraných problémů v obcích Středočeského kraje.

Okres	Součet z Vnímané problémy	Součet z Pozitivní pohledy
BE	15,5	38
BN	46	32
KH	41,5	39
KL	12,5	26,5
KO	36	49,5
MB	21,5	33
ME	13,5	36
NB	25,5	49
PB	60	106
PV	28,5	48,5
PZ	20	35
RA	35	23,5
Celkový součet	355,5	516

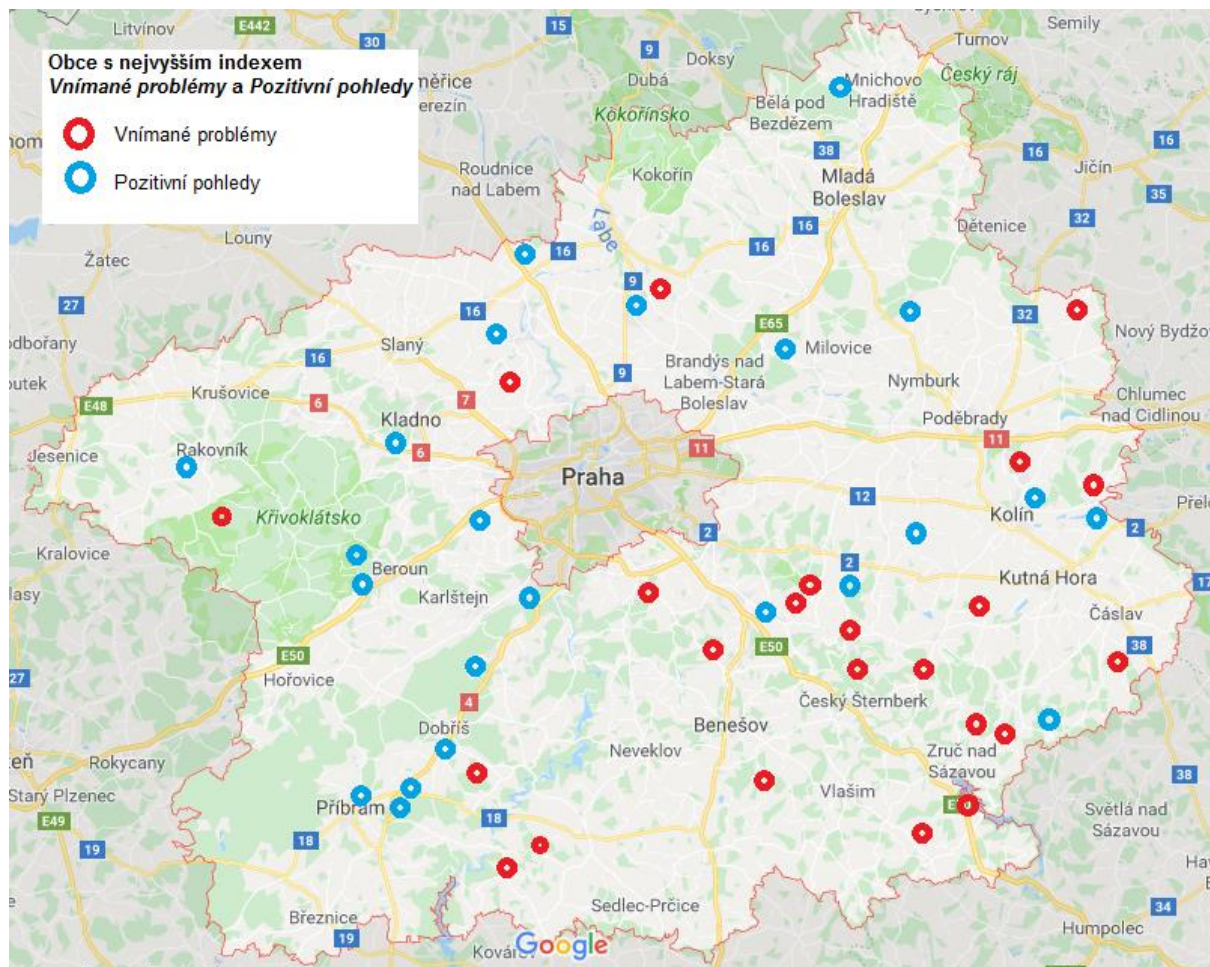
Vnímání problémů z pohledu okresů vyzdvihuje problémovější okresy. Obecně vybrané problémy vnímají nejvíce obce v okrese Benešov, Kutná Hora a Rakovník. Úplně nejnižší podíl součtu indexů Vnímané problémy vyšel v okresech Kladno, Mělník a Beroun. Nejvyšší hodnoty součtu z Pozitivních pohledů na tyto problémy získaly okresy Příbram, Kolín, Nymburk a Praha-východ.

Graf č. 33: Graf odpovědí respondentů dle okresu na otázku vnímání vybraných problémů v obcích Středočeského kraje.

V následující a poslední mapě jsem znázornila 23 obcí s nejvyšším indexem hodnocení Vnímané problémy a 23 obcí s nejvyšším indexem hodnocení Pozitivní pohledy. Obce vyznačené modrou značkou představují obce kategorie Pozitivní pohledy. Tyto obce vybrané problémy spíše nevnímají, jejich odpovědi zněly nejčastěji ne nebo spíše ne. Obce vyznačené

červenou značkou představují obce kategorie Vnímané problémy. Tyto obce zkoumané problémy vnímají, jejich odpovědi zněly nejčastěji ano nebo spíše ano.

Mapa č. 14: Obce s nejvyšším indexem Vnímané problémy a Pozitivní pohledy.

Výsledkem mého výzkumu je vyhraničení problémových oblastí ve Středočeském kraji. Převládají tendence, že obce mimo hlavní dopravní tahy se potýkají s vytýčenými problémy, tedy stárnutím populace, vylidňováním, nedostatečnou nabídkou služeb. Takové problémy nevnímají obce v zázemí větších měst, které se často stávají součástí větší suburbánní zóny. Na území Středočeského kraje se na základě průzkumu nejméně daří v okrese Benešov a Kutná Hora. V okrese Příbram též vnímá problém podstatné množství obcí, toto množství však vyvažují obce nacházející se podél dopravních tahů na spádová města. Tabulka přehledem respondentů s nejvyšším indexem Vnímané problémy a Pozitivní pohledy je uvedena v příloze.

Bezpečnostní aspekty vnitrostátní migrace

Obecně mezi **bezpečnostní aspekty migrace** patří například hrozba terorismu, organizovaného zločinu, šíření nález, narušování kulturních zvyklostí aj. Pokud se podíváme na **bezpečnostní aspekty vnitrostátní migrace v České republice**, zjistíme, že nejsou a nemohou být stejné. Bezpečnostní aspekty představují jakousi hrozbu. Hrozba je přírodní nebo člověkem podmíněný proces představující potenciál, tj. schopnost zdroje hrozby být aktivován a způsobit škodu. Hrozba bývá zdrojem rizika. Co je vlastně riziko? Riziko je obecně možnost, že s určitou pravděpodobností vznikne událost, kterou považujeme z bezpečnostního hlediska za nežádoucí. Pod hrozbou si můžeme představit například samotný proces vylidňování venkova, stárnutí obyvatelstva nebo i mizení institucí toliko potřebných pro život na vesnici. Rizikem se stává vznik depopulačních oblastí, vyloučených lokalit nebo periferií vlivem migrace. Rizikem se stává nedostatek pracovních sil a celkový přirozený úbytek v dané oblasti vlivem stárnutí obyvatelstva. Rizikem se stává nedostatek dostupných veřejných institucí (zdravotnických zařízení a lékařské péče, vzdělávacích zařízení, instituce státní správy aj.).

Otázku bezpečnostních aspektů vylidňování venkova v České republice jsem probírala i s odborníky, autory knih, článků a primárních zdrojů informací na tuto problematiku. Prvním se stal pan **RNDr. Radim Perlín, Ph.D.**, který navrhuje dvě možnosti jak uchopit odpověď. První je „z pohledu zvýšené kriminality ve vesnicích a chatových osadách, kde nikdo nebydlí“. Tato hypotéza se však nepotvrdila. V dotazníkovém šetření, které jsem provedla, byly respondenty především menší obce v kraji. Na otázku, jestli v posledních letech došlo ke zvýšení kriminality během posledních let (viz kapitola *Vnímání vyšší míry kriminality*), byla vyšší míra kriminality v průběhu posledních let zaznamenána pouze v obcích s větším počtem obyvatel, tj. 500 a více. Dále jsem porovnávala i velikost indexu kriminality ve Středočeském kraji (viz kapitola *Kriminalita*). Výsledek porovnávání výše indexu kriminality stejně velkých měst, ale v jiné geografické poloze potvrdil trend – čím blíže je město k Praze, tím vyšší index kriminality vykazuje. Obdobně jsme se mohli podívat na porovnání míry kriminality mezi okresy na *grafu č. 15 Kriminalita v okresech Středočeského kraje v letech 2016 a 2017*. Zde lze vyčíst z grafu fakt, že čím menší hustota obyvatel na km², tím menší míra kriminality. Nyní mohu říct, že se míra páchané kriminality odvíjí i od fluktuace, resp. migrace, lidí na daném území. Vyšší koncentrace osob představuje riziko vyšší míry kriminality.

Druhá možnost, jak chápat dle doktora Perlína bezpečnostní aspekty vnitrostátní migrace, existuje dle typu emigrace z ohrožených lokalit. „*Je ale nutné si uvědomit, že je vylidňování různého typu. První odchází mladá a vzdělanější populace. Může se stát, že některé venkovské oblasti se přeměňují, právě i kvůli vylidňování venkova, na sociálně velmi slabé až vyloučené lokality. Pak zde může dojít k subjektivnímu i objektivnímu zhoršení pocitu bezpečí.*“

Druhým odborníkem, který mi věnoval svůj čas, se stal pan **doc. RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D.** Pan docent Ouředníček za bezpečnostní aspekty vylidňování venkova v České republice považuje především mizení institucí a vznik prostoru pro zvyšování kriminality. Ztrátou obyvatelstva dané území ztrácí také svou identitu. Podle něj je v dnešní

době důležitá i jakási *sociální kontrola*, která hraje obecně ve společnosti významnou roli. V menších a nejmenších obcích hraje často roli jediné kontroly. Sociální kontrola patří mezi mechanismy procesu socializace, které určují, co je v jednání mezi lidmi správné a žádoucí. Je několik druhů kontroly, obvykle stanovuje jaké jednání je deviantní a kdy je třeba jej postihovat sankcemi. Tím směřuje k odstranění nežádoucích jevů ze společnosti. V případě, že v obci není dostatek lidí na to, aby sami mezi sebou působili jako sociální kontrola, vzniká riziko, že tento princip nebude fungovat. Hrozí vzájemné odcizování, segregace a kriminalizace obyvatel. Bavíme se o situaci, kdy v obci není například městská policie. Na závěr rozhovoru toto téma pan docent uzavřel slovy „*K úplnému vylidnění venkova nikdy nedojde – spíše jsou dnes patrné dekoncentrační tendence obyvatelstva. V některých obcích je asi největší hrozbou segregace, demografické stárnutí.*“ Dále jsme se shodli ještě na rizicích, která s sebou přináší vysoká koncentrace a fluktuace lidí, dále i například nedostatek pracovních příležitostí, resp. nezaměstnanost. Nedostatek pracovních příležitostí je další z věcí, která k vylidňování venkova přispívá.

Nyní bych ráda shrnula i výsledek rozhovoru s bývalým radním města Příbram, kterým se stal pan **ing. Václav Dvořák, MBA**. Při vyplňování dotazníku zaměřeného na zkoumání vybraných problémů obcí ve Středočeském kraji, se k jednotlivým bodům vyjádřil z pohledu města Příbram. Problém stárnutí obyvatelstva město jako takové nevnímá, protože mezi jeho občany je dostatečný počet rodin a osob v produktivním věku, i přes to, že celkový počet obyvatel města se v průběhu let snižuje. Problém vylidňování venkova pan inženýr za aktuální nepovažuje, neboť se jedná o něco přirozeného. Lidé směřují do měst nejen z ekonomického hlediska. Na druhou stranu venkovský prostor se dá využívat k rekreaci, „chataření“ aj. S tímto problémem souvisí i následující téma stěhování obyvatel z vesnic do měst. Zde zněla odpověď spíše ne, protože v Příbrami se ze statistického hlediska nezvyšuje celkový počet obyvatel vlivem imigrace. V Příbrami v posledních letech nedochází k zvyšování míry kriminality. Ba naopak, klesá. Tato pozitivní situace je přičítána efektivním Programům prevence kriminality a dobré spolupráci státní a městské policie. Co se týče rozvoje města, je spíše aktivní. Město investuje v oblasti školství, dopravě, výstavbě a zájmové činnosti. Navíc ve městě samozřejmě působí i zájmové skupiny a spolky jako je například Sbor dobrovolných hasičů, sportovní kluby, baráčníci a jiné lokální spolky, které udržují atraktivitu města a přispívají k jeho oživení. Na závěrečnou otázku celkového pohledu na možné problémy obcí zněla většina odpovědí ne. Město Příbram netrápí stárnutí populace, nedostatečná kapacita vzdělávacích institucí či veřejných institucí, ani nedostatečné dopravní spojení do okolních větších měst nebo nedostatek finančních prostředků. Překvapila mne poměrně velká závislost Příbrami na hlavním městě Praze. Pan inženýr si nechal vypracovat analýzu, ze které vyšlo, že denně dojíždí do Prahy 3 000 obyvatel Příbrami za prací. To představuje i podstatný tlak na dopravní spojení v obou směrech.

Závěr

Zde je prostor k potvrzení hypotéz, které byly stanoveny na začátku studie, zněly následovně:

Hypotéza č. 1: Vylidňování některých oblastí je v kontextu České republiky relevantními aktéry chápáno spíše jako hospodářské a společenské / sociální, nikoli primárně jako bezpečnostní výzva.

Hypotézu č. 1 musím na základě nastudovaných a získaných informací **potvrdit**. Vylidňování venkova České republiky není autory tematické literatury vůbec spojováno s bezpečnostní hrozbou nebo definováno jako bezpečnostní riziko. Jako bezpečnostní výzvu tento jev nevidí ani přední čeští odborníci mimo výše uvedené bezpečnostní aspekty vnitrostátní migrace obyvatelstva. Taktéž ani Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky ve svých koncepčních dokumentech nebo dotázané obce Středočeského kraje. V kontextu České republiky jsou vylidňující se oblasti brány v podstatě jen jako hospodářsky a společensky slabé či znevýhodněné.

Hypotéza č. 2: Problematika „vylidňování“ venkova není sledována jen na úrovni státu a krajů, ale i na nejnižší úrovni. Na úrovni obcí existují aktivní opatření a probíhají lokální snahy, které si kladou za cíl zmírnit negativní jevy v ohrožených lokalitách.

Vyhodnotit hypotézu č. 2 nebude tak lehké. Problematika vylidňování venkova může být sledována na třech úrovních, těmi jsou národní, krajská a lokální (viz kapitola *Aktéři rozvoje venkova*). Na národní úrovni má dominantní postavení Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, dále lze brát v úvahu z hospodářského hlediska i Ministerstvo zemědělství. Ministerstvo pro místní rozvoj je ústředním orgánem zejména ve věcech regionální politiky, politiky bydlení, aj. Spravuje finanční prostředky, které jsou pro krajskou a lokální úroveň velmi důležité. Ve vztahu k rozvoji venkova má ve své gesci také například Program obnovy venkova, dále zajišťuje zpracování důležitých koncepčních dokumentů atd. Na krajské úrovni je tato problematika v gesci samotného kraje, krajského informačního střediska nebo i vysokých škol, pod kterými probíhají různé výzkumné projekty. Lze tedy tvrdit, že problematika vylidňování venkova je na úrovni státu a krajů sledována. Na nejnižší úrovni, tj. lokální úrovni, patří mezi aktéry rozvoje venkova obce, obcí zřizované organizace, podnikatelé, zemědělci a zájmová sdružení nebo spolky. Po výsledcích dotazníkového šetření, mohou říci, že obce se spíše na svém rozvoji podílí, ale záleží na jejich velikosti. V kapitole 5.5 *Rozvoj obcí* jsem se věnovala analýze účasti obcí na svém rozvoji. Obecně převažuje spíše stagnace obcí. Nejméně se na svém rozvoji podílí nejmenší obce, které většinou nemají potřebu se rozvíjet, z důvodu dostatku obyvatel nebo financí v rozpočtu obce. Nejmenší obce s počtem obyvatel 0-199 se podílí spíše na výstavbě a zájmové činnosti. Tedy podporují místní zájmové spolky a investují nejvíce do opravy veřejné infrastruktury, kanalizace aj. Větší obce se již podílí na svém rozvoji i v oblasti školství. V oblasti dopravy se nejvíce podílí obce s počtem obyvatel 200–1999. Nejvíce stagnuje rozvoj v oblasti zdravotnictví. Menší obce si obvykle drží jednoho lékaře a jednu sestru, nebo je sdílejí

s okolními vesnicemi. Nicméně vylidňování venkova se týká právě obvykle nejmenších obcí, u kterých se nedá říct, že by vyvíjely aktivní opatření nebo snahy o zlepšení situace.

Pokud chceme mluvit o lokálních snahách, musím zmínit tzv. Místní akční skupiny nebo mikroregiony. **Místní akční skupina** (MAS) je forma místního partnerství, která umožňuje efektivní způsob využívání dostupných zdrojů. Jejimi členy mohou být obce, jejich svazky, instituce veřejné moci, soukromé podnikatelské subjekty, neziskové organizace i samotní občané jako fyzické osoby. Ti všichni v rámci místní akční skupiny spolupracují na rozvoji a obnově venkova. Jejich projekty a aktivity jsou podpořeny čerpáním finančních prostředků z národních programů nebo z programů Evropské unie. Dá se říci, že MAS reprezentují lokální snahy, neboť se snaží například o podporu dopravních spojení, snaží se zajistit obchody s potravinami v obcích, kde nejsou, aj. **Mikroregion** (též svazek obcí, sdružení obcí) je sdružení několika obcí za účelem dosažení společného cíle. Typickým rysem takového svazku je vznik z vlastní iniciativy, nikoliv příkazem nadřízeného orgánu nebo ze zákona. Takto vznikají například dobrovolné svazky obcí podle zákona č. 128/2000 Sb., o obcích.

Ted' mne čeká už jen shrnutí výsledků mého snažení. Na začátku studie jsem vymezila základní pojmy, kterými byla migrace a venkov. V souvislosti s migrací jsem se věnovala i dopadům migrace a jak vypadá stav vnitrostátní migrace na území České republiky. Zde jsem se dozvěděla, že obecně převažuje meziobecní migrace obyvatel a že celkový objem vnitrostátní migrace po roce 2017 mírně klesl po stoupajících tendencích v předchozích letech. Největší objem migrujících představují osoby ve věku 18-34 let, jejíž objem však v průběhu posledních let klesal. Druhá nejvíce migrující věková skupina populace je ve věku 0-17 let, která má ve svém objemu konstantně stoupající tendenci v průběhu sledovaných let. Nejméně se stěhuje obyvatelstvo ve věku 65 a více let.

Věnovala jsem se též charakteristice území České republiky z pohledu vybraných ukazatelů. Zde jsem se věnovala vývoji počtu obyvatel, jeho věkové struktuře, osídlení území a vývoj míry kriminality. Nejvíce obyvatel se koncentruje v kraji Hlavního města Prahy, Středočeském, Jihomoravském a Moravskoslezském. Počet obyvatelstva České republiky v posledních letech mírně roste. Ve složení populace České republiky tvoří největší složku obyvatelstvo ve věku 15-64 let, kterých však konstantně ubývá. Na úkor toho přibývá počet osob ve věku 65 a více let, v menším množství i osob ve věku 0-14 let. Populace České republiky stárne a je nerovnoměrně rozvrstvena, na čemž má svůj podíl především urbanizace a vysoká koncentrace obyvatel ve vybraných lokalitách.

Čtvrtou kapitolu jsem věnovala analýze Středočeského kraje, kde jsem se věnovala výši migrace obyvatelstva, dále i věkové struktuře populace v souvislosti s populačním vývojem a jednotlivé údaje porovnávala mezi okresy v kraji. Mezi nejlidnatější okresy Středočeského kraje patří Praha-východ, Praha-západ a Kladno. Počet obyvatelstva v celém kraji trvale stoupá. Jeho věkové složení vykazuje stejné tendence jako pohled na věkovou skladbu obyvatelstva České republiky.

Osídlení obyvatelstva ovlivňují silně obydlené zóny rezidenční suburbanizace v okolí spádových měst. Co se týče věkového složení obyvatelstva v kraji, populačně nejmladšími okresy jsou jednoznačně Praha-východ a Praha-západ. Zde je nejvyšší podíl osob v produktivním věku a ve věku 0-14 let. Nejstarší složení obyvatelstva vykazují statistické údaje v okrese Kutná Hora, Příbram, Rakovník a Benešov.

Dále jsem na území Středočeského kraje sledovala i jednotlivé aspekty migrace v populačním vývoji. Srovnávala jsem hodnoty přirozeného přírůstku/úbytku (rozením a vymíráním) a přírůstku/úbytku stěhováním obyvatelstva (imigrací a emigrací), na základě toho tedy i celkový přírůstek obyvatelstva mezi okresy. Vyhodnocovala jsem hodnoty ukazatelů za rok 2016. Celkem 83 % celkového přírůstku představuje přírůstek obyvatel stěhováním. Přirozený přírůstek činí jen 17 % celkového přírůstku obyvatel v kraji. Celkový roční přírůstek obyvatel byl jednoznačně nejvyšší v okrese Praha-východ a Praha-západ. Nejnižší v okrese Rakovník, Příbram, Kutná Hora a Benešov. Tyto čtyři okresy se současně potýkají s přirozeným úbytkem obyvatelstva, zde hraje podstatnou vyrovnávací roli přírůstek obyvatelstva migrací, aby se okresy udržely v kladných číslech.

V závěru studie jsou uvedeny výsledky průzkumu vybraných problémů v obcích Středočeského kraje. Dotazník jsem sestavila z otázek korelujících s problémy definovanými v kapitole „Problémy rozvoje venkova“. Ptala jsem se na situaci v obcích týkající se stárnutí obyvatelstva, vnímání vylidňování venkova jako aktuálního problému, vnímání stěhování obyvatel z vesnic do měst. Dále jestli v obcích zaznamenali zvýšenou míru kriminality během posledních let a jak se obce podílí na svém rozvoji. V průzkumu figuruje 151 respondentů, resp. obcí různých velikostí a z různých okresů. Ze zjištění výsledků vyplývá, že obce ve Středočeském kraji stárnutí populace vnímají. Nejvíce obce s počtem obyvatel do dvou tisíc. Z pohledu okresů nejvíce stárnutí populace vnímají okresy Benešov, Kutná Hora, Příbram, Rakovník a částečně i Kolín. Mnou vytvořená mapa s výsledky vnímání stárnutí populace ve Středočeském kraji vykazuje oblasti, kde dochází ke stárnutí populace z pohledu místních obcí.

Na otázku, jestli obce vnímají vylidňování venkova jako aktuální problém, odpověděly v 54 % kladně. Za aktuální problém považují zejména obce o velikosti 0-199, 200-499 a 2000-4999 obyvatel. Z pohledu okresů nejvíce vylidňování vnímají obce v okrese Rakovník, Příbram, Kolín, Kutná Hora a Benešov. Naopak vůbec vylidňování nevnímají okresy Kladno a Mělník. Mnou vytvořená mapa na základě odpovědí ano, ne znázorňuje lokality, ve kterých dle obcí dochází k vylidňování venkova.

Dále jsem se ptala, jestli obce samy na sobě pociťují stěhování obyvatel z vesnic do měst. Přišla mi zhruba jedna čtvrtina odpovědí kladných, tři čtvrtiny záporných. Obce, které vnímají stěhování obyvatel do měst, odpovídaly obvykle o velikosti do pěti set obyvatel. Větší obce tento problém spíše nevnímají. Nejvíce stěhování obyvatel z vesnic do měst vnímají obce v okrese Benešov, Kutná Hora a v některých oblastech i okres Příbram. Též jsem na základě vyhodnocení odpovědí ano, spíše ano a ne znázornila jednotlivé obce na mapě Středočeského kraje. Na mapě opět vynikly oblasti, které se potýkají s vylidňováním obcí o velikosti do pěti set obyvatel.

Další otázka zjišťovala míru kriminality, jestli se v posledních letech zvyšovala. Zde dopadly odpovědi z 85 % záporně, pouze 20 respondentů odpovědělo ano nebo spíše ano. Při bližším zkoumání odpovědí vyšlo najevo, že míra kriminality se zvyšovala v podstatě jen ve větších obcích, tzn. s počtem pět set obyvatel a více. Z pohledu okresů zpozorovaly obce plošně zvyšující se míru kriminality v okresech Beroun, Kladno, Mladá Boleslav, Příbram a Praha-východ. Což pravděpodobně souvisí i se zvýšenou vnitrostátní migrací obyvatel, kterou tuto okresy též vykazují.

Předposlední otázka byla zaměřena na snahy o celkový rozvoj obcí. Ptala jsem se, jestli a jak se podílí na svém rozvoji. Vybrala jsem jako nejčastější oblasti rozvoje školství,

zdravotnictví, doprava, výstavba anebo zájmová činnost. Při pohledu na všechny odpovědi vyšlo, že 54 % obcí vykazuje vyšší index stagnace než rozvoje. Znamená to, že se podílí v jedné, maximálně ve dvou oblastech rozvoje. Z celkem 151 respondentů se na svém rozvoji v oblasti zájmové činnosti podílí 106 obcí, v oblasti výstavby 84 obcí a v oblasti školství 73 dotázaných obcí. Realizaci v oblasti dopravy označilo za odpověď 54 obcí, nejslabší oblastí pro rozvoj se stala oblast zdravotnictví s pouhými 17 obcemi. Nejvíce ve svém rozvoji stagnují obce o velikosti do pěti set obyvatel. Větší obce, tj. nad pět set obyvatel, se na svém rozvoji podílí mnohem více.

Na závěr jsem shrnula kompletní odpovědi na problémy vylidňování venkova, stěhování obyvatel z vesnic do měst, stárnutí populace, nedostatečná kapacita zdravotnických zařízení či lékařské péče, nedostatečná kapacita vzdělávacích institucí, chybějící veřejné instituce, nedostatek finančních prostředků, nedostatečné dopravní spojení do větších měst a zvýšená kriminalita v posledních letech. Vyhodnotila jsem odpovědi na těchto devět bodů a klasifikovala jednotlivé odpovědi do skupiny Vnímané problémy nebo Pozitivní pohledy. Z výsledků všech odpovědí vyplývá, že výše zmíněné problémy nelze aplikovat na celé území Středočeského kraje, jako problémy je vnímá 41 % respondentů. Z pohledu obcí nejvíce s počtem obyvatel do 199, tedy nejmenší obce. Z pohledu okresů tyto problémy vystihují situaci malých obcí v okresech Benešov, Kutná Hora a Rakovník. Stejně jsem obce nejvíce vnímající tyto problémy vyznačila v mapě. Tyto vyznačené oblasti se dají považovat za problémové.

Cílem studie bylo stanovit problémové lokality ve Středočeském kraji. Tyto oblasti jsem sledovala jako problémové z hlediska stárnutí populace, vylidňování venkova, vnímání stěhování obyvatel z vesnic do měst, vyšší míry kriminality a stagnujícího rozvoje obcí. Výsledkem studie jsou mnou vymezená území, která lze brát jako venkov ve Středočeském kraji, nebo která se potýkají s výše uvedenými problémy. Vymezila jsem i oblasti, které trpí stárnutím populace a oblasti, kde zaznamenávají stěhování obyvatel z vesnic do větších měst. Poslední mapa znázorňuje celkově problémové oblasti z výsledků dotazníků. Ač je tedy Středočeský kraj krajem nejlidnatějším, i přesto se na jeho území najdou lokality, které jistě problémy vnímají.

Přílohy

Přehled dat populačního vývoje ve Středočeském kraji (zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování).

Okres	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přírůstek /úbytek stěhováním	Narození	Zemřelí	Přirozený přírůstek /úbytek	Celkový přírůstek /úbytek
Benešov	1 627	1 238	389	1 023	1 041	-22	367
Beroun	2 197	1 263	934	1 018	886	127	1 061
Kladno	3 229	2 522	707	1 850	1 699	145	852
Kolín	2 331	1 603	728	1 088	1 015	67	795
Kutná Hora	1 355	1 115	240	760	793	-38	202
Mělník	2 522	1 760	762	1 178	1 011	160	922
Mladá Boleslav	2 224	1 889	335	1 377	1 169	204	539
Nymburk	2 370	1 847	523	1 016	977	32	555
Praha-východ	7 208	3 970	3 238	2 094	1 264	825	4 063
Praha-západ	5 804	3 790	2 014	1 699	1 023	671	2 685
Příbram	1 526	1 399	127	1 167	1 256	-94	33
Rakovník	991	916	75	538	561	-24	51
Středočeský kraj	26 274	16 202	10 072	14 808	12 695	2 053	12 125

Přehled obcí s nejvyšším indexem Rozvoj a Stagnace.

Velikost obce	Okres	Obec	Výše indexu Rozvoj	Velikost obce	Okres	Obec	Výše indexu Stagnace
5000 – 9999	BE	Hořovice	5	0 – 199	BN	Borovnice	5
2000 – 4999	BE	Žebrák	5	200 – 499	NB	Bříství	5
2000 – 4999	BN	Sázava	5	200 – 499	BN	Popovice u Benešova	5
500 – 1999	MB	Klášter Hradiště nad Jizerou	5	500 – 1999	BN	Poříčí nad Sázavou	5
500 – 1999	KO	Kouřim	5	200 – 499	KO	Uhlířská Lhota	5
500 – 1999	KO	Červené Pečky	5	2000 – 4999	KO	Velký Osek	5
5000 – 9999	KO	Český Brod	5	200 – 499	NB	Mcely	5
2000 – 4999	NB	Městec Králové	5	500 – 1999	PV	Svojetice	5
20000 a více	KO	Kolín	5	0 – 199	RA	Hracholusky	5
500 – 1999	NB	Přerov nad Labem	5	0 – 199	BN	Bílkovice	4
500 – 1999	ME	Řepín	5	0 – 199	BE	Svatý Jan pod Skalou	4
500 – 1999	PB	Krásná Hora nad Vltavou	5	10000 – 19999	PV	Brandýs nad Labem	4
2000 – 4999	PB	Rožmitál pod Třemšínem	5	500 – 1999	KO	Břežany II.	4
500 – 1999	NB	Budiměřice	4	500 – 1999	BN	Bukovany	4
2000 – 4999	BN	Neveklov	4	200 – 499	ME	Býkev	4
500 – 1999	KH	Hlízov	4	2000 – 4999	MB	Dolní Bousov	4
2000 – 4999	ME	Libiš	4	200 – 499	PB	Drásov	4
500 – 1999	PB	Nová Ves pod Pleší	4	200 – 499	PB	Dubeneč	4
2000 – 4999	PZ	Nučice	4	0 – 199	BN	Šetějovice	4
500 – 1999	PB	Obořiště	4	200 – 499	KH	Bohdaneč	4
500 – 1999	MB	Březno	4	500 – 1999	BE	Chodouň	4
20000 a více	PB	Příbram	4	0 – 199	KO	Chotovice	4
500 – 1999	MB	Skalsko	4	0 – 199	KH	Sudějov	4
500 – 1999	BN	Struhařov	4	0 – 199	KH	Horušice	4
500 – 1999	PV	Světice	4	0 – 199	KH	Soběšín	4
5000 – 9999	PV	Odolena Voda	4	500 – 1999	PZ	Kamenný přívoz	4
500 – 1999	RA	Čistá	4	0 – 199	KH	Slavošov	4

Přehled obcí s nejvyšším indexem Vnímané problémy a Pozitivní pohledy.

Velikost obce	Okres	Obec	Index Vnímané problémy	Velikost obce	Okres	Obec	Index Pozitivní pohledy
500 – 1999	PB	Vysoký Chlumeck	9	500 – 1999	PZ	Kytín	9
0 – 199	RA	Hracholusky	7,5	500 – 1999	KO	Kouřim	8,5
500 – 1999	NB	Sloveč	7,5	500 – 1999	MB	Klášteř Hradiště nad Jizerou	8
200 – 499	KH	Vídice	6,5	500 – 1999	NB	Stará Lysá	7
200 – 499	RA	Všetaty	6	200 – 499	PB	Drásov	7
0 – 199	KH	Soběšín	5,5	500 – 1999	KL	Velká Dobrá	7
200 – 499	PZ	Lichoceves	5,5	200 – 499	PB	Dubeneč	6,5
200 – 499	KH	Vlastějovice	5,5	500 – 1999	PV	Hrusice	6,5
500 – 1999	BN	Nespeky	5,5	20000 a více	PB	Příbram	6,5
500 – 1999	PB	Krásná Hora nad Vltavou	5	500 – 1999	NB	Loučeň	6,5
2000 – 4999	PZ	Psáry Praha-západ	5	500 – 1999	ME	Lužec nad Vltavou	6
0 – 199	KH	Adamov	5	2000 – 4999	ME	Libiš	6
0 – 199	BN	Borovnice	5	2000 – 4999	BE	Zdice	5,5
2000 – 4999	BN	Sázava	5	500 – 1999	KH	Záboří nad Labem	5,5
0 – 199	PB	Borotice	4,5	500 – 1999	ME	Olovnice	5,5
200 – 499	BN	Popovice u Benešova	4,5	500 – 1999	BE	Otročiněves	5,5
0 – 199	KH	Slavošov	4,5	500 – 1999	PB	Obořiště	5,5
2000 – 4999	KO	Velký Osek	4,5	500 – 1999	RA	Lubná	5,5
0 – 199	BN	Šetějovice	4,5	500 – 1999	PZ	Lety	5
500 – 1999	PV	Jevany	4,5	0 – 199	PV	Oplany	5
500 – 1999	BN	Struhařov	4,5	2000 – 4999	PZ	Nučice	5
200 – 499	KH	Zbizuby	4,5	200 – 499	KH	Bohdaneč	5
2000 – 4999	KO	Týnec nad Labem	4,5	500 – 1999	KO	Konárovice	5

Příloha č. 4: Přehled všech respondentů v dotazníkovém šetření rozdělených dle okresů, ze kterých pochází.

Velikost obce	Okres	Respondent	Velikost obce	Okres	Respondent
0 – 199	BE	Korno	0 – 199	NB	Starý Vestec
0 – 199	BE	Svatý Jan pod Skalou	200 – 499	NB	Bříství
200 – 499	BE	Koněprusy	200 – 499	NB	Křečkov
500 – 1999	BE	Chodouň	200 – 499	NB	Mcely
500 – 1999	BE	Chrutenice	200 – 499	NB	Odřepsy
500 – 1999	BE	Otročiněves	200 – 499	NB	Vestec
2000 – 4999	BE	Nižbor	500 – 1999	NB	Budiměřice
2000 – 4999	BE	Zdice	500 – 1999	NB	Loučeň
2000 – 4999	BE	Žebrák	500 – 1999	NB	Přerov nad Labem
5000 – 9999	BE	Hořovice	500 – 1999	NB	Sloveč
0 – 199	BN	Bílkovice	500 – 1999	NB	Stará Lysá
0 – 199	BN	Borovnice	500 – 1999	NB	Stratov
0 – 199	BN	Šetějovice	2000 – 4999	NB	Městec Králové
200 – 499	BN	Popovice u Benešova	5000 – 9999	NB	Lysá nad Labem
200 – 499	BN	Zvěstov	0 – 199	PB	Borotice
500 – 1999	BN	Bukovany	0 – 199	PB	Křešín
500 – 1999	BN	Maršovice	0 – 199	PB	Vrančice
500 – 1999	BN	Nespeky	200 – 499	PB	Bratkovice
500 – 1999	BN	Poříčí nad Sázavou	200 – 499	PB	Bukovany u Příbramě
500 – 1999	BN	Struhařov	200 – 499	PB	Čím
500 – 1999	BN	Vojkov	200 – 499	PB	Drásov
2000 – 4999	BN	Neveklov	200 – 499	PB	Dubenec
2000 – 4999	BN	Sázava	200 – 499	PB	Dubno
0 – 199	KH	Adamov	200 – 499	PB	Háje
0 – 199	KH	Horušice	200 – 499	PB	Hudčice
0 – 199	KH	Soběšín	200 – 499	PB	Kňovice
0 – 199	KH	Slavošov	200 – 499	PB	Nedrahovice
0 – 199	KH	Sudějov	200 – 499	PB	Ouběnice
200 – 499	KH	Bohdaneč	200 – 499	PB	Příčovy
200 – 499	KH	Černíny	200 – 499	PB	Rybníky
200 – 499	KH	Horky	200 – 499	PB	Zalužany
200 – 499	KH	Vidice	500 – 1999	PB	Dolní Hbity
200 – 499	KH	Vlastějovice	500 – 1999	PB	Dublovice
200 – 499	KH	Zbizuby	500 – 1999	PB	Krásná Hora nad Vltavou
500 – 1999	KH	Hlízov	500 – 1999	PB	Nalžovice
500 – 1999	KH	Záboří nad Labem	500 – 1999	PB	Nová Ves pod Pleší
0 – 199	KL	Libochovičky	500 – 1999	PB	Obořiště
0 – 199	KL	Zájezd	500 – 1999	PB	Pičín
500 – 1999	KL	Třebichovice	500 – 1999	PB	Vysoký Chlumec
500 – 1999	KL	Třebusice	2000 – 4999	PB	Milín
500 – 1999	KL	Velká Dobrá	2000 – 4999	PB	Rožmitál pod Třemšínem
500 – 1999	KL	Zákolany	20000 a více	PB	Příbram
2000 – 4999	KL	Libušín	0 – 199	PV	Oplany
2000 – 4999	KL	Tuchlovice	200 – 499	PV	Doubek

Velikost obce	Okres	Respondent	Velikost obce	Okres	Respondent
0 – 199	KO	Chotovice	500 – 1999	PV	Bořanovice
0 – 199	KO	Klášteřínské Skalice	500 – 1999	PV	Čestlice
200 – 499	KO	Uhlířská Lhota	500 – 1999	PV	Hrusice
200 – 499	KO	Žabonosy	500 – 1999	PV	Jevany
200 – 499	KO	Žehuň	500 – 1999	PV	Káraný
500 – 1999	KO	Bečváry	500 – 1999	PV	Petřikov
500 – 1999	KO	Břežany II.	500 – 1999	PV	Světlice
500 – 1999	KO	Červené Pečky	500 – 1999	PV	Svojetice
500 – 1999	KO	Jestřabí Lhota	5000 – 9999	PV	Odolena Voda
500 – 1999	KO	Konárovice	10000 – 19999	PV	Brandýs nad Labem
500 – 1999	KO	Kouřim	10000 – 19999	PV	Čelákovice
2000 – 4999	KO	Týnec nad Labem	200 – 499	PZ	Lichoceves
2000 – 4999	KO	Velký Osek	500 – 1999	PZ	Kamenný přívoz
5000 – 9999	KO	Český Brod	500 – 1999	PZ	Kytín
20000 a více	KO	Kolín	500 – 1999	PZ	Lety
0 – 199	MB	Koryta	2000 – 4999	PZ	Psáry Praha-západ
0 – 199	MB	Prodašice	2000 – 4999	PZ	Libčice
200 – 499	MB	Boseň	2000 – 4999	PZ	Nučice
200 – 499	MB	Jivina	5000 – 9999	PZ	Hostivice
500 – 1999	MB	Březno	5000 – 9999	PZ	Jesenice u Prahy
500 – 1999	MB	Klášter Hradiště nad Jizerou	0 – 199	RA	Hracholusky
500 – 1999	MB	Písková Lhota	0 – 199	RA	Krty
500 – 1999	MB	Skalsko	0 – 199	RA	Kalivody
2000 – 4999	MB	Dolní Bousov	200 – 499	RA	Všetaty
200 – 499	ME	Býkev	200 – 499	RA	Milostín
200 – 499	ME	Jeviněves	200 – 499	RA	Oráčov
200 – 499	ME	Kozomín	500 – 1999	RA	Jesenice
200 – 499	ME	Nebužely	500 – 1999	RA	Kounov
500 – 1999	ME	Lužec nad Vltavou	500 – 1999	RA	Čistá
500 – 1999	ME	Olovnice	500 – 1999	RA	Lubná
500 – 1999	ME	Řepín			
2000 – 4999	ME	Libiš			
10000 – 19999	ME	Kralupy nad Vltavou			

Dotazník k získání údajů o obcích ve Středočeském kraji

1. **Považujete vylidňování venkova všeobecně za aktuální problém?**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
 2. **Vnímáte ve vašem okrese trend stěhování obyvatel z vesnic do měst?**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
 3. **Uveďte alespoň jeden důvod, co by mohlo přimět obyvatele vrátet se / stěhovat se do menších obcí (konkrétně obce do 1000 obyvatel), tj. na venkov?**
 4. **Jaké výhody nabízí Vaše obec svým občanům?
(například parkování zdarma, bezplatný svoz odpadu, zajištění místa ve školce pro rodiny s dětmi apod.)**
 5. **Potýká se váš okres s následujícími problémy?**
 - a. **Stárnutí populace**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
 - b. **Nedostatečná kapacita zdravotnických zařízení či lékařské péče**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
 - c. **Nedostatečná kapacita vzdělávacích institucí
například mateřské / základní / střední školy atd.**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
 - d. **Chybějící veřejné instituce, například úřady, městská policie, pošta atd.**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
 - e. **Nedostatek finančních prostředků**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
 - f. **Nedostatečné dopravní spojení do větších měst**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
 - g. **Zvýšená kriminalita v posledních letech**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
 - h. **Je zajišťována bezpečnost obyvatelstva ve Vaší obci?**
 ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:
- Jak?**

i. Výstavba satelitních městeček v okolí

ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:

6. V jaké oblasti se podílí vaše obec na svém rozvoji?

školství zdravotnictví doprava výstavba zájmová činnost jiné

Upřesněte:

7. Působí ve Vaší obci zájmové skupiny, spolky nebo místní akční skupiny?

ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď:

Jak?

8. Je ve Vaší obci dostatek pracovních příležitostí pro své obyvatele?

ano spíše ano nevím spíše ne ne jiná odpověď: